غوره نثرونه

د

Ketabton.com

گل پاچا (الفت)

د لړم مياشت ۱۳۳۶هجري ش. كال

فهرست

سر لیك:	مخ:
دپردي خبري	۱
لاروی	۱-۲
ژوند	۲-۳
نوی نسل	۳
لوی او وړوکی	۳-۴
دشاعر تحفه	۴
خدمتګار	۵
عقل	۵-۶
پوهه او هوښیاري	۷-۹
احمق څوک دی؟	۹-۱۱
نوی درس	۱۱-۱۲
دري کاله	۱۲-۱۳
قوي او ضعیف	۱۳-۱۴
ښه ګټه	۱۴-۱۵
داختر په ورځ	۱۵-۱۶
خاني لاره	۱۶
یوازي	۱۷
فاتح	۱۷
لباس	۱۷-۲۰
خیرات	۲۰
دزیارت ډیوي	۲۱
دمزارلوحه	۲۱
لیاقت	۲۱-۲۳
کوچنیان	۲۴
جنګ برجونه	۲۵
حقیقت	۲۶-۲۷
لویه خدایه	۲۷
ماشومان	۲۷-۲۸
شعر او ادب	۲۸-۳۰
دادب راز	۳-۳۱
نوی کال	۳۱-۳۲
زما دلاس نیا لګیه!	۳۲-۳۳
دفکر پالونکی	۳۳
د ژوند نغمه	۳۴
نوی فکر	۳۴-۳۵
زوړ فکر	۳۶
ناداني او ناداري	۳۶-۳۷
سیند	۳۷-۳۸
عقیده	۳۸
عمل	۳۸
عبادت او دعا	۳۸-۳۹
بې زړه	۴۰
ملک او ملا	۴۰-۴۱
شاعر	۴۱
سبا	۴۱-۴۲
دپسرلي ګله!	۴۲-۴۳
درمي خاونده	۴۳-۴۴
بې ګناه بندي	۴۴-۴۵
نظر لالا	۴۵-۴۷
جبر او اختیار	۴۷-۴۹
دخان واده	۵۰
غم او خوشحالي	۵۰-۵۲
اخلاقي اساس	۵۲-۵۳
ښه او بد	۵۴
پخوانی ډیوي	۵۴-۵۵
انتخاب	۵۶-۵۷
دعقل برخه په ژوندانه کې	۵۷-۵۸
حسابي خبري	۵۹
شعراوفلسفه	۵۹
ولاړي اوبه	۵۹-۶۱
ښه حاکم	۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سرلیک

څه دپاسه شل کاله کیږي چه زه د څه لیکلو اوفکر کولو په رنځ اخته یم.
همدغه شغل زه له خپلو او پردیو نه بیل کړم او په ګوښه ځای کښې ئې له خلقونه لرې کښینولم ډیرې شپې ئې راباندې په ویښه تیرې کړې او ډیرې ورځې ئې له دوستانو او ملګرونه بیل وساتلم.
په دغه موده کښې ماله خپلو بچیو او دکاله خلقوسره ډیرلیږ وخندل او هرچاته بې مینې غوندې ښکاره شوم. کله له سبا نه تر ماښامه ځای په ځای کښیناستم چه د څه لیکلو په فکر کښې رانه مونځونه هم قضا شوه مګر هیڅ مې ونشو لیکلی.
کله به نیمه شپه لکه سودائي له خوبه راپاڅیدم او د اسمان ستورو ته به مې حیران حیران کتل. یووخت به مې څو کرښې ولیکلې بیابه مې هغه څیرې کړې. بل وخت به مې خپل څیرې کاغذونه راغونډ کړه او یوه کلمه به مې له بلې سره نښلوله.
ډیر ځله راته خپل فکر او خیال ډیرښه ښکاره شوی او کله کله مې خپلو لیکنو ته په ډیر حقارت کتلی دی‌ا وله ځا نه مې زړه تور شویدی.
ډیرې ورځې دکوراوکلي له خلقو نه پټ شوی یم او چیرته لرې د غره په لمن کښې په کومه هدیره کښې ناست یم یامې دسیند په غاړه یوازې ورځ تیره کړې او یوازیتوب مې ډیرلوی نعمت ګڼلی دی.
په دغسې مختلفو احوالو کښې مې کله شعر اوکله نثرلیکلی چه زما روحي اوفکري اغیزې پکښې څرګندی دي.
د دې کتاب پاڼې زما د ډیرې مودې د خاطراتو یوه برخه ده چه زماپه نظرکښې ادبي قیمت لري او زه ئې خپل غوره نثرونه ګڼم.
زماپه مقالو کښې ځینې نورې مقالې هم شته چه دلته ئې چاپول مناسب و مګر اوس لاس ته رانغلې او دا انتخاب نیمګړی غونډې شو.
داپاڼې چه تاسې لولئ په لیکلو کښې یې ډیر زیار ایستل شوی چه لوستونکو ته پوره نه معلومیږي.
لکه چه یو کور څو ځله جوړ او وران شي دا مضامین هم څو ځله یو راز او بل راز شویدي چه دترکیب او تالیف په لحاظ ئې مختلف صورتونه پیداکړی اوکیدی شی چه ځینې به ئې له اوسنی حاله ښه هم و.
د لیکلو فن ډیرې جګر خونې لري او ډیر ځله داسې کیږي چه یو لیکوال یوه شپه په ویښه سبا کړي اویوه جمله پیداکړي یایوه لیکه هم ونشي لیکلی.
د یوه خیال یا فکر پیداکول او بیائې په ښه ډول بیانول هغه ګران کاردی چه نورو ته ئې ګرانوالي او دروندوالی نه معلومیږي. په همدغه سبب یوه شاعر یا لیکوال ته نه ښائي چه د خپلو آثارو قیمت له چانه وغواړي یا ورته څه قیمت وټاکي.
زه هم په دغه ټکی یوه شوی یم اوله هیچانه پرې هیڅ نه غواړم.
ډیره ښه ده چه اوس د پخوا په شان نه یم او خپلو افکارو ته په هغه قیمت نه یم قایل لکه چه پخوا وم.
یو وخت ماپه ځان ډیره ښه عقیده درلوده او خپل فکر مې ډیر مبارک ګاڼه هغه وخت به چه ما هر څه ولیکل هغه به راته په یقین سره ډیر ښه ښکاریده او ډیره ښکلا به مې پکښې لیدله مګراوس هغه د یقین سرمایه په شک بدله شوه اوپخپل فکراو نظر راته بدګماني پیدا شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به اوس ډېر خوښ يم که داپاڼې لکه دتمباکو پاڼې د چا د فکر صحت ته زيان ونه رسوي او څه زهر پکښې ګډ نه وي.
هرڅه چه وي او هر څنګه چه وي مګرله ماسره بده اراده نه ده موجوده اوپه بد نيت دغه کارنه کوم.
دا فکرونه ښه وي او که بد مګر د بيان او اظهار طرز ئې بد نه دی‌او د ښه نثر ښيګڼې پکښې شته که نور څه نه وي نو دعبارت په لحاظ داکتاب د يوه ادبي متن په حيث يوه ساده انشاء بللی شو چه له نوو ليکوالو او پښتو لوستونکو سره کومک کوي.
په دغه وخت کښې دغسې کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ماته هغه وخت پوره څرګند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبياتو په پوهنځی کښې د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس راپه غاړه شو.
پدې انشاء کښې که زه يو څه ښکليتوب وينم هغه سادګي او آساني ده چه په لفظ او معنی کښې ئې ډېر لحاظ ساتل شويدی. او دا آسانی په ډېرو مشکلاتو لاس ته راغله.
پدې انشاکښې که د فکر اومعنی څه ښايست شته هغه په سادګی. کښې پټ دی اوڅه ايغ نيغ حسن پکښې څوک نشي ليدی.
که دا نثر رواج ومومي او ځينې نوي ليکوال دغه سبک غوره کاندي مابه د خپل زيار او زحمت ډيرښه اجر موندلی وي او خوښ به يم چه دپښتو نثر ته مې يو څه خدمت وکړی شو.

ګل پاچا الفت د پښتو ټولنې رئيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

دپردې خبرې

ترڅو چې د ښځو مخونه پټ وي خبرې به هم په پرده کې وي ځکه چې په پښتوکې خبره هم مؤنثه ده.

يوازې خبره لاڅه چې ژبه، وينا، معنا، خطابه، مقاله هم د تانيث علامې لري.

هغه وېنا چې ابتکارېه کې وي دادب پردې ته لا ډېرضرورت لري.

تاسې زما خبروته لږ غوندې باريک شئ!

د ادب او سياست خبره ډېره باريکه ده.

زه په ډېره نرۍ او باريکه لار لاړم، خداى دې وکړي چې ډېرباريک بين خلک په دغه لار راشي اوپه ځير وګوري.

مااوښان نه دي بارکړي، زما قافله د مچيوده چې دګلونو له پاڼونه په هواخه راوړي او عسل جوړوي.

له دې قافلې سره دسبا ورمو خوشبويي بارکړيده چې څوک يې په سترګونه وينې مګر حساس دماغونه يې احساس کولی شي.

هو! زما کارله احساس سره دی، زما خريدار بايد ډېرحساس وي يا ډېرحساس شي.

لاروی

مونږد خپلوکورونوله شنګه په ډېره کې ناست وو.

له پاسه يولاروی راغی دونې ډډته يې ډډه ولګوله.

له ملانه يې دوډۍ پرانيستله اوله څه شي سره يې په خوند خوند خوړله.

مونږ وږي تږي وو، هغه ځان موږکړاويخې اوبه يې وڅکلې.

مونږ روژه وو، هغه بوزه و، ځکه چې په مسافرو باندې روژې نشته.

لاروی وويل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسوته نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته خدای خواړه اواوبه رواکړیدی په تاسو یې ایسار کړیدی.

دا دخدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کاردی.

دخدای کارونه بې حکمته نه دي، تاسې ددغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړئ!

تاسې ولې وړي یاست اوزه موړیم.

زه په کاراو مقصدپسې روان یم اوتاسې ځای په ځای پراته یاست.

ستاسو حرکت لنډ دی، ځکه یې وړي کړئ!

تاسې دخدای قانون منلی دی مګر پوه شوي پرې نه یاست.

زه راوګرځیدم چې تاسې په دغه رازپوه کړم اوله لوږې نجات وموميئ.

پاځیږئ، روان شئ اولږې ځاي په نظرکې ونیسئ!

لوږه اوتنده په توقف اوسکون کې ده په حرکت کې نشته.

ژوند

دیوې چینې اوبه دي، څوک یې د زروپه جام کې ښکې، څوک یې د خاورو په کنډولی کې.

هغه چې نه دا لري نه هغه په لپه کې یې را اخلي.

په اوبوکې هیڅ فرق نشته فرق په لوښوکې دی.

دشاه اوګدافرق په لوښوکیږي.

داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږي چې ډیر تږی وي.

هغه لاروی چې له بیدیانه ستړی ستومانه راځي اوتنده یې ډیره زیاته ده دااوبه ډیر خوند ورکوي.

هغه دهقان چې په سره غرمه کې یوې کوي اوخولې پرې راماتې دي دا اوبه دهغه لپاره ډېر لوی نعمت دی.

یوشپون چې له غره نه تږی راکوزیږي اوپه چینې باندې خوله ږدي د اوبو په خوند ډیر ښه پوهیږي.

یو بل ستړی چې یخ سیوري ته په ارامه چوکۍ ناست دی، ښایسته سراحي یې له ښځکه ایښې ده اوپه ښوګیلاسونوکې

اوبه ښکي له اوبونه هغه خوند نه شي اخیستلی.

هو! ده د لارو یواوشپنو تنده نه ده لیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سره اوښکنده غرمه کې يې لو نه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کې نشي پيداکيدای.

چاچې لوږه اوتنده نه ده ليدلی هغه د خوړو او اوبو پوره خوند هم نه دی ليدلی او دژوندپه کيف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له زمکې نه بخارپورته شو.

له بخار نه وريځ پيداشو.

له وريځې نه باران ووريده.

له بارانه د پسرلي ګلونه پيداشو.

له ګلونونه خوشبويي پيدا شوه.

وګورئ ! مور اولور يا پلار اوزوی څومره فرق لري؟

هغه تفاوت چې د باران اوګلونو يا د زمکې، او بوټو ترمنځ وينئ ديوه اوبل نسل تفاوت همدغومره دی.

که او لادونه ميندو غوندې وای، له غرونو څخه به لعلونه نه پيداکيده.

له دريابونو څخه به مرغلرې نه راوتلې.

له آبشارنه به بريښنا نه راتله.

د رندو اولادونه به ړانده ؤ.

له کڼو نه به کاڼه زيږيدل.

اوس پوه شوئ! چې نوی نسل او زوړ نسل يو رنګه نه وي.

که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوډی به نکاح اخلي يا خپله ښځه لور اتيا کلن بوډاته ورکوي ښه نه کوي.

زړه تربيه اونوی نسل همدغسې وګڼئ.

لوی او وړوکی***

په شفتالوکې زړی دی په زړي کې ونه ولاړه ده.
دغنمو په وړوکې دانې شته په دانوکې همدغسې وږي شته.
په چرګه کې هګۍ ده په هګۍ کې چرګه ده.
دغه يوه دانه پندانه چې ګورې تېل اوپلته دواړه لري او په حقيقت کې بله ډيوه ده مګر ستا سترګې دغه رڼا نهويني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خبر نه يې چې په يوه دانه اوبه يوه خاڅکې کې عالمونه پراته دي.
ته پخپله هم دغنم په دانه کې وېده وې بيا دې په يوه خاڅکې اوبوکې لامبو وهله نن په لويه بيړۍ کې ناست يې او په لويودريابونو کې ګرځې.
څه شی چې ته وړوکی ګڼې هغه هم لوی دی یا هغه څه چې تاته لوی ښکاري هغه هم کوچنی او وړوکی دی.
ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي کې ده.
تاته زړی وړوکی معلومېږي په هغه کې غټه ونه ځای شويده.
دغه غټه هندوانه چې ګورې کا ل ته نه پاتې کېږي اوعمر يې ډير لنډدی، دغه دهندوانې کوچنې زړي تاته هر کا ل تازه هندوانې درکوي.
دزړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دی.
که زړی ورک شو هندوانه ورکيږي.
نو راشه هېڅ شی وړوکی اوکوچنی مه ګڼه ځکه چې دلته غټ اوکوچنی لوی او وړوکی نشته ټول برابر دي يوازې خدای لوی دی اوبس.
دنن ورځې ديموکراسي له همدغسې ژورې کتنې څخه پيداشوه اود ډيردقت نتيجه ده.

دشاعر تحفه

زه چې ورغلم هغه په کوټنۍ کښ ناست ؤ، سريې په ګريوانه کې ښکته کړی ؤ، فکري عبادت يې کاوه.

کله چې هغه سر راپورته کړ اوپه مايې نظر ولويده ما خپله تحفه يو د پړانګ پوستکی اويو غزنيچې پوستين د هغه په مخ کې کېښوده.

هغه وويل: دايود ظالم پوټکی دی ځکه له پښو لاندې لويږي دابل دضعيفانو له پوستکونه جوړدی او په غاړې پورې تعلق نيسي.

دشاعر تحفه بايد همدغسې وي او همدغه معنی ولري.

دی بايد دا دوه منظرې همدغه رازوښئ اوخلک په دغه رمز ښه پوه کړي.

په دغو خبرو زه له خوبه راويښ شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبير پوهيدلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګار***

هلته یو ړوند بې لارې روان و. هغه په سمه لاره برابر کړ مګر ړوند پوه نشو چې زما رهبر څوک دی.

یو بل په خواږه خوب ویده ؤ، په خواکې یې یوه منګرى سر رااوچت کړ هغه په ببره وواژه او ویده هماغسې ناخبره پاتې شو.

دشپې په مسجد کې ناروغه مسافر زګېروي کول هغه یې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خواته مړشو او خپل زړه سواندې خدمتګارېې ونه پیژانده. هغه په لاره روان و، یوه ماشوم ته یې یوموټى میوه ورکړه، یوه تږى ته یې په بیدیا کې اوبه ورکړې، له یوه وږى سره یې خپله ډوډۍ نیمه کړه مګر یوه هم ونه پیژانده چې دى څوک دى.

له دې لویې لارې نه هغه ډیر اغزي اوکاڼي لرې کړه مګر څوک چې سبا ته په دې لاره راځي دهغه له خدمت څخه ته خبرېږي اوهغه نه پیژني.

په ريښتيا چې مونږ خپل خدمتګاران نه پیژنو او باداران ډیرښه پیژنو.

عقل

ډیرلږ خلک دي چې کله کله یو نیم کار دعقل په خوښه کوي ، نور ټول کارونه دمینې او محبت دپاره، دحسد او عنا د دپاره دحرس او هوس دپاره وي یا د کوم زورور په امراو ندادانۍ په فرمان اجرا کیږي . سره له دې چې دعقل برخه په ژوندانه کې ډېره لږه ده بیاهم هرڅوک دعقل ستاینه کوي او دعقل دښمن هم عقل ښه ګڼي او بې عقلي نه خوښوي.

ښایې چې عقل په همدغه سبب دهرچا خوښ وي چې دچاپه کار کې کارنه لري او د زورورو خوی په کې نشته .

عقل زمونږ تابع دی او زمونږ زړه ته ګوري هغسې مشوره راکوي څکه یې ستایو او صفت یې کوو.

که عقل په مونږ باندې حاکم واى او اقتدار یې درلوداى مونږ به ترینه ډیرسرټکاوه او بدبه موګاڼه څکه چې تراوسه مونږ له یوه حاکم نه هم زړه کې ډېر خوښ نه یو او ډیرښه حاکم هم ډیر خلک له ځانه خوابدې کړي دي.

په ريښتيا چې عقل غوندې بې ضرره شی نشته.

عقل هر کله زمونږ خیر اوګټه راښیي اوعقل دهمدغه شی نوم دی. که مونږ دعقل یوه خبره هم ونه منو بیا هم عقل رانه نه ځي او بد راسره نه کوي. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملګری دی او څومره چې کېدی شي له خطرنه مو سا تي.

ډیرې غلا ګانې دعقل په مرسته کیږي که څه هم غلا ته په ښه نظرنه ګوري او غلا یې نه ده خوښه.

هغه شیطاني چلونه چې انسان کشف کړیدي او شیطان هم ورته حیران دی دساد ګانو او احمقانو کارنه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فریب او ټګي سره له دې چې سم او صحیح عقل ورته بدګوري بیاهم دهوښیارۍ بدعمله اولاد دی او دبدسړي له عقل څخه دغه راز بد اولاد پیداکیږي، همدغسې عقل یوه غله ته هم دتېښتې لاره نښیي هم یې دماړه کاله ته بیایي اوکه حاکم ونیوه دځان دخلاصولو چلونه هم ورښیي.

که سړی هرڅومره ګنهګار و عقل ورته دنجات لاره لټوي اوله همدردۍ نه لاس نه اخلي په رښتیا چې دومره مهربانه ملګری بل نشته .

هغه وخت چې څوک عقل له ځانه شړي اوپه عقل هجوم وروړي باده اوپیاله دی په لاس کې ورکوي اود مخه ورته لا یو داسې ځای پیداکاندي چې ډیر رسوانشي اومحتسب یې ګریوان ته لاس وانچوي.

دعقل خوی اوخصلت په هیچا کې نشته په زړه کې حسداوعنادنلري لکه ماشوم مرور کیږي نه، ظلم اوناروایې نه ده خوښه مګرله ظالم سره دښمني هم نه کوي.

فسق او فجور ورته بدمعلومیږي خو د زاهد په شان له فاسق اوفاجر نه نه تښتي، هرچاته د خیر خواه په نظر ګوري اودانسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی.

عقل په دې خبره ډیر زور اچولی دی چې انسان پخپلو کړوکې پوره آزادي اواختیار نلري اود مجبوریت جنبه یې ډیره غالبه ده.

هو! عقل داغواړي چې دانسان له ضعف او ناتوانۍ نه یوداسې قوي دلیل جوړ کړي چې دهغه بل جهان له ملامتۍ نه یې هم خلاص کاندي.

عقل په دې پوهیږي چې انسان دخپلو غرایزو اواحساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوي.

دانسان له منطقي تعریف څخه هم دامعلومیږي چې دی اول حیوان اوبیا عاقل دی، یعني دده نطق اوعقل دحیوانیت تابع دی اوحیواني غرایزیکې داولیت حق لري.

دایومنلی حقیقت دی چې عقل زمونږ تابع دی مونږ دعقل تابع نه یو.

عقل زمونږ دپاره پیداشوی مونږ دعقل دپاره نه یوپیدا.

که مونږ په عقل باندې دلیونو او یا د ماشومانو کارکوو،کوي یې اوزمونږ له امرنه غاړه نه غړوي.

که زه اوته دوستان یو زما اوستا عقل هم دوستي کوي.

که مونږ غلیمان شو زمونږ عقلونه یوله بل سره دښمني کوي اوپه جګړه اخته کیږي.

ښه عقل هماغه دی چې دمینې اومحبت په غیرکې وده وکړي او دښو عواطفواو احساساتوپه لمن کې وروزل شي.

عقل داخلاقو تابع دی ، که اخلاق ښه و عقل هم ښه کیږي که اخلاق بدؤ ، عقل په بده لار روانیږي او بده لاره ښئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او هوښياري***

زه چې وړوکی وم اګرکه اوس هم لوی نه يم له هر چانه به مې اوريدل:
فلانی بې عقله دی په څه نه پوهيږي ، دعقل په پوله هم نه دی تېر شوی او ددوه خرو اوربشې نشي بيلولی. مګر يويو به چيرته داسې هم پيداکيده چې خلکو به ورته پوه او هوښيار ويلې زه همدغه وخت په دې خبره پوه شوم چې پوهان او هوښياران په دنياکې ډېر لږ دي اوناپوهان ډيرزيات دي. کله چې زه په سبق کښيناستم ماته يې وويل:
سبق ووايه چې پوه او هوښيار سړی درنه جوړشي.
داخبره په ماباندې ښه ولګيده اوپوه شوم چې پوهه او هوښياري مې خوښه ده.
هغه وخت زه هوښيار نه وم مګر هوښياري مې ښه ګڼله اونا پوهي راته بده ښکاريده. نه پوهيږم چې دغه تميز ماله کومه کړی ؤ، اويو بې عقل څنګه پوهيدی شي چې عقل ښه دی او بې عقلي ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چې ماشومانوته که څوک هر څه هر رنګه وښئي هماغسې يې ګڼي اوله ځانه څه فکر نشي کولی.
ماشومان لا پريږده چې ډېرو خاوندان هم دغه شان دي اولوی سړي ديوه اوبل په خبرو تيروزي.
ما هغه وخت دملاصاحب سوکانوته دهمدې دپاره سرونيوه چې پوه او هوښيار شم.
هو! دپوهې اوهوښيارۍ ځای سراو دماغ و، مګر پوهه دملاصاحب په لاس کې وه اوله هرچاسره نه وه.
ماته هوښياري ځکه ښه ښکارېده چې ډيره لږه وه او له لږو خلکوسره وه.
هرڅه چې لږ وي قيمت يې ډير وي اوخلک يې ارماند کوي. هرڅوک هغه څه غواړي چې نه يې لري.
که زه پوه او هوښياروای په پوهې او هوښيارۍ پسې به نه ګرزيدم.
ډيرخلک ډېرو شيانو ته دناپوهۍ په سبب هڅه کوي او ډير کارونه له ناپوهۍ ولاړ يږي.
زه هم نه پوهيدم چې پوهه مې غوښتله.
هرڅه چې و، او هرڅنګه چې و،ما په ليک اولوست کې دانايي لټوله اوسبق مې وايه چې يوه ورځ مې د رحمان بابا په کتاب کې ولوستل:

دا دنيـــا پـــه احمقـــانو ده ودانـــه	دانانــه کاپــه دنيــا بانــدې غــرض

مګر چې شاو خوامې ښه وکتل په رښتيا چې دکلي خان به تړوله ورځ په ډيره کې يخ سيوري ته پروت ؤ،او هيڅ به يې نه کول، دهقانانو اومزدورانو به په سره غرمه کې يوې، لوونه اوغوبلو نه کول، زحمت او خواري به ددوئ وه ګټه به دخان کورته راتله.
زه دغه وخت دعقل اوهوښيارۍ په کرامت اوبرکت نورهم پوه شوم اوباورمې راغی چې زمونږ په کلي کې يوازې خان صاحب هوښيار دی چې هيڅ نه کوي او نور ټول بې عقله اونا پوهه دي چې د دنيا کارونه کوي دده د پوهې اوهوښيارۍ يوبل دليل هم له ماسره ؤ.
هغه داچې دی به په ژمې پيتاوي ته کښناسته اوپه اوړي کې يخ سيوري ته ، هغه نور به په سره اوړي کې سره لمرته ولاړو اوکاربه يې کاوه. مابه په جومات کې په زوره زوره ويل:

دادنيـــا پـــه احمقـــانوده ودانـــه	دانانــه کاپــه دنيابانــدې غـــرض

خوهغوی په دې خبره نه پوهېدل او زما چيغې عبث وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیره موده وروسته زه له کلي کوره راووتم ښارته راغلم په دفتر کې مرزاشوم د مرزایانو له ځنګه کښیناستم په چپړاسیانو به مې حکمونه کول او په هرکار پسې به مې لیږل.

دلته هم هماغه قانون جاري و اود رحمان بابا خبره راته دکانې کرښه ښکاره شوه.

چپړاسیان به ټوله ورځ په سره ژمي اوپه واورو کې دایره په دایره ګرزېدل، مکتوبونه به یې رسول مونږ به په توده کوټه کې ناست وو مکتوبونه به موليکل.

زمونږ مدیر صاحب به نور څه نه کول یوازې دسخط به یې کاوه یعنې زمونږ کاربه دده په نامه ختمېده، که د دسخط په ځای مهرلګول رواج وای داکار به هم کاتبانو کړی و. مګر نه پوهیږم چې مدیران ولې مهرونه نه جوړوي. که یو کاتب خپل کار دمدیر په نامه ختم کړي او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په اخرکې ولګوي داکار اخلاقاً ښه دی ځکه چې دایثار او فداکارۍ معنی لري، که څوک پردی کارپخپل نامه ختموي ښه نه معلومیږي.

له چپړاسیانو نه زمونږ کارلږ او اسانه ؤ، اوله مونږ نه دمدیر صاحب کارسپک و، رئیس صاحب چې عقل عالم ؤ هغه بېخي کارنه کاوه اوکله کله به دېوه ساعت له مخې ریاست ته راغی ، ځینې ورځې خو به یې خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب یا د حاضرۍ په کتاب کې نه لیکه چې دکارنحوست دده په نامه پرېنووزي اوهوښیارۍ ته یې زیان و نه رسیږي.

زمونږ مکتوبونه ځینې داسې و، چې چپړاسي ته به مو ورکول چې په مدیریې امضاکړي ځینې به مونږ پخپله رئیس صاحب ته دامضاء لپاره وړل.

درئیس صاحب حضور ته چپړاسي مکتوبونه نشو وړلی ځکه چې دادب تقاضا دا نه وه چې یو خوارچپړاسي په خواره جامه کې د یوه لوی سړي په حضور کې ودریږي که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دریږي

هو! ددرباریه آدابو هرڅوک نه پوهیږي اودرباري پوهه له هرچاسره نشته هلته موقع شناسي له هرکارنه زیات قیمت لري او دنزاکت مراعات ډېر په کار دی.

په رمز اواشاره پوهېدل، مزاج پیژندل، دبل په خوښه خبرې کول، دبل په نظر هر څه لیدل ډېر لیاقت او مهارت غواړي.

هر څوک نشي کولی چې له ځانه به هېڅ فکر اوهېڅ عقیده نلري مګر د بل هر فکر او هره نظریه به دارسطوپه منطق ثابتوي.

پخپلو اوږو باندې هرڅوک دبل پیټی وړلی شي مګر له زړه نه دنورو یابو جوړول اسانه کارنه دی.

تاسې درباریانو ته په عادي نظرمه ګورئ دومره باریک بین خلک بل چیرته نشته، ددوئ ډېر لږ کاردپوهې اوهوښیارۍ له برکته دنورو له ډېرو درنو کارونو نه درونډ خېژي . د دوی مثقا ل او دنورو خروار برابر نه دی. که دنورو دفعالیت دوړې او ګردونه اسمان ته ورسیږي او دوی محض دچا دبوټونوګردپاک کړي ددوی د کار قېمت زیات دی اوله هغوی نه یې تنخواه ډېله ده.

دوی په جنګونو اوجګړوکې دسربازۍ میدان ته نه حاضریږي. په فابریکو اوکار خانو کې کارونه نه کوي، لوړې ژورې نه اواروي، معدنونه نه سوري کوي، مګر ګټه یې له نورونه زیاته ده او په لوړ مقام کې ځای لري.

ددوی کار دومره باریک دی چې هرچاته نه معلومیږي مګر لیاقت یې معلوم دی او په هوښیارۍ کې یې څه شک او شبه نشته.

څومره چې پوهه اوهوښیاري زیاتیږي هغومره فعالیت اودکار ستوماني کیمږي، نه ګورئ چې ماشومان له لویواو درنو خلکو نه ډېر حرکت کوي داباشي ولاړدی او مزدوران تیري چلوي.

مشران له ځایه نه ښوري اوکشران په مخکې منډې وهي که لرې نه ګورئ دخپل لاس ساعت ته وګورئ ثانیه ګردچې وروکی دی څومره ژرګرځي دقیقه ګرد چې لوی دی ورو روان دی.

کوچنی موټرډېر ګرندی ځي او لویه لارۍ هغسې نشي تللی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس پوه شوئ چې لو یوالی او دروندوالی همدارنګه عقل او پوهه فعالیت کموي او منډې رامنډې د بې عقلو کاردی. هوښیاران کارنه کوي فکر کوي او چرت وهي نا پوهان جبل وهي اوغرونه سوري کوي.
ددنیا آبادي او وراني کار او فعالیت پورې تعلق لري او عقل یا هوښیاري سړی ستوماني. او زحمت ته نه ورکوي.
یو مرزا هېڅکله په خپل کار کې دیوه جوالي غوندې ندی ستړی شوی. (عقل نیست جان درعذاب) همدغه معنی لري
او رحمان بابا دهمدې له امله وایي چې دنیا په احمقانو ودانه ده او دانا د دنیا په کارڅه غرض نلري.
تاسې له هوښیارانو اوپوهانو ډېر کارمه غواړئ دوی پرېږدئ چې فکر وکړي او بې کاره بې زیاره ګټه خپل کاله ته راوړي.
هوښیاري او پوهه همدغه ده چې کاریې لږ او ګټه یې ډېره وي یا په بل عبارت هېڅ نه کوي او هرڅه دده وي.
دنورو له زیاراو کار څخه ګټه اخیستل ، بل غولول او ځانته ګټه اړول پوهه او هوښیاري ده.
داد پوهې اوهوښیارۍ برکت دی چې ډېر لږ خلک یعنې هغه چې دنن ورځې په اصطلاح په اقلیت کې دي اولږه کې ورته ویل کیږي دډېرو خلکو له ستړتیااوستومانۍ نه ډېره زیاته استفاده کوي.
که تاسې دهروطن دناز اونعمت خاوندان اوشتمن وګورئ دوی ډېر لږ دي مګر ډېر زیات خلک ددوئ دګټې لپاره استعمالیږي یعنې ددوی سمسورښ دنوروپه خولو وده کوي او ددوی راحت دنورو د زحمت نتېجه ده ، داده هغه پوهه او هوښیاري چې ماپه لیک اولوست کې لټوله اوزه یې له کاره وایستم.
هو! پوهه اوهوښیاري سړی له کاره باسي ، دکار خلک نوردي پوهان او هوښیاران نه دي.
دخیرخلک هماغه دي چې نورو ته یې خیر رسیږي ، پوهان اوهوښیاران ځانته خیر رسوي اوخپل خیرلټوي.
دهمدې لامله وایي چې دجنت اکثره خلک ساده ګان دي او دنیا هم په ساده ګانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوك دى؟***

هغه چې د دنیا په سوداوزیان نه پوهیږي او دګټې په ځای تاوان کوي خلک ورته احمق ، بې عقل اوساده وایي.
دا دري نومونه لکه دیوه سړي مختلف عکسونه چې په بیلوبیلوکمرو او مختلفو احوالو کې ښلوعکاسانو اخیستي وي په عین اتفاق کې اختلاف هم لري اوپه یووالي کې یې یو څه ښلوالی معلومیږي.
که څوک کوم بې عقل سړی سپکوي احمق ورته وایي اوکه یې ستایي نوساده یې بولي . د وینا اوبیان سحر دالفاظوپه همدغسې فریب کې پټ دی.
په کتابونو کې راغلي دي چې پخوابه یې ټوقیانو ته احمقان ویلې او د درباراحمقان به هغه کسان ووچې پخپلو خبرو به یې خلک خندول اوپه مجلس کې به یې خوشحالي پیداکوله.
داحمق اوساده یومثا ل ملانصرالدین دی چې په ظرافت اومسخره توب هم شهرت لري.
ددغه مرحوم د حماقت دلیل دخلکو په نزد دادی چې ده به په یوه روپۍ څلورداني هګۍ واخستلې هغه به یې وخوټولې په رنګ به یې سرې اوشنې کړې بیابه یې دروپې پنځه دانې خرڅولې یعنې دګټې په ځای به یې تاوان کاوه اوخپل ما ل به یې ار زانه خرڅاوه.
اوس چې څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړي هغه وایي څه ملانصرالدین خونه یم.
دانوم اوس دومره عام شویدی چې که هرڅوک یوشی ګران واخلي او ارزانه یې خرڅ کړي خلک ورته ملانصرالدین وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په خوله وايوچې عقل ببل شی دی او د دنيا ما ل ببل شی دی، څوک به عقل لري ما ل به نلري، ځينو نوروسره به ما ل وي اوعقل به نه وي، مګر په عملي ډول دهر چاعقل اوبې عقلي ددنيا د ګټې او زيان له مخې معلومو او په حقيقت کې ګټې ته عقل وايو او تاوان بې عقلي يا حماقت بولو.

زمونږ په خيا ل او تصور کې دانشي راتلی چې ملانصرالدين به داکار ددې لپاره کاوه چې نرخ ارزانه کړي او خپل احسان په دغه تجارت کې پټ کړي چې خريدار يې په سخاوت هيڅ پوه نشي او کرامت حماقت وګڼل شي.

که زمونږ ګمان نيک اوښه وای ملانصرالدين به مو د خير اوفيض خاوند ګڼه اودغه په عقل پوري به مونه خندل.

هغه بل کا ل زموږ په هيواد کې قحطي اوګراني وه، يوه لوی سوداګرله هرات نه ډير غله کندهار ته راوړه او په خلکو يې دبازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه يعنې ګټه يې ونکړه تاوان يې وکړ، داکار هيچا دهغه په بې عقلی حمل نکړ او په اخبارونو کې يې ډيره ستاينه وشوه.

هغه ته چا ملانصرالدين و نه ويلې. بلکه دخير او برکت خاوند بې وباله.

يووخت زه يوه شتمن سړي کره مېلمه شوم د هغه په کا له کې هر څه پاخه شوه، مګر سکړک يې نه درلود،دکاله خاوند څو غلمينې ډوډی خپلو همسا يه ګانو ته ولېږلې او هماغومره سکړکان يې راوړه.

ماته دامعلومه شوه چې دوی هره ورځ دغه رازتجارت کوي او پخپل کاله کې جواري نه پخوي، داسوداماته خوارانو اوغريبانو لپاره سودمنه ښکارشوه او مرحوم ملا نصرالدين راپه يادشو.

زه داجرئت نه شم کولی چې دغه رازښه کار احمقانه وګڼم.

په کوم کاله کې چې هر څه ډير وي دغومره لږ تاوان هيڅ تاثير نلري.

بډايان له دغسې تظاهر نه يو مخصوص خوند اخلي چې مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار يو خوار او غريب وکړي حماقت دی مګر دبډايانو لپاره صفت دی.

عقل اوپوهه خوارانو او فقيرانو ته دا اجازه نه ورکوي چې ډوډی په جواری باندې سرپه سر ورکړي اوخپل حماقت ښکاره کړي مګر بډايان په دغسې کارونو ښه ښکاري اوڅوک ورته ملانصرالدين نه وايې بلکه حاتم طايي يې بولي.

که خواران او غريبان له اسراف او تبذير نه کارواخلي ډيره لويه ناپوهي او ناداني ده مګر بډايان په اسراف او تبذير دجود او کرم خاوندان ګڼل کيږي.

دغه عقل چې دخوار او غريب رهبري کوي دبډايانو لپاره نه دی په کار.

هو! عقل امساده چې ګوډ او ضعيف انسان ورته اړدی.

هغه چې دقوت اوقدرت خاوند دی دغه دضعيفانو وسله ورته نه ښايي.

دعقل عينکې د کمزوري نظر بينا يې زياتوي او دتېز نظر خاوندان يې کله کله د ډول او فيشن لپاره په سترګو کوي.

که څوک عقل او هوښياري لټوي د خوارو او غريبو په کورکې دې ولټوي زورور اوبډايان له دغه شي نه بې نيازه دي.

تاسې يوه انسان يا يوه حيوان ته چې څه نه ويني ړوند ويلی شئ، مګر سيند او سيلاب ته ړوند ويل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي.

دا ځکه چې دغه پرزېدل او جګېدل هغه ته څه زيان نه رسوي اوبې سترګوهم ډير ګړندی تللی شي.

که مونږ دخپل هېواد په خلکو کې فکر وکړو هغه کارونه چې ځينې زورور اوبډايان يې کوي، په عقل برابر نه دي که مونږ يې وکړو بدښکارو او ضرر وينو، ځکه موعقل مخه نيسي، مګر زورورو او دقوت خاوندانو ته زيان اوضرر نه رسوي ځکه يې عقل هم مخه نه نيسي اودغه دغريبانو ناصح دهغوی حضور ته لاره نلري.

د زورورو په مخکې عقل ګونګ وي او ډېر مزخرف معلوميږي. هرڅه چې بې ضرورته وي او احتياج ورته نه وي بدښکاري او قيمت يې لږ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چيرې په انسان کې ډېره نيمګړتيا او کمزوري نه وای اوعقل ته يې احتياج نه درلـودای عقل اوپـوهې به دغـومره قدرنه درلوده.
اوس پوه شوئ؟ چې هر خوار او غريب سړی که ځان ته ځيلی يا پښې لړ غونډې ګرانې واخلي او دوه يادرې روپۍ پکې وغوليږي هرڅوک ورته احمق وايي، يو بډای که په زر هاو روپۍ يوه شپه په قمار کې بايلي احمق نه دی، هغه چې د ورځې دشلو يا دير شو روپو په سګرټو اورلګوي ياد سينما او تياترپه تشه ننداره پيسې ورکوي څوک ورته احمق نه وايي مګرکه يو مزدور يوه ورځ کارونکړي او وزګاروګرزي احمق دی ځکه چې بيګاته په کور کې څه نلري او وږی پاته کيږي. يو بډای په ګرندي موټرکې ډېر لرې ځای ته په ښکار پسې ځي په لار ه کې ډېر تيل مصرف شي دموټر کمانۍ ماته شي اوټايرهم بچ کاندي مګر د ښکار برابري رانشي اوپس له دوه درې شپو پنځه يا شپږدانې زرکې له ځان سره کاله ته راوړي چې دانه په سلوروپوهم نه پريوزي هغه ته څوک ملانصرالدين نه وايي ځکه چې ژونددغسې تفريح اوپام غلطولوته احتياج لري او دشوق او ذوق لپاره ما ل تاوانول نا پوهې نه ده.
کله چې يو بډای يوه ښکلی نفيسه تابلو په ډېرو روپـو اخلي يا ځينې انتيک او زاړه شيان د تش نمود لپاره په ډېرلـوړ قيمت رانيسي هغه بل چې يوزوړقلمي کتاب چې ذوق او صنعت پکې خرڅ شوی په ګرانه بيه اخلي او دهماغه کتاب چاپي نسخې ډيرې ارزانه لاس ته راځي، ته ووايه چې دغه راز تاوانونه دڅه دپاره دي؟
که غرض معنوي استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کې هم شته.معلومه شوه چې ما ل تاوانول دنامه اوشهرت لپاره، دشوق او ذوق لپاره، دهوا اوهوس له پاره حماقت نه دی صنعت دی او ستاينه ئې کيږي مګر په دې شرط چې سړی خوارو فقير نه وي بډای وي او ډيرې پيسې ولري.
اوس خوبه پوهيدلي ياست چې احمق څوک دی او موږ چاته احمق وايو؟

نوی درس***

چيرته مې دچاپه کوم کتاب کې ولوستل استاذ دخپل شاګردته دادرس ورکاوه:
له خدايه ډير خوښ اوسه! چې ته يې بې هنره پيداکړې اوتاته يې هغه استعداد درنکړچې يوه ورځ دخلکو لپاره لوېه بلا درنه جوړه شي ته پدې پوه شه چې خدای ته هماغه څوک ډير نږدې دی چې له ذوق او هنر نه ډير لرې وي.
هغه تنداو تيز فکر چې زما په برخه رسيدلی دی ماته په دنيا او آخرت کې زيان رسوي او زما اسايش خرابوي.
ډير فکر کول ډير بد مرض دی چې په څوتنو پورې اختصاص لري که دامرض خپريدلی ډير ژربه يې دبشر نسل تباه کړی و.
زه پدې ښه پوه يم چې په ژورفکر اوعقل کې د روح تباهي ده.
ژور فکر دبشر لپاره طبيعي کارنه دی.
همدغه شی دی چې په سړي کې دعمل اقدام وژني.
هېڅوک هېڅ کارنشي کولی ترڅو چې څه قدرتنګ نظره او لنډ فکره نه وي تفکر دانسان لپاره ډيره لويه بدبختي ده.
هغه چې لږ فکر کوي يا هېڅ فکرنه کوي په دواړو جهانو کې کامياب دی، مګر دډير فکر اوعقل خاوندان هرچيرته اوهر کله له جسمي او روحي هلاکت سره مخامخ دي.
په رښتيا چې فکر اوعقل کې ډير خباثت پټ دی.
پوهه او فلسفه په حقيقت کې پرذهن باندې دشيطان استيلاده.
بشرپه اصل کې يواحمق حيوان دی او دده معنوي ترقي دده دفکري اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې دنبوغ او قريحې خاونددی دمعاشرت په دردنه خوري او د معاملې خاوندنه دی.
زه دفکر آزادي له هرڅه نه پورته ګڼم هرڅوک له ځانه خوابدی کوم مګر خپل ځان اوخپل وجدان خوشحاله ساتم.

درېـ کاله***

يوکا ل موسم ډېرښه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورته زيات و او نه کم.
دزميندارو فصلونو ته هيڅ زيان ونه رسېده او للمه ډېره ښه راغله.
دهقانان ډېر خوشحاله وو چې فصلونه ډېر ښه دي اوکا ل ډېر ښه راغلی دی.
کله چې درمندونه تيار شوه خلک په رښتيا دغلې په چلولو ستړي شوه اوپه کورونو کې د غلې ځای نه و.
په دغه کا ل په ملک ارزاني راغله او دغسې ارزاني چاپه خوب کې هم نه وه ليدلې دغلې خرېدار لکه د انځرګل چاپه سترګونه ليده، زميندارو به تيل اومالګه په غنمو اخيسته، اوجنس به په جنس بدليده، دزميندارويه کور کې مړی نه و ويريې و، دوی دپاک خدای په دغې مهر بانۍ خوشحاله نه وو او د شکرپه ځای به يې شکايت کاوه، همدغه ناشکري وه چې بل کا ل هغسې رانغی اوغله بيخي ورکه شوه ځينو ويل چې تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولګيده.
په دغه کا ل پر وطن باندې قحطي اوګراني راغله هرڅوک به په غلې پسې لا لهانده اوسرګردانه ګرزيده او دچاپه کورکې دمړک لګۍ نه سپيره کيده.
زميندارا ن بيا خپه وو او ډېر افسوسونه يې کول چې ګراني اوقيمتي ددې کا ل وای اوغله دپروسږ کا ل، مګر دا اجتماع محاله وه اودغه کا ل هم په افسوس او ارماندو تيرشو.
دريم کا ل له دواړو کلونو نه مخالف راغی يعنې دځينو زميندارو غله ډېره زياته وه او د ځينو کښت ته زيان او آپت ورسېده ځکه نرخونه جګ شوه مګر قحطي نه وه دچاغله چې ډېره وه او په ګران نرخ يې وپلورله هغه له ډېرې خوشحالۍ په جاموکې نه ځايده او چاچې د خرڅون غله نه درلوده په کا له يې دغم کاني وربدل.
زه دغه وخت په دې پوه شوم چې مونږ ټول نشو خوشحاليدلی اوپه داسې حا ل کې واقع يو چې که يو حوشحاليږي هغه بل به خپه کيږي يعنې دځينو خوشحالۍ دځينو نورو دخپګان نوم دی دهمدې لامله وايي چې يو مړنښي بل نه مړيږي.
ددنيا په بازار کې داسې سودنشته چې پلورونکی او پيرودونکی دواړه ګټه وکړي يعنې يو خپل ما ل ګران خرڅ کړي او هغه بل يې ارزانه واخلي، په کومه سوداکې چې سود اوزيان نه وي اوخريدار يا خرڅوونکی يوهم ونه غوليږي يوهم نشي خوشحالېدلی، که يوسړی خپل سل ګون نوټ په شلو پنځه ګونو بدل کړي په دغه تجارت کې خوشحالي اوخپګان نشته ځکه چې سوداو زيان پکې نشته که يوپه حساب کې وغوليږي دی به خپه شي او هغه بل ته به خوشحالي پيداشي اوس پوه شوئ مونږ په څه خوشحاليږو او په څه خپه کيږو؟
که ښه فکر وکړو آباد يوه ګټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما يـو ملګری دومره شته او جايداد لري چې جامه او ډوډۍ ډېرښه ورسيږي، کور لري، ځمکه لري، باغ لري، لنګه غو اورته ولاړه ده موټرشته او دهيڅا پوروړی نه دی په بانک کې يې هم پيسې پرتې دي او له هرې خوا ښغمه معلوميږي مګر يوبل سړی له ده نه هرڅه ډېرلری او ځمکې، باغونه، کورونه، نغدې پيسې يې له ده زياتې دي، هغه خپه دی چې زه ولې دغه بل قدرته جايداد نه لرم دابل خوشحاله دی چې له هغه نه يې جايداد ډېردی.
زمونږ اکثره غمونه همدغه رازدي چې ديوه بل سړي له خوشحالۍ پيداشو يدي او ډېرې خوشحالۍ هم شته چې دنوروله خپګانه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه يوچې په زړه جونګړه کې اوسي دغه بل چې په لوړه ماڼۍ کې استوګنه لري، دی د هغه جونګړه ويني ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر ويني ځکه خپه دی که چيرې مونږ ټول په جونګړوکې اوسيدلی يا ټول په لوړو ماڼيو کې وای نه به جونګړه کې دغم کوډۍ وه نه به لوړه ماڼۍ دخوشحالۍ ځای و.

که حقيقت ته ځير شو، يوګوډپېي نه دی خپه چې ولې ګوډدی بلکه پدې غمجن دی چې ولې نورده غوندې نه دي.
هغه چې پر آس باندې سپور دی او نوريې په مخکې منډې وهي داس په سپرلۍ دومره نه دی خوښ لکه چې دنورو له پلي توب څخه خونداخلي.

داوه زما ددرو کالو مطالعه چې ته يې په لږ ساعت کې مطالعه کوې، دغه لږه پوهه چې ته ورته په سر سري نظرګوري اوستا په نظرکې ډيره ساده ګي لري زما لپاره ډيره عميقه فلسفه ده زه په ډيره موده کې دغه حقيقت ته رسيدلی يم. ته به په ګړندی ګاډې کې يوه ځای ته ډير ژربې تکليفه ورسيږې، مګر هغه څه چې په لاره کې يوپلې وينې ته يې پوره نشې ليدای ستا نظرپه دغه لاره ډېرژرعبور کوي اوکندې کيږې، داخوا هغه خوانه ګوري.
ستا سيرډير ګړندی دی او په دغومره سرعت کې دقت اوتعمق نه ځايږي.

قوي او ضعيف***

ددنيا دود اودستور خو دادی چې زوروربه کمزوری وهي اوضعيف به دقوي له لاسه په عذاب وي، مګر په کورونو کې دمينې او محبت تقاضا بل رازده. هلته يوکوچنی ماشوم خپل مشر ورور په څپېړو وهي او هغه ورته خاندي يعنې له ټولونه کمزوری په ټولو زور وردی.
ماته دغه کورنی دود او دستورډيرښه ښکاري او له خدايه غواړم چې داورواج عام شي.
پدې پوهيږم چې په هرکاله کې همدغه حا ل دی او په هره کورنۍ کې کوچنيان په لويانو زورور او زړ ور دي.
دګبر او ترسا په کاله کې هم دکوچنيانو زور چلېږي او جوړ دنا جوړه په مخکې منډې وهي مګر چې له کورونو نه دباندې وګورو نوبيا قوي پرضعيف مسلط دی. ددنيا طبيعي قانون همدغه دی چې غټان او لويان به په ورو او بېوزلو سوک او څپېړه پورته کوي او د قوت خاوند به هېڅ تحمل او حوصله نلري.
ددغه ظالمانه قانون دماتولو لپاره چې پاک خدای څه شی پيداکړ هغه مينه او عاطفه ده.
دمينې اومحبت په نړۍ کې ضعيف اوکوچنی دلوی او قوي ترڅپېړو لاندې نه دی، بلکې کوچنيان په لويانو حکومت کوي او د ورو پادشاهي ده.
مونږ ښځه عاجزه بولو، مګر مينې او محبت ډير زورور او پياوړي د دوی دخوښې او رضا تابع کړيدی.
څنګه چې په زړه زمانه کې ديوان دښاپيريو تابع وو اوس هم دقوت او قدرت خاوندان د دغه ضعيف او لطيف جنس په مقابل کې ډير ضعيف معلوميږي.
که عشق او مينه په مينځ کې نه وي نو دديو اوښاپيرۍ زور هېڅکله برابرنه دي او يو ماشوم هېڅ وخت دسپين ږيرو په ږيره لوبې نشي کولای او نه دمشرانو پراورو سپريدلی شي.
يوه ورځ يوه ماشوم يو غټ سړی له لمنې ټينګ نيولی و، او کاله ته يې په زوره بيوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور او دهغه زور برابر نه و. دماشوم مينې او محبت دماشوم په پنجوکې دغه قوت ايښی و چې يو لوی سړی يې ځان پسې را ښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زما فکر صحیح وي نو قوت او قدرت هماغه دپخوا زمانې دیو ده او مینه هماغه ښاپیرۍ ده چې دیوان یې له فرمان لاندې و.
که دمینې او عاطفې ماشوم د هر څنګه لوی سړي ګریوان ته لاس واچوي یا یې لمن ټینګه ونیسي څوک ترینه ځان نشي خلاصولی ځکه چې دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.
زه مینه او عاطفه د زور اوقوت په مقابل کې ځکه ماشومان بولم چې زور او قوت ډیر پخوا پیداشویدی او انساني عاطفه، انسانی رحم او شفقت وروسته پیداشوه، یعنې هماغه شان چې فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی، حیواني غرایز هم له انساني عواطفونه ډیر پخواني دي او دعمر په لحاظ عواطفوته کوچنیان ویلی شو، مګر دي کوچنیانوته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چې فرعونان ترینه په خوب کې هم ویریږي او بدبد خوبونه ویني، که څوک په دنیا کې دصلح اوسلام غوښتونکی وي او غواړي چې دناروا او ظلم مخه ونیسي نویوه داسې اختراع په کارده چې دعشق اومینې له عنصرنه پکې کارواخیستل شي.
دا اختراع ددماغ کارنه دی دزړه کار دی او دزړه توجه ته ضرورت لري.
پدې باب کې ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کار دا افتخار که هروخت دنیاته حاصلیږي نود شعر او ادب په لمن کې به وي او دزړونو مملکت کې به پیداشي.

ښــه ګټه***

قصابې پریږدئ له میږو او پسونو نه بل شان ګټه واخلئ!
دوریو له پوستکونه پوستینونه مه جوړوئ، له وړیویې ښه توکې جوړ کړئ. که تاسې وړین کالي واغوندئ پوستین ته څه حاجت نشته.
هغه وخت چې انسان نه پوهېده دمیږو او وزو پوستکې یې اغوستل، کله چې انسانیت ترقي وکړه اوشپون درمې خاوند شو پشمینه پوښي رواج شوه او دزاهد خرقه له وړیو نه جوړه شوه.
د میږو او پسونو له غوښونه دغرولیوان اوپرانګان استفاده کوي اوشپانه ترینه یوازې پی او وری اخلي.
دوحشي او مدني انسان فرق همدغه دی چې هغه دوني ښاخ راما توي او میوه یې خوري، دي ترینه یوازې میوه ټولوي او ونې ته زیان نه رسوي.
دا ګټه ښه ګټه ده دانسان ګټه باید همدغه راز وي.
د ګټې ښه اوبده لاره پیژندل دانسان کاردی، ګټه په کار او زیارپاکیږي اوبې کاره ګټه ښه نه ده .
دګټې لاره چې هرڅومره اوږده وي هغومره ښه وي.
هغه کسان چې دنورو په تیارو درمندونو داړې غورځوي او دګټې لپاره یې لنډه لاره غوره کړېده لاسونه اوپښې یې د تړلودي.
تاسې کوښښ وکړئ چې ګټه له لرې ځایه راوړئ او دکار برخه پکې زیاته وي هغه چې د کلي په دکان کې سوداکوي او هغه چې له لرې ښاره سوداراوړي په متاع اوبها کې یې ډیر فرق موجود دی.
تاسې پخپلو بانبو او بازانو د همسایه ګانو چرګوړي مه نیسئ!
دهوامر غان او دغرونو زرکې اوسیسې ونیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نږدې ډنډونو څخه ناپاکې اوبه مه راوړئ لږ لرې لاړشئ له هغه سیند یاله هغې چینې نه رڼې اوپاکې او به راوړئ چې رنګ او خوندیې ډیرښه دی.

دانښه ګټه نه ده چې یوه روپۍ په دوورو پو ورکړئ او خوشې په خوشې دګټې خاوندان شئ.

ګټه باید په غیر مستقیم ډول وي او کارپه کې ډیر دخل ولري.

په مستقیم ډول هیڅوک خره اوپارو دغلې په کندوانو کې نه اچوي مګر هغه غله چې له همدغه نا پاک جنس څخه دکار په وسیله پیداکیږي پاکه اوحلاله ده.

لنډه داچې بې کاره ګټه که په غلا وي که په سوال وي که په زور وي انسان ته نه ښایې او هغه ګټه چې په کار او زیار پیداکیږي ډیره ښه ګټه ده.

نوراشئ! چې کار وکړو او هرڅه په کار پیداکړو.

ښه کار او ښه عمل دخدای په دربار کې ډیر قدرلري او په مثقالونو خرڅیږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځینو کورونو ته لاړم چې دښایست اوښکلا یکې هېڅ نیمګړتیا نه وه او له ډیرې خیالو رې ناوې نه یې هم ډول او سینګار زیات معلومیده.

دکور په نقشه او هندسي شکل کې د جما ل مظاهر له ورامعلوم و، رنګ امېزي په ذوق او سلیقه برابره وه.

دکور پردې ډیرې ښکلې وې.

قالینې، میزونه چوکۍ او هر څه ډیر نفیس اوښکلي معلومیدل.

راز راز میوې په بلوري لوښوکې ایښي وې اوبې له اشتها نه دبل شي نیستي نه وه.

دثروت او غناتولې کرشمې موجودې وې.

عیش او نعمت لکه د سید محمود پا چا لپان له دغه کاله څخه نه وتل.

که ددنیا جنت ورته ووایم څه ډیره مبالغه به نه وي مګر دومره فرق ؤ ، چې ډیر وغتو ګنهګارو ته یې ورپیرته وو او ساده مسلمانان نشو ورتلی.

هلته ماته دافکر پیداشو چې مونږ ولې هغو کورونو ته نه ورځو چې دغه رازشیان یکې نشته اویوازې همدردي او انساني عاطفه سړی وروليې.کله چې له دغه کاله په خیر را ووتم نوفکر مې وکړ چې چاته ورشم او څوک ووینم؟ په دې کې پو فقیر وطن دوست سترګو ته و دریده چې نس یې وری مګر سترګې یې ډیرې مړې وې په کور کې هېڅ نه ومګر په زړه کې یې دوطن مینه او دخدمت ارزو ډیره زیاته وه.

زه چې دهغه د روازې ته ورسېدم پنځه تنه نورهم په دروازه کې ودریدل، د کور خاوند د دروازې په ټکو لو راووټ اوله مونږ سره یې په ډیره مینه روغبړو کړ، دهغه له وضع دا معلومیده چې له مونږ سره پخپل کور کې کښینا ستو ته نه دی جوړ او غواړي چې خبره په ولاړو پښو خلاصه شي مګر زمونږ زړه غوښتل چې څه شیبه ورسره کښېنو او د ده له حاله ځان ښه خبر کړو.

هغه له ناکامه مونږ خپل کاله ته بوتلو، دکاله په مخکې یوه زړه چوکۍ او یو زوړ شکیدلی کټ پروت و، چې خاص دمیلمنو لپاره و، اوبې له میلمه څخه یې د یوه پوزي تحمل هم نه درلود مونږ دوه درې تنه دکټ په بازوګانو کښیناستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور په خاورو کښينا ستل، څو دقيقې چې تيرې شوې هغه مونږ رخصت کړو او نوريې ونه غوښتل چې خپل اشنايان په سپيره ډاګ کښينوي.

پدې کاله کې داختر ورځ لکه د روژې ورځ داسې وه او په تمامه معنی ديو غريب سړي کورو، دده درويشانه ژوند او صبرو قناعت ماته ډير معظم او محترم ښکار يده او له ځانه سره مې ويل هغه افتخار چې ددې کاله په برخه رسيدلی دی هغه بل کور ترينه محروم دی. هلته که غنا او ثروت خپل زيب و زينت ښيي دلته تقوی او پاکنفسي خپل شهامت څرګندوي او قلندرانه استغنی سترګوته ودريږي.

دا هغه سړی دی چې ديوه ستر شرکت لويه سرمايه يې په لاس کې وه اوکله به يې دوه لوی رياستونه په اختيار کې و. که چيرې ده نا جايزه استفاده کولی يايې جايزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسې نه و او دده دکوټو فرش به دنيستی باد دومره ژرنه وای وړی، مګر ګورئ چې پدې سړي باندې زړه ونه سېزئ اوپه حقارت ورته هېڅکله ونه ګورئ. زه هم داحا ل ددې لپاره نه ليکم چې د چا توجه ورته جلب کړم ځکه چې دی دنيا ته په حقارت ګوري اوله ده سره دبې نيازۍ غرور ملګری دی.

دده په نظرکې خپله تقوی ډيره درنه معلوميږي .

دی ځانته په ډير درانه نظر ګوري او نورو ته هم ډير درونډ ښکاري.

موږ بايد په هغه چا زړه وسيزو چې له ډيرما ل او دولت سره هم ځانته دغه حيثيت او شخصيت نشي پيداکولی يعنې په لوړ مقام کې خلکو ته ټيټ معلوميږي او په ډير لوی کورکې هرچاته وړوکی په نظر ورځي هغه څوک چه غزة النفس لري او دخلکو په نظرکې د شخصيت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کې دی موندلی   هغه حظ چې په دنيا کې دنيا دارکا

خاني لاړه

په موټرکې سپاره وو، يو خانزاده غوندې سړی هم په موټر کې ناست ؤ، دتيروخت زړې قصې يې کولې.

هغه ويل: پخوا موټرونه نه و، مونږ به په اسونو سواره وو، نوکرانو به موږه مخکې منډې وهلې.

هغه وخت خان او غريب معلوم ؤ، خانزاده او د آب سړی پيژندل کيده عام او خاص يو رنګه نه ؤ.

اوس هرسړی په موټر کې سپريږي او نوکر د بادار له څنګه ناست وي.

چې موټرونه راغله اوغريبان پکې سپاره شوه، خاني لاړه او باداري بې رونقه شوه.

دخان قصه ډيره اوږده وه خو دمطلب ټکی داو، چې خاني لاړه ځکه چې خواران او غريبان په موټرو کې سپاره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې

ماشومان، ځوانان، سپين ږيري د پسرلي ميلې ته روان ؤ، زه هم له دوئ سره ولاړم او په ډيروګڼو خلکو کې ننوتم.
هلته ډېښې دايښودو ځای نه ؤ اوبی حسابه مخلوق راغونډؤ.
نه پوهيږم چاله مانه پوښتنه وړکړه چې ته يوازې يې که څوک درسره شته!
ما وويل: زه يوازې يم.
همدغه وخت زه د يوازې په معنې پوه شوم او داراته معلومه شوه چې په ډيروګڼو خلکو کې هم سړی ځانته يوازې ويلی شي.

فاتح

سکندرله ډير قوت او ډيرو لښکروسره ښارته راغی، دښار له خلکو سره يې څو ځله زورور جنګونه وکړه.
له دواړو خواوو نه ډير خلک ووژل شوه. ډيرې وينې تويې شوې، ډيرې ګکرې له پښو لاندې شوې، وروسته له ډيرو جګړو هغه دمړو په سرونو پښې کيښودې او دلوی فاتح په حيث ښارته ننوت.
دی ډير په قهرو، ده غوښتل چې ښار لوټ کړي او قتل عام جوړ کړي، مګر داکار ده ونشو کړی ځکه چې په ښار کې يوپيټ قوت موجود وچې ده ورسره مقابله نشوه کولای.
دی چې ښارته ننوت په يوې ډيرې ښکلې پيغله يې سترګې ونښتې او په يوځل ليدويې زړه بايلود.
څوک چې بې زړه شي هغه بيا جنګ او جګړه نشي کولی، ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغې پيغلې ته وسپاره.
دغه لوی فاتح چې دعشق او مينې په پنجوکې ګير شو ، بل راز شو او دخپلې معشوقې د خوښې لپاره يې دښار د خلکو خدمت ته ملا وتړله.
دغه وخت دامعلومه شوه چې دی فاتح نه و فاتح بل څوک ؤ.
دی په دې نه پوهيده چې په ډير زور اوقوت خپل ځان يوه قوت او قدرت ته سپاري چې له سلطان او شهنشاه نه دخلکو خدمتګار جوړوي.
په ربښتيا چې دعشق مقام ته رسيدل هم څه اسانه کارنه دی او دښکلا په دربا رکې پادشاهي هم په تعظيم او احترام سر ټيټوي.
هلته محمود داياز تابع دی، او سکندر هم په يوه نظر بل راز کيږي او قهر وغضب خپل ځای مينې او محبت ته پريږدي.

لباس

بدرنګه خياط ؤ، مګر کار يې ښايسته و او کالي يې ډيرښه ګنډل.
دفيشن خاوندانو خپلې دريشۍ په بل چانه جوړولې، هر چا به ويل چې فلانکی ډيرښه خياط دی، دده په شان لباس بل څوک نشي جوړولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه هنر په دغه سړي کې ډېر غرور او تند خوی پیداکړي و. یعنې ځومره چې دده ځیره سپې. وه هغو مره یې خوی هم سپې و مګر دغو دوو سپو دچامخه نشوه نیولی او دخلکو هجوم په ده باندې ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چې صفت اوهنر په ده باندې دښه خياط نوم ایښی ؤ.

که داسړی له دغې ناشولتې ځیرې اوخپل بدعادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بدبخته انسان بل نه و، یا به دی هغه وخت دښه سلوک او ښه خوی خاوند و او سیرت به یې بل رازؤ، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و ، مګر اوس د ده هنر او کما ل ښه خوی ته ضرورت نلري او د ده په بد خوی اوبده ځیره یې ډیره ښه پرده غوړولې ده ځکه هر چاته ښه ښکاري اوهرڅوک ورته په قدر او عزت ګوري.

فن اوصنعت ډیر ښکلې شاګردان دده لاس لاندې کړه او دډیرو ښکلو د قد او اندام اندازه اخلي.

زه دغه خیاط په دې حقیقت ډیرښه پوه کړم چې دانسان حقیقت په صنعت اوهنر پټیږي ځکه دغه سړی دخلکو په نظر کې محبوب دی اوهرڅوک یې دزړه ساتلو کوښښ کوي. هماغه شان چې یو بدرنګه مخ له ښایسته پلو لاندې پټ وي او دهر چانظر ځانته را کاږي دا خیاط هم دښه لباس په جوړولوکې پټ دی چې څوک یې حقیقت ته نه ګوري کار او لیاقت ته یې ګوري.

دښه لباس اغوستل خوپه ځای پریږده ، جوړول یې هم دغومره اثرلري چې بدښه کولی شي.

لباس په لومړی وخت کې دځان پټولولپاره جوړ شو چې پخوایې ښایست هم پټاوه او د ښکلا مخه یې نیوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چې دانسان اصلي او حقیقي ښایست یې له هرچا هیر کړاو دتاؤس د ښو کار ترینه واخیستل شوه.

دانسان لباسونه ډیر زیات اوځو رازه دي، چې ځینو ته مونږ دلباس په نظرنه ګورو هغه ښایست او ښکلیتوب چې دانسان په ځیره کې وینئ له یوه لباس نه زیات قیمت نلري که څه هم په ډېر جګ نرخ خرڅیږي او له انسان نه یې قیمت ډیر لوړ شوی دی.

په دغه قیمتي لباس کې هم دانسان عیبونه پټ دي او ستا رالعیوب دا ښکلې پرده د ستر لپاره دانسان په معایبواچولې ده.

هغه چې مونږ ورته خوبان وایو او ډیر ښکلي په نظر راځي مونږ پرې زړونه بایلو اوعشق ور سره لرو مګر په دې نه پوهیږو چې ځومره بد خویونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکلیتوب کې پټ دي که داخوی اوعادات په بل چاکې وي ډېر بدورته ګورو مګر دلته دصورت ښایست دسیرت عیب پټ کړی او په همدغه وجه دلیلیٰ سپی دمجنون په نظرکې ښاغلی دی. دهمدې لامله دمعشوقو جفا له وفانه ښایسته ده او دښکلو ظلم اوستم دظالمانو ظلم غوندې بدرنګه نه دی.

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوي لباسو نه هم ځانته پیداکړي دي چې یوله بله یکې ځان پټوو او په دغه وسیله حقیقت له پوهانو او هوښیارانو نه هم پټ ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هوښیاري ده چې د علم او معرفت په بامه یادیږي.

هغه چې زمونږ په نظر کې عالم فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومیږي دهغه عیبونه دعلم او پوهې دپردې لاندې پټ دي چې مونږ یې ښه نه وینو یایې ډیر ښه وینو اونقص راته کما ل معلومیږي.

څنګه چې فصاحت اوبلا غت کله حق ناحقه کوي او غلط صحیح ښيي دفصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډېرو عیبونو سره زمونږ په نظر ښاغلي ښکاري او اصلي حقیقت یې رانه پټ دی.

هو! دجما ل اوکما ل خاوندان او دعلم اومعنی صاحبان د ډیرو ښکلو اوښایستو پردو ترشا پټ دي چې مونږ یې اصلي بڼه نه شو لیدلی.

دمنطق اوبیان خاوندان خپله بدي هم نیکي ښودلی شي اودبل نېکي بدرنګولی شي.

ددې عصر سحر او جادو په دغه ډول زمونږ په سترګو اونظر لوبې کوي.

ډېر وخت په کاردی چې انسان طلسم هم مات کړي او حقیقت ته ورسیږي یاله یوبل طلسم اوبل سحر سره مخامخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس انسان نه وینو یاد انسان رنګ ا وصورت وینو یایې په وینا اوخبرو کې ګورو که ډېر وړاندې لاړشو نو کاراو هنر یې ووینو.
دانسان حقیقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت اوبلا غت نه دی، په کاراو صنعت کې هم دانسان فطرت او نفسي کیفیات څوک نه شي لیدای.
داټول شیان دانساني حقیقت دپټولو اوښه ښودلو رنګ رنګ لباسونه او حجابونه دي.
د انسان غرایز او خویونه دانسان اصلي حقیقت دی چې ډېرې پردې یې په مخ پرتې دي.
انسان پس له مړینې په قبر کې هم بې پردې نه شي اوسېدلی او چېرته چې دی نه ځان ویني اونه بل ویني بیاهم باید په کفن کې پټ وي ځکه چې د ده ټول عزت او حرمت په دې کې دی چې بې پردې نه شي او څوک یې بې پردې ونه ویني.
هغه انسان چې په عبادت کې یې ریا پټه ده، په هوښیارۍ کې یې شیطنت پټ دی او سخاوت یې هم دیوه داسې پټ تجارت نوم دی چې له ګمرکي محصولاتونه هم معافیت لري هغه تر قیامته له نورونه ځان پټولی شي.
دا ستر لکه د ښځو حجاب او حیا هغه شی نه دی چې دمدنیت او تجدد شما ل یې له مخه لرې کړي.
په دغه ستر ډیر بې پردې خلک هم ډېر ټینګ دي.
چیرته چې دنن جامې ډیرې لنډې شوي دي اوخلک دصورت بربنډولو ډیر هوس لري هلته هم دانسان سیرت اوحقیقت په ډېرو پردوکې پټ دی.
په انسان کې ځینې داسې ضعیفې جنبې شته چې له ډیرې حیانه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښیي او انسان ورته له ډیره خجالته سم نه شي کتلی، همدغه سبب دی چې هر څوک خپل ځینې شیان هیروي اوخپلو عیبونو ته داسې اصلاحي رنګونه ورکوي چې په خپل ځان یې ګمان بل رازشي اوخپل شعور هم وغولوي.
نن دانسان څېره تلویزون کې له ډېر لرې ځایه ښکاري مګر دانسان معنوي څېره او باطنی تصویر دومره پټ دی چې سړی په خپله خپل ځان پوره نه شي لیدای بلکه خپل عکس د نورو په نظرکې ویني، که چاته چاښه ویل هغه ځان ښه ګڼي او خوشحالیږي که خلکو څوک بدوګاڼه له بدوخلکو سره په زندان کې لویږي که څه هم یوسف یا سقراط وي.
همدغه وجه ده چې له ډېرو خلکو نه دستا یو نکو په ستاینو دمتملقینو په منطق ځانونه ورکیږي اوخپل ځان بل شان ویني.
دهمدغې اغېزې په سبب اوس د ځینو رنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکټران ورته وایي چې ډېر ښه یې او هېڅ مرض درکې نشته یعنې دغه د دروغو شاهدي ناروغه هم ښه کولی شي او یوطبي علاج ګرځېدلی دی.
زه دا منم چې په دنیاکې ښه او بدشته مګر دښو او بدو په پېژندلو کې دومره سودایي شوی یم چې دغه تمیزرانه ورک غوندې دی.
کیدای شي چې مونږ ډیرو کسانو ته په دروغو ښه وواېو اوهغه ښه شي. یا ډیر ښه بدګڼواو هغه بدشي، ځکه چې زمونږ ښه اوبد زمونږ دتصور اوتفکر نومونه دي نه دحقایقو، مونږ هغه چاته ښه وایو چې زمونږ په ذهن اونظر کې ښه وي نه داچې په خارج کې ښه وي یا یې حقیقت ښه وي.
مونږ څوسوه او څوزره کاله پخواهم دښو او بدو په نامه ځینې شیان له ځینو نه ښه ګڼل او اوس هم ښه اوبد یوراز نه ګڼو، ښايي چې بدښه وګڼو او ښو ته بدووایو، اوپه همدغسې تمیزځان له بې تمیزۍ نه وژغورو.
مونږ ظلم بدګڼو او عدالت خوښوو، مګر ځینې مظالم راته دعدالت په څیر ښودل شویدي اوډېرو بدو خلکو راته ځانونه ښه ښکاره کړي دي، یعنې منطق او استدلال، ریا او تزویر شعر او ادب، عقل او فلسفې، عرف او عادت، سیاست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي یو او زمونږ په شعور اواحساس یې هر راز لوبې کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکار هر کله اوهر چېرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړيدی احمقان اوساده ګان خدای له دغسې سترو ګناهونو نه ساتلي دي.
که مونږ د ښارونو او مدني دنيا نه په څنګ شو او ناپوهانو ته ورشو هغوی خپل ځانونه دومره نه دي پټ کړي.
دهغوی اغراض او مطالب دومره لوڅ دي لکه دمتمدنو خلکو مېرمنې.
هغوی دحقايقو په پټولوکې ډېره لږه برخه لري او ژبې يې له زړونو سره ډېر غدر او خيانت نه کوي.
هلته دوستی او دښمني، ګناه او تعدي، ظلم او رحم ځان بل رازنه ښيي.
ريا او ټګی دهغوئ کاله ته ډېره لاره نه لري.
هلته دصداقت ځای سياست نه دی نيولی.
هلته خلک ډېر لباسي خلک نه دي او په ډېر ساده لباس کې ژوند کوي.

خيرات ***

ډېر غټ سړی مړ وو او په بدرګه کې يې ډېر پسونه، غوايان او چرګان حلال شوه.
داخيرات ډېر لوی او زورور خيرات و، چې دشاهانه ميلمستيا رنګ يې درلود.
دخيرات دانتظام لپاره ډېرخلک مقرر وو، او ډېرو ښو اشپزانو پخلی کاوه دخدای درضا لپاره راز راز نعمتونه او هر رنګ طعامونه تيار شوه. خلک لکه مېلمانه په ټکټونو راوبلل شوه او دهر چا ځای معلوم و. هغه چې په ګرنديو ګاډو کې راغلل دننه قصر ته ننوتل.
دخانانو او ملکانو لپاره بېل ځای و. مامورين او ميرزايان ګوښې ناست ؤ.
دسوداګرو او زمیندارو لپاره بل ځای جوړ شوی و.
هرچاته دهغه په اندازه برابره ډوډی راتله .
دهر چا درجه اومرتبه معلومه وه.
دعامووګړو لپاره غټې وريجې وې او له معتبرونه بېل ناست وو.
ځينې خواران او فقيران که څه هم وږي پاته شوه او چا هلته پرې نښودل، مګر دآب او عزت خلک په ډېر ښه شان عذر شوه او دزورورو قدر او عزت پوره وشو.
ددې خيرات قصې ترډېره وخته کېدلې!او هرچا به ويل چې ډير زورور خيرات وو، ډيرې پيسې پکې ولګېدې.
هلته يو ړوند اويوشل ناست ؤ ، هغوی وويل: افسوس چې زمونږ برخه پکې نه وه او مونږ هلته چاپرې نښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزيارت ډيوې

دجمعې مبارکه شپه وه، خلک زيارت ته راتلل او شمع به يې بلولې، ځينو به په خاورينو ډيوو کې تېل اچول او ډيوې يې لګولې، په زيارت کې ډېرې ډيوې روښانه شوې او خلک بېرته خپلو کورونو ته لاړل.
هلته هېڅوک پاته نه شو ه او ډيوې ټولې دزيارت په ارواء بلې وې ، زه چې کور او کلي ته راغلم په کلي کې دغريبانو کورونه تياره وو، هغوی تېل نه درلوده ، ځکه په تورتم کې ناست وو.
څوک چې په ثواب پسې ګرځېده ټولو د زيارت ډيوې ولګولې او دخوارانو غريبانو له حاله نا خبره ؤ. هو! دغريبانو په کورونو کې تياره وه ځکه چانه ليدل.
په دوئ باندې يوازې دخدای نظر و اوبس.
ددوئ ډيوې دې خدای ولګوي مونږ به د زيارت ډيوې بلوو.

دمزارلوحه

کورپه کوراو کلي په کلي به ګرځېدمه او دخدای په نامه به مې څه غوښتل چا به يو موټی نا پاکه غله راکړه او چابه سوې ډوډۍ راکوله.
ډېرو کورونو به جواب راکاوه او ځينو به په دروازوکې هم نه پرېښودم.
څو ورځې ديوه اوبل له درګاه نه ورۍ او بېنوا راغلم.
هبچا هېڅ رانکړه. له ټولو خلکونه مې زړه بدشو، دنيا ته مې په کرکه وکتل خدای ته مې رجوع وکړه اوپه دغې کوټنۍ (قبر) کې پرېوتم.
هغه چې زه به يې په دروازه کې چانه پرېښودم اوس ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي.
زما په نامه زما کوټنۍ ته هرڅه راوړي او دخدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدېر د وزارت لياقت لري او هغه وزير بې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی.
زما ملګری په دې خبره هماغومره خوشحاله شو لکه زه چې خپه شوم.
ما ويل لياقت بايد دومره بې قدره نه شي.
هغه ويل ديو مملکت دترقۍ او لوړ تيا لوی دليل همدغه دی چې لياقت پکې ډېر قيمت ونه لري، چېرته چې علم اوپوهه ډېره ترقي وکړي هلته بيا ډاکټران او پوهان ځان ته کاراو ډوډۍ نه شي پيداکولی او دلوړو شهادتنا مو خاوندان يا وزګار ګرځي يا چېرته ټېپر او ګازرې خرڅوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مترقي هېوادونوکې يو پليس او ډريور هم لوړ تعليم لري او يو دهقان دکرهنې په کار کې زمونږ له رئيس زراعت نه ډېر پوه معلومېږي، دلته چې لياقت ډېر لږ دی او له لږو خلکوسره دی، نو يو سړی په لږ غونډې پوهه خدای نظر خان شي او لوړ مقام ته وخېژي، زه په دې ارماند يم چې زمونږ هېواد کې هم لياقت ډېر ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالي شهادتنامه راوړل څه ډېر قيمت ونه لري.

زه به هغه وخت ډېر خوښ يم چې يوسړی د وزارت لياقت ولري او په ډېره ټيټه رتبه کار وکړي.

زما ملګري د خبر وپه چل ډېر ښه پوهېده او دبل خوله کې يې خبره وچوله، ماته دڅه ويلو موقع ډېره لږه پيداکيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدې نه يم خوابدی چې يو مدير د وزارت لياقت لري او وزيرنه دی ځکه چې وزارتونه هر چيرته لږدي او لايق کسان بايد په هرځای کې دومره ډيروي چې هريوه ته مديريت هم ونه رسيږي مګر دابله خبره که رښتيا وي چې يوسړی بې لياقت لوړ مقام ته ختلی دی په ډيرې خوابدې ارزي او دلياقت په دغسې بې پتې په سرو سترګو ژړل په کاردی، که چيرې ددنيا ټول کارونه دلايقو خلکو په لاس کې وي اوځينې لايق او وړکسان وزګارپاته شي يادهقاني وکړي څه بده خبره نه ده.

هغه ويل زه نه پوهيږم چې ته لياقت څه ته وايې ځکه چې سياسي او اداري لياقت لکه د بوډۍ تا ل مختلف رنګونه لري او يوهوايي نمايش ورته ويلی شو.

دالياقت لکه علمي اوفني لياقت يوټاکلی اومعين شکل نلري چې هروخت او هرکله هرچاته يوشان ښکاره شي او ټول ورته په يوه نظر وګوري.

ته دا ومنه چې علمي او فني لياقت،سياسي او اداري لياقت، اخلاقي او روحي لياقت يوله بله فرق لري او دغه ټول لياقتونه په يوه سړي کې ډېر لږ جمع کيږي.

دا ښه کارنه دی چې مونږ له هرسياسي او اداري شخص نه داخلاقي لوړ تيا انتظار ولرو ياترينه علمي اوفني لياقت وغواړو.

ديوه سياستمدار او اداره چې سړي لياقت دادی چې خلکو ته ځان اوجهان په بل راز وښيي اوڅه چې ځانته رواګڼي د نورو دپاره يې ناروا وګڼي، يعنې په خپله هره شپه قمار ووهي او نورو جوارګروته سزا ورکړي، دی د بزم په مجلس کې هرڅه وکړي، اوپه نورو باندې ټينګ ټکور ودروي.

پخپله نه انجينروي او نه مهندس، مګر علمي اوفني کسانوته لازمه هدايات ورکړي اوپه کاريې واچوي ، ده په کوم مکتب يامدرسه کې څه نه وي لوستی مګر دښوو نځيو امتحانونه واخلي او ښوونکوته دعلم اومعارف په باب ګټورې وينا وې وکړي.

ده ويل ما دخپل ماموريت په وخت کې خپل لوی لوی آمران وليدل چې دمطبوعاتي چارو په باب يې ماته هدايتونه راکول مګر دغه کلمه يې (مطبوعاطي) ليکله، داخترنوېه ورځ به يې پخپلو رسمي نطقونو کې دعدالت ګستر په ځای رعيت ګستر ويلې. ښه مې په ياد دي چې يوه ورځ چا د ده دپاره ميلمستيا کړې وه چې هر څه ډېر زيات ومګر دکيفيت په لحاظ يې خوندنه و، هلته يوه مدير وويل داميلمستيا د کميت په لحاظ دستاينې وړده مګر دکيفيت په لحاظ يې مزه نشته.

زمونږ امرچې ډيرلوی کاردار و مګر دکم اوکيف په معنی ښه نه پوهيده هغه ته وويل چې: (کميت نګو کثرت بګو) زه دغه وخت پدې پوه شوم چې اداري اوسياسي اشخاص علم ته ډير احتياج نلري، دوئ پخپل قوت لوړ مقام ته رسيدلی شي او پوهه دلاس لاندې خلکو دپاره ډيره په کار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته دامعلومه شوه چې علم عادي لياقت دی او قوت دفوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کې ځينې هغه لياقتونه هم داخل دي چې هرڅوک يې نشي ليدی اوبلا تشبه له سحر اوساحرۍ سره شباهت لري چې زرنګي، چا لاکي خو دنما يي اوعوام فريبي ورته ويل کيږي اود چانس اوتصادف برخه پکې زياته ده.

کوم قوت اوقدرت چې داداري اوسياسي کسانو په برخه رسيدلی دی هغه د يوه روحي تاثيريه وجه دفوق العاده لياقت رنګ پيداکوي اودجلال او عظمت په رڼا کې ډير معمولي لياقتونه فوق العاده معلوميږي.

که ښه فکر وکړو او ونه غوليږو نولياقت اوکفايت د زور اوقوت دوهم نوم دی اوعلمي يا فني لياقت په هر وخت او په هرځای کې دقوت اوقدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطوکه په هرځای کې وي دسکندر لاس لاندې به وي اوسقراط به په زندان کې دزهرو کنډول په سراړوی.

هغه کسان چې اوس په مدني دنياکې دديموکراسۍ په اساس دآرا په کثرت لوړ مقامونه نيسي هغه په علمي لحاظ لوړخلک نه وي بلکې له ځينو نورونه يې لياقت ښکته وي په اخلاقي لحاظ هم دوئ په نوروڅه تفوق نلري مګرپه يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانونه ميدان وړي او په ځينو پټو وسايلو ياغولونکوشيانو عمومي توجه ځانته راګرزوي.

داد منلو خبره ده چې ځان دخلکو په سترګو کې ښه ښودل اولوړ مقام ته رسيدل ډير ځله دخلکو دغولولو اوځان بل راز ښودلو نتيجه وي او ډير لږ کسان دي چې ديوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالي مقام ته رسيږي او په اخلاقي فضايلو په عالم کې محبوبيت پيداکوي.

يوا جتماعي عالم دخپل علمي تحقيق په رڼا کې وايي:

هغه څوک چې په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعنې له خود پرستۍ له تعصب، له خطا کارۍ اوله ريا او دروغونه خلاص وي له اجتماع سره به هېڅکله موافقت ونشي کړی اوهر ګوره به انزوا اختيار کړي.

که دغه خبره رښتيا وګڼو نو هغه لياقت چې خلک يې خوښوي اوپه خلکو اغيزه لري بله قيافه پيداکوي اوداسې مثا ل لري لکه چې يو بدرنګه مخ په ډول اوسينګارښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چې ځينې بدرنګه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي اوځينې ښايسته مخونه چې دحيا اوعفت په پرده کې پټ دي دچاتوجه نه جلبوي.

لياقت کله لکه يو لوړ برج له ډير لرې ځايه نظر جلبوي مګر هېڅ پکې نه وي او بې له نموده نور څه نلري.

کله لکه ورانه کنډواله ګنجونه پکې وي او څوک يې نه ويني.

مادغه راز ډير مختلف اومتضاد لياقتونه ليدلي دي او پوهيږم چې هرلياقت ښاغلی نه دی.

ډيرخلک داهم لياقت بولي چې سړی قلبه روپۍ په بازارکې وچلوي اوپه يوه روپۍ ددوو روپو ما ل واخلي، ځکه په لياقت باندی ډيره ښه عقيده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه دغلا ما ل که هر څومره قيمتي وي ارزانه او بې قيمته معلوميږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیان***

زه نه پوهیږم چې مونږ ولې کوچنیانو ته په کوچني نظر ګورو، یعنې ولې ځانونه لوی ګڼو او دوی کوچني بولو؟ ښایي چې په دې خبره زه ساده غوندې ښکاره شم او زما دغه خبره د کوچنیانو خبره وي،مګر څه وکړم ؟ زه په رښتیا تراوسه ښه نه یم پوه شوی، چې لوی څوک دی او کوچنی څوک دی؟ ځینې کسان چې دلویوالي دعواکوي او ځانونه لوی ګڼي ماته کوچني او واړه په نظرراځي.

ښایي چې ددې سبب همداوي چې زه په خپله کوچنی یم.

دیو کوچني ماشوم ځمکه اواسمان هم ډیر لوی نه وي او لمر او سپوږمۍ ورته یو تیکلی ښکاره کیږي، ددنیا لکونه او کړورونه هم دماشومانوپه نظرکې له څوشلونه زیات نه دي او هرڅه کم په نظر ورځي. پاته شوه دابله خبره چې کوچنیان زما په نظرکې خدای ولې لوی کړي دي او زه خله هغه چاته په لویوالی قایل یم چې نوروته واړه معلومیږي.دا هم بې دلیله نه ده زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه اوستر صفتونه وینم چې هغه (ستاسو په اصطلاح) په ډیرو لویانو کې نشته. هغه کسان چې لویې لري او ځانونه ورته لوی او زورور معلومیږي دخپلې کینې اوبغض په مقابل کې ډیر کمزوري دي.

که زه اوته هرڅومره لوی شو او قوت ومومو په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زورورو باندې قهر او غضب ډیر زورور وي مګر ماشومان دغه رازنه دي، ددوی په زړونو کې کله کله عناد اوکینه پیداشي ډیر ژربې محوه کولی شي اویوه شیبه وروسته له هغه چاسره مینه کوي چې یوساعت دمخه یې ورسره منګولې لګولې.

داکار لویان نه شي کولی، لوي خلک دخپل قهر اوغضب په مقابل کې ډیرواړه اوډیر کمزوري دي.

دا زور اوقوت دکوچنیانو په برخه رسیدلی دی، چې دحسداوعناد اورمړکړي او داجهنم په ګلزاربدل کاندي.

ددنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چې دلویانو ملا ماتوي په کوچنیانو ډېر تسلط نه لري اود حواد ثو ډېره زوروره سیلۍ ددوی له شونډو خندا او خوشحالي نه شي ورلی.

دوئ په همدغه جګړکې خپل کاغذي پتنګان په هواکوي او خاندي، ددوي تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس جوړولی شي او مونږ په جنت کې هم له مارانو او لړمانونه نه شو خلاصېدی.

دوی په ډیر لږ څه ډېر زیات خوشحالیږي یعني ډیره زیاته خوشحا لي په ډېر لږ شي اخیستلی شي مګرلویان په ډیرڅه هغومره نه خوشحالیږي.

په دې سودا دوی له هرچانه ښه پوهېدلي دي او نورېکې غولېدلي دي.

دکوچنیانو په زړه کې چې هرڅه وي هغه په خوله هم وېلی شي مګر لویانو ته دغه حق پوره حاصل نه دی. داجتماع اداب اوقیود، عرف او عادات اصول اوقوانین په لویانو حکومت کوي او کوچنیان دعقل له غلامۍ نه هم خلاص دي.

داخبره صحیح ده چې انسان او ل په جنت کې و، وروسته بیادغه نیمګړی جهان ته راغی.

دهر ماشوم سرګذشت همدغه دی، ما شومان او کوچنیان ټول په جنت کې دي، دمور غیږه دماشوم لپاره جنت دی، دمیندو تیونه دشودو لښتي دي، دحیات اوبه همدغه سپینې پې دي چې دمیندوله تورو پلونو لاندې پټې دي.

ترڅوچې ماشوم، ماشوم دی او له اندیښنوسره نه دی اشنا، ددنیاله غمونو نه داسې بې غمه دی لکه چې په دې دنیا کې بیخي نه وي اوپه بل جهان کې اوسي.

کله چې له دغه معصومیت نه لږ غوندې لرې شي او شیطان یې وغولوي نو له جنت نه بهر شي او دنیا ته راشي.

اوس پوه شوئ! چې دبلوغ اولوېوالی علامه له شیطان سره اشنا کېدل او غولېدل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګ برجونه***

دکلا برجونه او دېوالونه ډېرجګ و، دکلا شاو خوا خندق ډېر ژور و.

له دغه جګوالي سره دغه ټيټوالي تړلی و او دلوړتيا راز په همدغه کنده کې پټ و، ترڅو چې يوځای ډېر ژورنه شي دچابرجونه نه جګيږي.

د يوه لوړېدل او دبل ټيټېدل يوله بله تړلي دي.

داجګ برجونه هرچاله لرې ليدل مګر دالويه کنده له لرې چانه لېده او دنژدې خلکوهم ډېر پام ورته نه و.

زمونږ سترګې له ډېرلرې ځايه لوړ ځلي او جګ برجونه ويني مګر ژورې ځاګانې اولويې کندې څوقدمه هغه خوانه وينې.

ددې هسکو دېوالو نو او لوړو برجونو خټه له همدغه ټيټ ځايه اخيستل شوېده، داخټه د سنډا له پښو لاندې پخه شوه او ډېرو خلکو په لتو و وهله بې له دېنه دادېوالونه او برجونه نه لوړ بده.

يوه لوړمقام ته رسېدل دغه راز کارونه په مخکې لري او ټيټ همدغسې جګيږي.

ددنيا جاه وجلال،عزت او منزلت هماغه لوړبرجونه دي چې سرګذشت يې له ډير ټيټ ځايه شروع کيږي.

کوم سرچې دډيرو خلکو په مخکې په تعظيم تيټ نه شي نورسرونه ورته په احترام نه ټيټيږي.

هغه چې بل ته لاس په نامه نه وي ولاړ نو ورته لاس په نامه نه دريږي.

دا هغه پور دی چې سړی يې يوه ته ورکوي اوله بل نه يې غواړي.

که داخبره تاسې نشی منلی، نوراشئ دخان نوکران وګورئ! هغه چې دخان په مخکې خپل سر ډير ټيټوي په نورو باندې تفوق لري او درجه يې لوړه ده.

هغه آس چې دارباب دسپرلۍ لپاره په کمندکې ولاړ دی له نورو آسونونه ډير قدر لري او ميتران يې ډير ښه خدمت کوي.

که مونږ حقيقت ته ځير شو عزت ډير ځله په ذلت ګاټه شي او باداري دغلامي نتيجه ده.

ډېر خلک شته چې دشخصيت ګټلو لپاره خپل شخصيت له پښو لاندې کوي او دعزت لپاره عزةالنفس قربانوي.

څنګه چې دهقانان غنم په خاوروکې شيندي او بيا دغنمو درمندونه اخلي، دوی هم عزت او شخصيت له خاورو لاندې کوي او ودې ته يې منتظروي.

په دنيا کې لږکسان دي چې خپل فطري او طبيعي لوړوالی په بل شان ساتي او دلوړو برجونوغوندی نه دي، بلکه دغرو له جګو څوکوسره شباهت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقت***

لکه چې ریا په عبادت کې وي او شیطنت په هوښیارۍ کې.
دښمني هم کله ددوستۍ په جامه کې پټه وي او رقابت دمحبت په څېرښکاري. ډېر محبتونه دي چې ډېر پټې کینې په کې پټې دي.
په ډېرواحساسانونو کې ډېرزیانونه پټ دي.
ددې زمانې خندا دماشومانو اوساده ګانو خندا نه ده چې یوازې دمینې اومحبت له پنته وي.
ددې وخت ښېګڼه هم که هرڅومره ښکلې وي عفت او تقویٰ پکې نه شته او ډېره رسوایي ورسره ملګرې ده.
درقیبانو احسان او مهرباني دخلکو په نظرکې څوانمردي معلومېږي مګرله دغه باران سره تندر، ږلۍ اوسېلابونه ملګري دي.
زه ددښمنانو مروت عالیجنابي ګڼم، مګر صداقت اومحبت ورته نه شم ویلی.
همدغه سبب دی چې زه دروغ او ریا بیخي نه شم زغملی او په ځینو مواردوکې ورته ډېرښه نومونه هم پیداکوم.
زه پوهیږم چې عالیجنابان خپل رقیبان څنګه وژني؟ ماته معلومه ده چې قاتلان ټول یو راز نه دي، ځیني خپل رقیب په توره وژني، ځیني په ټکۍ اوځیني په احسان، ته کولی شې چې دخپل رقیب سر د احسان په زور ځانته ټیټ کړې او له خپل حقه هم ورته تېرشې مګرله رقابت نه نشې تېرېدلی.
په احسان او مهرباني رقیب محوه کیږي، مګر رقابت نه محوه کیږي رقیب وژل او رقابت وژل ډېرفرق لري. ډېرو خلکو خپل دښمنان مړه کړه، مګر دښمني مړه نه شوه.
د پهلوانۍ په میدان کې یو پهلوان بل ته د ملګر تیا لاس غځوي او احترام په ځای کوي، مګر ځان ورته نه ځملوي.
دغه راز احسان دزور او قوت خاوندان له چاسره نه شي کولی دانیکي یوازې دضعیفانوکاردی.
هغه چې خلک ورته سخي وایي اوستا ینه یې کوي، عالیجناب به وي، مګر دخیر خاوند نه دی.
دخان او ملک دالویه اوښکلي مهمانخانه (مېلمستون) چې ګورې په زور اوجبر جوړه شوېده او ډېر کورونه یې دخپلې ودانۍ لپاره وران کړيدي.
دا راز سخیان دخواړانو او غریبانو ګېډې نه مړوي، بلکه خلق خواروي او وږي کوي یې.
حجره چلو ل او مېلمانه پالل په حقیقت کې دډېرو وږي کول او دلږو مړول دی.
دغه اسراف او تبذېر چې تاته جود او سخامعلومېږي دپاکې او حلالې ګټې نتیجه نه ده که څوک په ظلم او زور په چل اوفریب پردی مالونه خپل نه کړي دغه راز لوی دسترخان نه شي غوړولی.
دچاپه کورکې چې هره ورځ پسونه او چرګان حلالیږي له هغه سره ارو مرو یا د لېوانو قوت ملګری دی یا دګیدړانو چل اوفریب.
که څوک غواړي چې رښتیانی سخي او دخیر خاوند وګوري نولاړدې شي هغه دهقان دې وګوري چې یوه لاروي ته یې سکرک او شړومبې په مخکې ایښي دي او په خپله یې هم همدغه خوراک دی.
څوک چې پردي مالونه په چا باندې نه خوري او دخپل زیار او زحمت په ګټه مېلمه او مسافر پالي په سخاوت نه دی مشهور مګر دخیر خاوند ورته ویلی شو.
هغه چې خانقاه چلوي او په لنګرکې یې ډېر وږي مړیږي، په ظاهره خودی نوروته ډوډۍ ورکوي مګر په حقیقت کې دی د نورو ډوډۍ خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پیراو فقیر ته که ډیر خلک ډېرځه راوړي اوله ډیروغټوسوداګرونه په تول کې دروند خیژي رښتیانی فقیر ویلی شو ځکه چې دده هرڅه دنورو ما ل وي اوپه خپله هېڅ نه لري.
څنګه چې دخان او ملک سخاوت دپردی ما ل برکت دی دشیخ کرامت هم دنورود کرم نتیجه ده. هغه څه چې مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کې ښه نه دی او اصلي خبره یې ډیره بده ده. مونږ دیوه لښتي رواني او به پاکي ګڼو که څه هم دلارو او د کوڅو ډیري پلیتي اوبه ورسره ګډې شوي او ډېرو ځارویوپکې بولې کړي دي.
ډیره ښه ده چې زمونږ سترګې دحقیقت دلیدو لپاره نه دی پیدا او هروخت ظاهر ته ګورو.

لویه خدایه

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوې که بدوکړم دبدو سزاراکوې.
که ستا مینه زما په زړه کې وي په محبت راته ګورې.
که زه بې مینې شم ستا مهرباني کمیږي.
ستا دمحبت بارانو نه په ماباندې هغه وخت وریږي چې زما په زړه کې رحم وي. زه چې هرڅه وکړم ته هماغسې راسره کوې.
زما نېکختي او بد بختي زما په عمل پورې اړه لري او جنت ته یاد وزخ ته تګ زما دښه عمل اوبدعمل نتیجه ده.
زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تاته په خپله آئینه کې وګورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شان ته وګورو ته زمونږ له خیا ل اوفکر نه ډېر لوی یې.
مونږ چې دځان غوندې خلکو لپاره کالي نیسو او هغه دسرپه سترګو نه وینو یالنډوي یا اوږده. مونږ پوهېږو چې ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده.
مونږ ډېر واړه اوکوچني یو، ته ډېر لوی یې.
دا زمونږ کاردی چې دښو په مقابل کې ښه وکړو او دبدو په مقابل کې بد، که مونږ ځوک ووهو حاکمان هم مونږ وهي.
که مونږ په ځمکه کې غنم وشیندو اوبه ورکړو ډیر غنم راکوي، او زمونږ آب ودانه ځمکه هم بې عوضه نه پرېږدي. که دیوه نیا لګې پالنه او روزنه وکړو خوږه مېوه او یخ سیوری را کوي.
که سوداګرو ته پسې ورکړو هرڅه چې وغواړو راوړي یې.
که له یوه ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوي.
ستا شان له ټول مخلوق نه ډېر او چت دی.
ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نده.
ستا کړه زمونږ د کړونه نه پیداکیږي.
ستا محبت زمونږ دمحبت مولود نه دی.
ته خالق یې او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زمونږ له څنګه لوبې کولې.
کله به یو له بله ونښتل چیغې به جګې شوې ژړا انګولا به وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به د خندا شور او زوگ دومره اوچت شو چې په عذاب به يې کړو.
يوه به چې دبل دلوبو شيان ګډوډ کړه هغه به په قهر شو او کنځلې به يې کولې، زمونږپام نه و، يوراپاځېد دبل مخ يې شوکاري کړ دهغه په مخ وينې وبهيدې اوله مستۍ نه جنګ جوړ شو.
مونږ وېل: خيردی واړه دي نه پوهيږي.
زمونږ لويوالی داتقاضا درلوده چې دکوچنيانو طفلانه لوبې هېڅ وګڼو او ملامت يې نه کړو. ماشومان دعمر او وجود په لحاظ په رښتيا له مونږ نه واړه دي مګر دومره واړه نه لکه مونږ چې دخدای په دربار کې واړه يو.
دماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه وي مګر زمونږ پوهه دخدای په حضور کې هېڅ نه ده يا هېڅ ده.
هلته مونږ له ماشومانو نه ډېر واړه يو، او زمونږ پوهه ډېره لږه ده. زمونږ لوبې هم دوړو غونډې دی.
زمونږ خندا اوژړا هماغسې ده.
ماشومان پوهيږي چې واړه يو، او مونږ نه پوهيږو.
راشئ! چې په دې خبره ډېر خوشحاله شو او دلوی خدای لويوالې ته په ډېر اميدوګورو.

شعر او ادب

دانسان په وجود کې دوه شيه ډير عزيز معلوميږي چې يوه ته زړه او بل ته دماغ وايي. له دماغ نه علم او فلسفه پيداشو، له زړه نه شعر او ادب.
اروپايان زړه دعواطف اونفسي احوالو ځای ګڼي. مسلمانان دايمان او عقيدې ځای ته زړه وايي.
صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت دزړه کار دی.
عشق او مينه په زړه کې وي.
شعرله زړه نه الهام اخلي او له زړه سره کار لري.
داروين وايي: ((هغه لوی کما ل چې دتحول اوتکامل په لاره کې يوازې د انسان په برخه رسيدلی او نور ژوي ترېنه محروم دي دانسان قلبي عواطف دي چې په رحم، مروت، کرم، شجاعت نوعه پرستۍ ترېنه تعبير کيږي.
که انسان غواړي چې له حيوانيت نه لرې وي. بايد دغه عواطف ښه ورروزي، د عواطفو روزل د شعر کاردی او شعر ته دعواطفو او احساساتو دظهور او تجلياتو کوه طور ويلی شو.
څنګه چې دلمر وړانګې او پلوشې لوړې ځل دلوړو غروپه څوکوپريوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي، دغسې دعواطفو او احساساتو پرتو هم دشاعر په زړه له نورو نه زيات لويږي او ځينې زړونه لکه دغرونو څمڅې او غارونه دغه رڼا يا بيخي نه ويني يا يې ډېره لږه ويني، همدغه عواطف او احساسات چې دشاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر ترې جوړشي او په زړونواثر کوي.
هو! دشعر موضوع ښکلي خيالات، عالی احساسات ، دزړه تاثرات، دغم او خوشحالۍ خوبونه، د روحي او جسمي ښکلا اغيزې اوعشق او محبت دی.
که دغه شيان په يوه ښکلي تعبير اوښو الفاظو کې بيان شي چې دفصاحت او بلاغت مراعات پکې په ښه شان شوی وي، شعر ترېنه جوړشي او ډېرښه شعر هماغه دی چې په دغه معيار برابروي.
څومره چې د يوه شاعر فکر او خيا ل ازادوي او دمحدوديت له قيوداتو راوتلی وي هغومره يې شعر لوړ او عالي وي.
که يوشاعر دنورو په شان هرچاته او هرشي ته سر ټيټوي اوپه فکر کې يې دبغاوت جذبه نه وي موجوده له هغه نه دښه شعر هيله نه شي کيدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دفکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.

شاعر ته نه ښايي چې د زاړه منطق درس دعقل له زاړه بوډا نه واخلي اوپه زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړشي.

دشاعر خيا ل باید ډیرلوړ پروازوکړي اوله ډېرهسک ځایه دغه جهان ته وګوري.

دشاعر نظر باید دنورو غوندې نه وي اوهرڅه په بل شان ووینې دشعر او ادب ژوند دفکر په ابتکار کې دی او تقلید یا ابتذا ل دشاعر مرګ دی.

دشعر او ادب دنیا په دلداری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هرڅه او هروخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډیر حساس زړه ولري.

هغه چې په زړونو کې هېجان، تاثر او حساسیت نه شي پیداکولی او زړونه نه خوځوي شاعر ورته نه شو ویلی.

که داخبره رښتیاوي چې انسان په هروخت او په هرحا ل کې د زړه په خوښی پسې روان دی او زړه په دماغ باندې حکومت لري یعنې دعقل ادارک دقلبي تما یلاتوله تاثیر لاندې وي نو ویلی شو چې دیوه ملت عقلي او ذهني سیراو حرکت هم دشعر او ادب تابع وي او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کې تغیر او تحول راوستلی شي.

همدغه شعردی چې په زړو کې زلزلې او طوفانونه پیداکوي اوکله یکې داسې صبراو سکون ږدي چې غرونه یې ثبات او استقامت ته حیران وي.

که دارښتیا وي چې دچرګانو په نارو بیده خلک له خوبه پاڅیږي، نو داباید ومنوچې د شاعرانو په نغمو دیوه ملت احساسات او جذبات راوینیږي او په دې اسرافیلي شپیلی کې بل راز تاثیرات موجود دي.

کوم فیلسوف چې هر څه بدګڼي او زندګي توره په نظر ورغلې ده، هغه هم شعر ته ښه ګوري او شعر دانسان د پاره یوه ښه پناګاه بولي.

شوپنهاور وایي ټولې بدبختی دانسان له نفس څخه نشئت کوي او له ژوند سره ډیر مصیبتونه اوغمونه ملګري دي که څوک یوه داسې چاره لټوي چې له بد بختیو نه لږ غوندې په امن کې شي باید به صنعت او هنر کې مستغرق شي او دښکلا په مظاهروکې ځان ورک کړي.

په دغه حا ل کې سړی په ظاهر ه له خلکوسره وي مګر په معنی کې یوازی وي او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیږي چې د ده لمنه نه شي لمدولی.

په همدغسې بیخودی کې انسان ددنیا له شراو شوره اسوده کیږي او دبې نیازی مقام ته نږدي کیږي چې غیرله حقایقو بل شي ته متوجه نه وي دغه صنعت او هنرچې دشوپنهاور په نظرکې دښکلا مظهردی او دی ورته ښه پناګاه وایي شعردی. که چیري په دغه غم لړلي جهان کې دسعادت او نېکیختی پلوشو کله کوم کور رڼا کړی وي هغه به دشعر کور (بیت) وي.

دشاعر خیالي دنیا ترډیره حده له غمونو او مصیبتونو نه پټه ده او هلته داسې بې دردسره بیخودی شته چې له سړي نه هرڅه هېروي. تاسې شعر اوادب ته په عادي او معمولي نظرمه ګورئ دشعر تومنه او قدسیت په نظرکې ونیسئ، هغه څه چې په زړونوکې پیدا کیږي او په زړونو اثرکوي هغه عادي او معمولي څیزنه وي. دادغم او خوشحالی ترانه د انسان په ژوندانه کې ډیره زیاته اغیزه لري او انسان ترینه هېڅکله نه شي بې نیازه کېدی.

دیوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق، په شعر او ادب ساتل کیږي د یوه ولس دذوق او شعور، د فکرا وخیا ل، داحساساتو او عواطفو هنداره شعر او ادب دی. هرڅومره چې د یوه ملت شعر او ادب عالي وي هغومره یې اخلاق، نظر او روحیات لوړوي او له لوړو ملکاتو او انساني فضایلو سره یې ارتباط او تعلق زیات وي. شعر او ادب دبشر علایق له دین او مذهب سره ټینګوي او په هوښیاری کې ښنا یې او همدردي پیداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې زړونه کلکېږي یا توربېږي نوشعر یکې دقت او صفایي پیداکولی شي. هغه څه چې انسان دمادیت له غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شعردی. عارفانه ذوق، انساني عاطفه، حکیمانه شعور دشعر په نغمو و ده کوي او دحسن ونظر علایق همدغه شی ساتي.

کوم ملت چې شاعر نه لري زړه نه لري، سترګې نه لري، عواطف نه لري او د ذوق وتمناله خونده محروم دي.

شاعران داکولی شي چې دانسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او ددوهۍ ملنګ ته د شاهجهان خوی او مړې سترګې ورکړي.

غم او سروردشاعر هدیه ده چې له زړونو څخه یې اخلي او زړونو ته یې ورکوي نو کوم قدر او قېمت چې دانسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې یې شعر او شاعر لري.

دادب راز

چاچې دشعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی دی او دواړه یې ډیرښه پېژندلی دی هغه وایي ډېر ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه په بل هېڅ شي کې فکر نه کوي.

دغه راز شاعر خپل ځان په خپل شعرکې ښیي او مونږ ګمان کوو چې زمونږ تصویر یې ایستلی دی. شاعر ځکه په مونږ ګران دی چې زمونږ د زړه خبرې کوي او زمونږ خاطرات رایاد وي. شعر د زړه غږ دی او دزړه غږ د منطق له غږ نه ډېر قوي دی.

شاعر پوهیږي چې عقل او منطق، دلیل اوبرهان په مونږ باندې حاکم نه دی بلکې غرایزاو احساسات زمونږ رهبري کوي د همدې لامله هغه له احساس او غریزې سره خپل تعلقات ټینګ ساتي او له زړه سره کار لري.

هغه څوک چې زړونوته ښه ښه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چې دمعشوقې له خوا عاشق ته راځي شعر دی.

شاعر له مونږسره دعشق او مینې په کار کې کومک کوي او له دېنه شه کومک بل نه شته.

شاعر پوهېږي چې له ناامیدۍ نه څنګه لذت اخیستل کیږي اوغم څنګه خوږوالی پیداکوي.

شاعران لکه ماشومان ډیرښه ښه خوبونهویني او په همدغو خوبونو د زړونو تسلي کوي.

که دغه خواږه رؤیا او ښکلې تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډېر ګران دی.

څه شی چې مونږ ته ژوند خوږ اوښه ښکاره کوي دهغه شي تصوردی چې په ژوند کې بیخي نه شته.

تاسې له شعر او شاعرنه علمي حقایق مه غواړئ دشعر هدف حقیقت نه دی جما ل دی ښکلا او جما ل لکه علم په ټینګ اساس نه دی ولاړ.

دعلم په دنیاکې په یو څه پوهېدل خوندلري او په شعر اوادب کې ابهام اوابهام مزه دار وي. دلته سراو راز، پرده او حجاب کما ل دی. هلته تشریح، تفصیل، تحلیل او تجربې ته ضرورت دی.

هغه جذبه چې دانسان په روح ډېر اثر لري د سرجذبه ده.

هېڅ ښکلیتوب بې پردې او بې حجابه نه دی.

هرڅه چې مونږ خوښو و ارو مرو یې په مخ باندې دسرپرده پرته ده.

انسان له هغو اشعارو سره شدیده علاقه لري چې ځینې برخې یې ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکې کېدلی شي.

په شعر کې یوازې د غریزې رهبر ي کافي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دخپل فن په قوانینوکې ډېر تاو راتاو نه شي چې لطف او زیبا یي یا خپل معصومیت له لاسه ورنه کړي.
دلوړ اوعالي شعر د پېژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی، هرڅومره چې یو ادبي اثر له ژوندانه سره ښه ارتباط ولري هماغو مره ورسره علاقمندي زیاته وي. په شعر او ادب کې ساده انشا له نورو سبکونو نه زیات پایښت لري، مګر ساده انشا دانه ده چې بیخي بې پیرایې وي او مختلف اجزا او عناصر پکې نه وي. هغه انشا چې مختلف اجزا او عناصر پکې داسې وېلی شوی او ګډشوی وي چې تشخېص او تجزیه یې نشي کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.
څنګه چې دلمر رڼا ظاهراً سپینه او یو رنګ معلومیږي مګر په حقیقت کې له اوو رنګونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسې ترکیبه پیدا کیږي.
غرض دا چه په شعر او وینا کې سادګي ښه ده او سادګي له ښه امتزاج، او عالي نظم او د اجزا له ښه تناسب څخه پیدا کیږي.
هغه انشا چې ډیرې قلقلې پکې وي او ډیر جلبل لري یعنې لکه رعداو برق داسې وي د لیکونکی عجز او تصنع ښیي.
دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښایي، په شعر او ادب کې سادګي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق.
شعرله علم او فلسفې نه دین او مذهب ته ډیر نژدې دی او الهامي څیزدی، په شعر کې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري.
په شعر او ادب کې یوازې بشر ولټوئ اوبس.
اناتول فرانس چې په ادب کې ډېر ژور فکر لري شعر او شاعر، ادب او ادیب ته په دغه نظرګوري او دغسې یې معرفي کوي.

نوی کال

مونږ حسابي خلک یواو له ځان سره یوحساب لرو.
زمونږ په حساب زوړکال ختم شو او دنوي کال په سرباندې موقدم کېښود.
مونږ پوهیږو چې زمونږ حساب نورو غوندې نه دی.
دهغوئ نوی کال دشلم قرن شپږپنځوسم کال دی او مونږ دخوار لسم قرن پنځه دېرشم کال ته نوی وایو.
په رښتیا چې مونږ په خپل حساب ډیرښه پوهېدلي یواو پوهیږو چې په کوم زمانه کې ژوند کووا و څومره بیرته پاتي یو.
مونږ هم د زماني په ګرندۍ ګاډۍ کې سپاره یو او چیرته ځو. دا ګاډۍ لکه دوزیر انو موټر کال په کال نوی کیږ ي مګر په زړو او خرابو لا رو روان یو، ځکه ګرنډی نه شو تللی.
مونږ په کال، کاله او کالوکې ژوند کوو او ډېر خوشحالیږو چې له زاړه کوره نوي کاله ته او له زاړه کا ل نه نـوي کـا ل ته لاړشو.
هو! مونږ نوي کا ل ته خوشحالیږو او هرکله غواړو چې نوي لوښې پیداکړو اوپه نوي پیاله خوله کیږدو که څه هم دزړې زمانې د قرمزاوجانان لوښې ددې وخت له لوښونه ډېرښه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان او مکان هم دوه ظرفه (لوښي) دي چې زموږ ژوند ورپورې تړلی دی او په دواړو کې مو نو یتوب خوښ دی، مګر د مکان په ساحه کې زوږ اونوی ښه پیژنو او پوهیږو چې دغه ښار نوی اوهغه زوړدی، دا ودانۍ زړه او دابله نوې ده، خو دزمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غونډې یو.

دزمانې ظرف چې هرڅومره زړیږي زموږ په حساب هماغومره نوی کیږي.

مونږ د زمانې اغازته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او دزمانې وروستېو پیړیو ته نوی عصر او نوی زمانه وایو.

نوی کا ل هم په همدغه حساب بنادی.

د اتیاکالو بوډا خپل و روستی کا ل نوی ګڼي او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلومیږي، هرکا ل چې نوی کیږي له ځان سره څه نوي شیان راوړي ځکه یې نوی ګڼو.

له نوي کا ل سره نوي خیالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي.

که نوی کا ل خپل ټول کالي نوي نه کړي یوڅه خو نوي کوي او ځینې زړې جامې له ځانه لرې غورځوي.

مونږ هیله لروچې نوی کا ل په ډیرو نوو جاموکې ووینو او ډیر نوي شیان ورسره وي.

مونږ له نوي کا ل نه په رښتیا نوي څه غواړو او په دې پوهیږو چې زوړبوډا په نوې جامه کې هم زوړ دی اونوی ځلمی په زړو جاموکې زوړ نه دی.

که نوی کا ل زړوښکاریانو ته نوی مرغۍ راولي نو ی کا ل ورته نه شو ویلی.

دنوي کا ل دلومړی ورځې مېله هم څه نو یتوب نه لري ځکه چې زمونږ په هېواد کې دهر نوي کا ل شروع په مېلو او ساعت تیریو کیږي او قلبه کشی یعنې د کار اغاز رسماً یوه نمایشي لوبه وي.

مونږ باېد په دې پوه شو چې نوی کا ل له مونږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟

نو ی کا ل سم د لاسه دورځو په اوږدولو او دشپو په لنډولو پیل کوي.

یعنې دخوبونو وخت کموي او دبیدارۍ وخت دکار او فعالیت د پاره زیاتوي.

دتیارې او تورتم عمر لنډوي او درڼا عمر اوږدوي.

که مونږ د نوي کا ل په رمز او اشاره پوه شو د پسرلي بریښنا ګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي چې دنوي ژوند اساس په برق او برښنا ایښودل شوی دی او هغه زمان تېره شوه چې د حیات او به په تورتم کې وې او ژوند په تیاروکې و.

دنوي کا ل له شروع کېدوسره سم په هواکې اعتدا ل پیداکیږي او دژمي سوړوالی ورکیږي.

دنوي کا ل لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونه یې نه دي خوښ.

راشئ! چې دزمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پیروي یې وکړو.

زما دلاس نیا لګیه!

زه نه یم خبر چې ته چیرته وې او له کوم ځایه راغلې.

دومره پوهیږم چې له نورو ګڼو نیالګیوسره په یو ه تنګ ځای کې ولاړوې، هلته ستا د لوئېدو او غټېدو لپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلې.

زه ستا په راتلو ډېر خوشحاله یم او تاته په خپل انګړکې ځای درکوم.

زه غواړم چې ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینګ شي ستانیلې او ریښې هرې خواته وغځیږي، ستا څانګې او ښا خونه په دغه هوا او فضا کې ډیره وده وکړي او له تانه غټه ونه جوړه شي، زه به ستا دترقۍ او لویېدو لپاره زیار کاږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دلته زما له اولادونوسره په دغه کاله کې اوسيږه ! دا ځای په تا باندې نه تنګيږي دا ستا کور دی ته ددغه کاله له ماشومانو نه يوماشوم يې.

زه هيله لرم چې ستا له سيورې لاندې ډيرخلک کښيني.

ستا شګوفه او خوږه ميوه هرڅوک ويني، ستا له څانګواو ښاخونونه دمرغانو خوږې نغمې واورم.

زما نيالګيه! که زه تاشين او سمسوروويڼم څومره به ښه وي.

ستاښايسته شګوفه، ستا سيورې او ستا مېوه به زما لپاره ډېر لوی نعمت وي، که دغسې ښه اثراو دغه شان نېک عمل له مانه يادګارپاته شي دابه زما نيکبختي وي.

زه دغه د ګلابو بوټې اودغه دعکاسې نبالګې هم ستا له څنګه ږدم او تاته دا ښيم چې زما زيار يوازې دمېوې لپاره نه دی زه ستا له شګوفې اوشنو پاڼو سره هم ډيره مينه لرم.

که له ماسره ګېډه شته اوبې خوراکه ژوندنه شم کولی له ماسره سترګې هم شته او په مخ باندې پوزه هم لرم.

څومره به ښه وي چې سبايې ستا له څانګو دمرغيو خواږه اوازونه واورم او په خوږو نغمو را ويښ شم.

زما نيا لګيه ! ته په دغه هواکې وده کوي بايد خپله خوشبويي هواته وسپارې او دهوا مرغان له تانه استفاده وکړي.

هغه ورمه چې ستا کاله ته راځي بايد له ځان سره يوخه يوسي.

دشاتو مچې بايد ستا له کوره بينوا لاړې نه شي.

کشکې زما دوستان اوملګري ستاله سيورې لاندې خوشحاله کښيني او دلته دخوشحالې خندا واورم.

يوه خوله خندا او يوه شيبه خوشحالي په دې ارزي چې زه څوکاله ستا خدمت وکړم او له لرې ځايه اوبه درته راوړم.

د فکر پالونکی

پيراو فقير نه يې چې خلکو ته دعا وکړې او دهر چا لپاره دتسلی زيارت شې.

فيلسوف اوعالم نه يې چې خلک درنه علم او پوهه يوسي.

طبيب نه يې چې د رنځورانو علاج وکړې.

پيسې نه لرې چې حاتم طايي شې او ورې ماړه کړې.

قاضي يا حاکم نه يې چې عدالت وچلوې او دحق ملګرى شې.

دغه راز افتخارات ستا په برخه يوهم ونه رسيده.

ته يوشاعر او ليکونکی يې، مګر له تانه ښه شاعران اوښه ليکوالان ډېر پيداکيږي سره له دې زه تاته په ډيرقدر ګورم او تا ته په ډير لوی حق قايل يم.

دلته دفکر اوقلم خاوندان ډېر دي، مګر دفکر او قلم دازادۍ علمبرداران ډېر لږ دي ځکه ستا مقام له نورونه هسک ګڼمه.

که څوک تاته د فکر خاوندونه وايي زه ورسره کارنه لرم مګر که دفکر خاوند تاځيل حقداررونه ګڼي زه به ورته بې انصافه ووايم.

هغه څوک چې په وطن کې هېڅ نه لري او دوطن دازادۍ دپاره سر ورکوي په وطن باندې حق لري.

همدغه وجه ده چې دفکر پالونکی مقام له فکر لرونکی څخه ډير اوچت دی او زه هم دواړو ته په يوه نظرنه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي. هېڅوک څه نه وايي. دژوندانه نغمه غلې ده.
په دغسې چوپه چوپتيا کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کيږي نشاط او خوښيي لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم.
داسرينده ما دعشق له هبواده او د بلبلو له کوره راوړيده.
زما د سرينديې آوازډېر خوږ دی.
راشئ! کښينئ زما نغمې واورئ، زه نه غواړم چې ارزوګانې مړې او زړونه ساړه وي.
زه داحساساتو او جذباتو دويښولو دپاره راغلی يم.
دغه ده ما خپله سرينده را واخيستله او خپلې نغمې شروع کوم.
اه- داڅه وشوه؟ له دې سرينديې نه خو هېڅ اوازنه پورته کيږي.
سرينده خونه ده ماته تارونه يې هم په ځای دي داولې نه غږيږي؟
ولې بې سره ده؟ له دېنه لويه ضايعه بله نشته.
پوه شوم او وپوهېدم داسرينده دبلبلو له کوره ده اوبې دګلونو له خوا بل چيرته نه غږيږي.
داسرينده له عشق سره ارتباط لري او تارونه يې په هماغه مقام پورې تړلي دي.
زه بايد ګلزار ته ننووزم او دګلونو په حرم کې دخپلې سرينديې اواز واورم.
زه بايد دنرګس سترګې، دغوټۍ خندا، د چنډرولښتې، دسنبلوپريشانه زلفې وګورم اود حسن په ګلزار کې خپله سرينده وغږو م.
بې له دېنه دا خاموشي نه ورکيږي او خوشحالي نه پيداکيږي.
داتورې وريځې بايد دلمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.
دبلبلو پنجرې او قفسونه بايد مات شي.
دباغ تړلې ور بايد بېرته شي چې خوشحالي راشي او ذوق و شعور سترګې وغوړوي.
دژوند نغمه دغه تقاضا لري اوبې له دېنه په ژوندانه کې نشاط او سرورنه پيداکيږي.

نوی فکر

هر چيرته لاړم، هرچاته ورغلم ښکته پورته ډير وګرزېدم.
ښارونه مې ولتول په هېڅ ځای کې يې له هېچا سره پته نه وه.
هغه څه چې زه غواړم دلته نه پيداکيږي چاچې غټه څوکۍ غوښتله پيدايې کړه، څوک چې په نوي موټر پسې ګرځېده هغه دی يکې ناست دی، هغه چې په پيسوپسې لا لهانده ؤ بانکونه يې ډک کړه.
يوازې زه خپلې ارزو ته ونه رسېدم، په رښتيا چې زه په ډير نادر او ناياب څيز پسې ګرځم او زما حرص له ټولونه زيات دی.
هو! زه نوی فکر، نوی خيا ل او نوی جهان غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نوې راډيوګانې، نوي فلمونه ، نوي ساعتونه، نوي فيشنونه پيداکيږي مګر نوی فکر او مضمون نشي پيداکېدی.
دلته شاعر انو ډيرې سندرې وويلې ، خو نوی فکر پکې نه و.
پسرلې بيا هماغه ګلونه راوړل چې مونږ څو ځله ليدلي اوبوی کړي دي، مونږ په قرنـو قرنـو دګل اوبلبل زوړ مضمون
اړوو را اړوو مګر نوی څه نشو پيدا کولی.
مونږ نوي مضمونونه په زړو موضوع ګانوکې لټوو او دزړې بوډۍ په سرنوې دړی ږدو.
دلته ميندې نوي اولادونه راوړي مګر دماغونه نوي فکرونه نه شي راوړئ.
دلته ښځې له کورونونه وتلی شي، خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوزي. دلته دا عادت دی چې پېغله دپلار په
کاله کې زړيږي اوبيا وديږي. دلته اوس هم دزړوفکرونـو کاله تـه ريباران ځي او راځـي، اوله نوونه زړې خبرې ښـې
ښکارېږي.
دلته دبوډۍ په ټا ل کې زړې ارزوګانې زانګي او زاړه سرو دونه غږيږي.
دلته به خيرات خواره مليونران شي، بيسواده به رئيسان شي.
ښځې به په ميړونو زوروړې شي، ملايان به د رندانو په مجلس کې ګډون وکړي مګر نوی فکر او نـوی مضمون بـه پيدا
نشي.
زمونږ کوچنيان چې پيداشي نوسپين ږيري وي او په ډيره زړه زانګوکې ځملي زمونږ للو ډېره زړه ده او زړه دائي زمونږ
دما شومانو تربيت کوي، زمونږ ځوانان که ږيرې ونه خريي نوسپين ږيري ورته ويلي شو.
مونږ نوي خولۍ په سر کړي مګرنوي فکرونه مو رد کړ. نوي ښارونه موجوړ کړه، مګر زاړه بوډاګان پکې ناست دي زړې
قصې کوي.
مونږ د زړو بوډاګانو په محفل کې زوړ راګ غږ وو او له سپين ږيرونه د ځوانانو اتڼ غواړو .
دا آرزو بېهوده ده زه بايد په نوي فکرپسې بل چيرته لاړ شم.
داشی له زړو شاجانيانوسره نه شته.
که د اتباکالو بوډا نوی واده وکړي هم زوړ دی. که زوړ سړی نوی پوستين واغوندي بيا هم زوړ دی. که له زاړه ښاره
نوي ښارته راشي هم زوړوالی ورسره دی.
هو! کور يې نوی دی مګر فکريې زوړدی، په دغسې نوي کور کې نوی فکر او نوی مضمون نه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ فکر

سترګې یې مه خلاصوئ! کوم ښکلی مخ به ووینې لیونی به شي.
میخانه به وګوري مست به شي، ځان به ووینې خو دبین به شي.
دبل عیب به ووینې بدبین به شي.
پرېږدئ چې سترګې یې پټې وي او څه نه ویني.
کوښښ وکړئ! چې په ښو او بدو پوه شي او څه زده کړي.
که دی دسواد اوعلم خاوند شوکه دی په سمه لاره روان شو.
که ده د ښو اوبدو تمیز وکړ بیابه یې سترګې پرانیزو.
دسترګو پردې به یې غوڅې کړو دسترګو غړولو اجازه به ورکړو.
پخواله وخته دده سترګې مه خلاصوئ.
دی باید هرڅه په پټو سترګو قبول کړي او سپین سترګی نشي.
دی باید هرڅه دزړه په سترګو ووینې اودسر سترګې یې تړلې وي.

نادانـي او نادار یـ

په کورکې ئې غله نه وه جامې یې هم زړې او شکېدلې وې.
پور چا نه ورکاوه مزدوري نه پیداکېده حیران و چې څه وکړي او ډوډی ځانته څنګه پیدا کړي؟
وروسته له ډېرو اندېښنوله کوره راووت اوشپه ډېره تیاره ؤ.
پخوا تردې یې کله غلا نه وه کړې څکه زړه نازړه په یوه کاله ننووت اوپس له ډېر تردد نه یې غلا ته زړه ښه کړ.
په دغه شپه دده بخت بیدار و، څکه چې دکاله خاوند ویده و.
ده په بیړه یو څه ما ل راټول کړ او په ویره ویره یې کور ته راوور.
وایې چې دغله په غره کې ځای نه شته نو په کاله کې به یې څه حا ل وي
له ده سره داسودا ډېره زیاته وه چې که سباته یې خلک کور ولټوي او دغلا ما ل ترینه واوزي ځوکا له به په جېل کې
پروت وي اوله دېنه به هم بد بخته وي.
ده بله چاره ونه لیده. دکوټې په یوه کنج کې یې دځمکې په کینلو شروع وکړه چې دغلا ما ل خوندي کړي ، مګر یو
ساعت وروسته له خاورو لاندې یوداسې ګنج راښکاره شو چې دسرو اوسپینو زورور دولت پکې پروت و.
کله چې داپټه خزانه راښکاره شو ه غل وپوهیده چې په ټول کلي کې ده غوندې بل بډای نه و، اوده غوندې د ذلت
شپې هم بل چا ندي تیرې کړي.
هو! ده د خزانې دپاسه په لوږه شپې تیرولې، دده په کاله کې هر څه و مګر دی ناخبره و او خپل شته ورته نه معلوم.
دی نه پوهېده چې زه لوی بډای یم او زما په کورکې هرڅه شته.
دده ناداري په حقیقت کې نا داني وه نور څه نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغسې سړي په حا ل افسوس په کاردی او که دیوه ملت دغه حا ل وي له دېنه لویه بختي او دافسوس خبره بله نشته.

دناپوهانو فطري اومعنوي استعداد همدغسې له خاورو لاندې پټ پاته کیږي، لکه چې د ناپوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترېنه نه اخیستل کیږي.

سیند

دوچو ډاګونو، ددښتو او میرولو څنګه لوی سیند بهیږي ،مګر دغې وچې بیدیاته اوبه نه ورکوي. په دغسې وچکا لۍ کې چې په اوبوباندې سرونه ماتیږي سیندلکه شوم بخیل په شتاب درومي او زمونږ تندې ته نه ګوري.

کله چې سیند په چپو راشي کورونه اواباد پټي هم له ځان سره یوسي.

همدغه سیند له مونږ نه هغه خوابل راز روان دی اوله نوروسره یې رویه بل راز ده، هلته دغسې ورانی نه کوي . دومره بخل نه لري. دغه راز بې رحمي یکې نه شته. هلته د سیند په غاړه زرشویان دسیند له شګو نه زر راباسي.

ما هیګیران یکې په خرو اروکبان نیسي او ښکاریان یې په لوی اوسترو ډنډ کې هیلۍ ولي. هلته له سیند نه ډیرې لویې ویالې بیلې شویدي، ډیرلوی لوی ډاګونه له اوبو لاندې شوه، کلي او ښارونه ابادشو ه، شاړې ځمکې په ثمر راغلې، دغلو او مېووپکې څه کمې نه شته. هلته دسیند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه. دبریښنا ماشینونه ودرېده، فابریکې او کار خانې په کارو لوېدې خلک اباد اوماړه شو.

داسیند ولې دلته دغسې او هلته هغسې دی.

مونږ ته په قهر دی او په هغوې پیزوینه لري، دلته ډیر تنداو په خیزونو روان دی، هلته غلی او ارام بهیږي.

دلته کوږ و ووږ ځي او خپله مجرابدلوي ، هلته په خپله ټاکلی لاره روان دی اوبې لارې نه ځي. په رښتیا چې سیند دلته ډیر ورانی کوي او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چې ورانې ته یې نه پرېږدي.

زمونږ ګناه دسیند په غاړه ده، سیند له مونږ نه ډیر څه وریدي او ډیریې رانه وژلي دي، دا سیند خوني سیند دی او له مونږ سره یې زړه دښمني ده، خوځله یې زمونږ کورونه وران کړی او اباد پټي یې رانه په وارو وارو وړي دي.

زموږ ټوله ګناه دسنید په غاړه ده، سیند زورور دی اوپه مونږ باندې هروخت ظلم او تیری کوي.

آه- مونږ څومره ناپوه یو، چې دغه رازفکر کوو او په خپله ګناه نه پوهیږو، مونږ خپله ګناه د سیند په غاړه اچوو، دسیند په غاړه خو مونږ پراته یو په رښتیا چې دا زمونږ ګناه ده دسیند نه ده.

سیند له چاسره دښمني نه لري ، سیند هرتږي ته اوبه ورکوي او دهر چا خیرنې جامې پاکوي، سیند پوخ کار غواړي او پاخه بندونه ورته په کار دي.

که زمونږ کارپوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالې نه وچېدې او زموږ پټي اوبو نه وړل.

مونږ د سیند په بندو بست پوه نه شو او له سیندنه موکار وانخیست.

داسیند دژوند اوحیات سیند دی. په ده کې د ورانی او ودانی دواړه قوتونه موجود دي.

سیند، دهرچا ظرف او استعداد ته ګوري هغومره اوبه ورکوي.

دمنګي خاوند او د منګوټي خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوي او نه ورو لښتیوته د لویو ویالو په اندازه څه ورکولی شي.

سیند دهر چا کار ته ګوري او هغسې ورسره کوي یعنې خام بندونه ورانوي او پاخه بندته ځان تسلیموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک چې د ژوندانه سیند په ځپل سر پرېږدي او یوه معینه مجرا ورته نه شي ټاکلی له ژوندنه استفاده نه شي کولی.

عقیده

په سترګو یې څه نه لیدل مګر دخدای کتاب یې ترڅنګه و او مسجد ته راغی.
ده هغه آسماني کتاب په تا خچه کېښو د او په لما نځه ودرېده. کله چې له عبادت نه فارغ شو او له مسجد نه روانېده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی.
دی ړوند و، کتاب یې نه لیده اوپه کتاب نه پوهیده، مګر ډېر ټینګ یې په غېږ کې نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چې په کتاب کې څه دي او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینګه عقیده وه مګر پوهه اوبینا یې ورسره نه وه.
ده دخدای لپاره دغه کتاب ښکلا وه او لکه تعویذ له ځان سره یې ګرزاوه.

عمل

هغه ځپله امسا ټکوله او بازارته راغی. په سترګو یې څه نه لیدل. مګرپه نامه یې هرڅه پیژندل له ده نه ځپلو ماشومانو وڅکې غوښتې وې.
دی په همدغه شي پسې راغلی و.
ددنیا بازارته ډیر ړانده راځي او څه اخلي، دکانداران دهغوی په سترګو کې خاورې اچوي او ردي مالونه ورکوي.
ده ته هم دکاندار له خاورنه ډکې وڅکې ورکړې چې هرڅه ورسره ګډو.
دی روان شو او په لاره کې یې ځولی له لاسه خوشې شوه.
ده د ځمکې په مخ لاس وګرځاوه او هرڅه یې راټول کړه.
دی نه پوهېده چې ځپل کاله ته څه وړي؟ او دده وڅکې څنګه دي؟
ده غوندې ډېر ړانده دلته راځي اوهغه څه وړي چې دوړلونه دي.
هو! دړندو عمل همدغسې دی، مګر ړوند نو له دېنه زیات څه کولی شي؟ ړوند که په سمه لاره لاړ نشي باید معذوریې وګڼو.

عبادت او دعا

د رحمت بارانونه ونه وربدل چېنې وچې شوې په کاریزونوکې دمرغۍ مښوکه نه لمدبده. دونو پاڼې په پسرلي کې زیړې وې، په سمسورو باغونو خزان ولګېده، په ځلکو دولږې هیبت راغی.
ټول دعبادت او دعا لپاره بیدیاته ووتل، پاک خدای ته یې زارۍ کولې مونځو نه یې کول، درودونه یې ویل، دعا ګانې یې کولې د باران تږي و، زورور بارانونه یې غوښتل. دغسې داخلاص عبادت ، دغه راز د سوزدعا ګانې کله دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وې کړې په دغه وخت کې د دوئ تعلق له خدای سره ډیر زیات و. دوی باور درلود چې روزي له خدای سره ده ، ډوډی له اسمانه راځي اوځمکه دخدای دستر خان دی.

هرچاله خپلو بدو عملونو توبې ایستلې، دهریوه له ستر ګو اوښکې بهېدې، مګر داسمان له ستر ګو یوه اوښکه هم تویه نه شوه.

دباران په انتظار کې ورځ بېګاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل، دقبلې له خوا توره وریځ راښکاره شوه چې دیره زیاته تیاره ورسره وه، خلکو ویل دحیات اوبه په تورتم کې دی. زموږ دعا قبوله شوه اوس به داسې زورور باران ووریږي چې غرونه رغونه به په اوبو ماړه شي او دځمکې تنده به ماته شي. داتیاره ورورو زیاتېده کلي کورونه غرونه رغونه په دغه تورتم کې ورک شو. له اسمانه ډېر زورور باران راښکته شو چې تالندې، بریښنا ګانې له هیبته ډک غړونه او زورور سیلا بونه ورسره و.

دهوا موجونه په دغه شپه طوفاني معلومېده، باران دیوه زور ورآیت هیبت درلود، سېلاب له غره نه ډیرې غټې تیږې رغړولې دهرچا دایقین و چې هر څه به سېلاب یوسي، مالونه، اولادونه ښځې او نربه ټول تباه شي دمړو پته به نه وي معلومه، کلی کورونه به له خړو لاندې شي او هېڅوک به هېڅ پیدانه کړي.

دغه ډار بیا په کلي د ژړا انګو لا آوازونه اوچت کړه، خلکو بیا پاک خدای ته رجوع وکړ. هماغه اوراد او هماغه دردونه بیالوستل کېده هرچا به دعا کوله چې باران ودریږي او د خدای له قهر نه نجات ومومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې زړه

د ا يمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی.
چې وړوکی و له شيشکو او پيريانو ډارېده چې لږ غونډې لوی شو دملاصاحب له ډاره په سبق نه پوهېده.
په کور کې د ادې ډار و او د باندې د دادا.
اوس چې لوی دی دخان ډار، دملک ډار، دحاکم ډار يې په زړه کې ټينګ ځای نيولی دی. په لاره کې ورسره دغلو ويره ده او په کورکې دغلبمانو له ويرې خوب نه ورځي.
لويه خدايه ! په کوم زړه کې چې دغومره ډيرې ويرې وي ستا ويره ډيرځای نه شي پيدا کولی.
په دغسې زړه کې ستا خوف ته ډير لږ ځای پيداکيږي، که ستا ډاراو دظالمانو ډارېه يوه زړه کې يوشان موجـود وي له دينه لويه ګناه بله نه شته.
کشکې دوی پوازې له تا وېرېدلې او ستا د دښمنانو ډاريې په زړه کې نه وای. دخلکو ډار ستا ويره په زړونوکې کموي او ايمان ته زيان رسوي، ستا ضعيفه بندګان پوازې له تانه نه ويرېږي له نورونه هم ويرېږي دوی اوس د ز ورورو په مخ کې حق نه شي ويلی اوته دحق طرفداريې، ته په دروغو خپه کيږې او دوی له ډاره رښتيا نه شي ويلی.
ستا ظلم نه دی خوښ دوی له ويرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي هغه مسلمان اوس چېرته دی چې يوازې له تا ويرېږي اوبس. ستا بنده بايد د ډار بنده نه وي او دنمرود له اوره يې سترګه ونه سوزي.

ملك او ملا

دکلي ملک به چې هرڅه کول څوک يې مخې ته نه شو ورتلی. زور وکه زورور دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کې اوهرڅوک دده لاس لاندې و. هېڅا دخپلې خور او لور واک نه درلـوده. دکلي غـوړي او چرګان هرڅه د ده ؤ، ښايسته ښځې به ده کره وې، ښکلي هلکان به د ده په مخکې ګرځېدل او هرچا به دده خدمت کاوه.
يوه ورځ په کور او کلي کې دا آوازه خپره شوه، چې هغه بې موره او بې پلاره هلک چې په علم پسې تللی و دعلم او کما ل خاوند شو هغه اوس له ډيرې پوهې سره بيرته وطن ته راځي، هر چاته سمه لاره ښيي هرڅوک په حق پوه کوي او هر چاته حق وايي، ځکه چې هغه دحق ملګری دی او له ظلم سره دښمني لري.
دا آوازه په ملک باندې ښه ونه لګېده.
ملک له دغه هلک نه وډار شو او پرېشانه خوبونه يې وليدل . ملک پوهېده چې هغه خيرات خـور ملا نه دی، دهغه سترګې ډيرې مړې دي او په زړه کې يې د زورورو ډار نشته.
هغه هېڅکله بې له خدايه بل چاته سرنه ټيټوي له هغه سره دحق جذبه او حقاني قدرت شته او په وينا کې يې بل شان تاثير موجود دی.
څو ورځې پس ملا له يوې امسا سره راغی ، ظلم او ناروا ته يې بد وويل د زور اوقوت مخه يې ونيوله خلک يې په خپل حق پوه کړه او دمظلومانو ملګری شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده ملګري ورځ په ورځ زياتېدل او په اولس کې پوهه اوبيداري پيداشو.ه، هغه ملک لري شو او په ځای يې بل ودرېده، دغه بل ملک هغسې ملکي نه کوله او ډېربه سم چلېده. چې علم او پوهه پيدا شي ملکان سميږي او خلك سم ملك دروي.

دفرعون اوموسی قصه، دملک او ملا افسانه همدغه معنیٰ لري.

هلکان بايد په علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړي.

شاعر

شاعر يوازې پرېږدئ ځکه چې دی د جرګو او مرکوسړی نه دی.

هغه چې له نورونه ګټه کوي بايد نوروته ورشي.

دی غواړي چې له ځانه استفاده وکړي ، نه له بل چانه.

هغه وخت چې برخې وېشلې کېدې سازنده يې دساز او سرو د مجلس ته راوباله اوشاعر يې له خلکو نه لرې يوازې کښيناوه. شعر اجتماعي شو، مګر د شاعر په برخه تنهايي ورسېده.

څوک چې په آزادۍ مين وي هغه هېڅکله ځان نه شي مقيد کولی.

د آزادۍ معشوقه هغه وخت چاته ځان ښيي چې له نورونه بېل او يوازې وي. شاعر له ځان سره عشق لري او په ځان مين دی.

دی نه غواړي چې په نوروکې ورک شي او نورو غونډې شي.

دی له خلکو سره همدردي لري مګر له خلکو سره ناسته ولاړه نه شي کولی عاشق دی خو معشوقه نه لري.

دردلري ، مګر دوانه خوري.

ذلت يې نه دی خوښ او عزت ته هم په ښه سترګه نه ګوري.

دده طبيعت بل شان دی.

دی تاسې ته لاره ښيي مګر په يوه لاره درسره نه شي تلی.

سبا

هغه ورځ چې تراوسه يې نه دلمر وړانګې دغرونو په سرولويدلی دی او نه يې د پيښو او واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه يادېږي.

دا ورځ لکه يوه پټه معشوقه له هر چانه پټه ده او دسحر نسيم يې هم له مخه پوړنی نه دی لرې کړی.

دانه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځا ن سره يوسي.

دچمن په ګلونو به شبنم وروي او که ږلی؟

يو اشنا به په سرو سترګو له بل نه بېل کړي او که دوه خواږه ياران به غاړه په غاړه کړي.

دا ورځ له دغه مجهوليت او معماتوب سره دهرچاپه زړه کې محبوبيت لري او هرڅوک ورته په اميد ګوري.

دهرچا کار او زيار دسبا ورځې دښه والي لپاره دی او دنن ورځې دعمل نتيجه د سبا ورځې په لمن کې لټوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرخوک هیله لري چې دنن ورځې زحمت به د سبا ورځې په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.
په همدغه اسره د ژوندانه مشقت سپکیږي او دامید مزي غځیږي، دنن ورځې بندي دسبا ورځې آزادي په خوب کې ويني او همدغه راز خوبونه دغمونو تله سپکوي.
چاچې نن دخوښۍ او خوشحالۍ ډولۍ کاله ته راوړیده هغه يقين لري چې سبا ته به د زوی پلار شي او له دغې خوشحالۍ نه به بله خوشحالي پيداشي، دا غولوونکی سبا هېڅکله نه سبا کيږي او ترقيامته دوام لري.
د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه شي کې پټ دی، که دغسې سبا ته څه اميدونه لرو د ژوندانه تحمل هېڅکله نه شو کولی.
ځمکه او اسمان په همدغې ورځې پسې سرپه ځيږی سرګردانه ګرځي او داتيا کالو بوډاهم له دغې ورځې نه نا اميده نه دی.
که دسبا ورځې مينه زموږ له زړونو نه واوزي موږ بيا ژوند نه شو کولی ځکه چې زړونه سړيږي او ارزوګانې مري.
که موږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډير تاوان به وکړو او خپل ژوند به فاني وګڼو.
زموږ نظر به بيا لرې ځار نه کوي او ډېر لنډ به ګوري.
په دغسې حا ل کې موږ بيا اوږده اوږده فکرونه نه شو کولی او دمريخ سفر رانه پاته کيږي.
دسبا ورځې فکر زموږ په اخلاقي ژوندکې هم ډيره اغېزه لري او دبشر هر راز مادي او معنوي ترقيات ورپورې تړلي دي.
دهقان دهمدغې ورځې لپاره کر کوي او باغوان په باغ کې نيالګي ږدي دخرما زړی په ځمکه کې کرل او دخرماله ونونه خرما ټولول د هغو کسانو کارد‌ی چې سبا ته اميدونه لري او دنن ورځې په تنګه دايره کې ايسارنه دي.
څومره چې دانسان ذهن او دماغ ترقي کړيده، په هره اندازه چې انسان لوی شوی او پوه شوی دی هغومره يې له سباسره تعلق زيات شوی دی دسبا ورځې غم خوړل دسبا لپاره فکر کول، دسبا ورځې ضرورت او احتياج په نظرکې نيول دډيرو پوهانو او دډيرو لويانو کاردی. زه لوی او کوچنی په همدې پېژنم چې يو ډير لرې ګوري اوبل ډيرنږ دې ګوري د يوه سبا هم ډېرلرې اودبل لنډ دی.
دمسلمان سبا پس له مرګه هم شته، دده نظر بايد ډېرلرې ځا روکړي او ابدي ژوند په نظر کې ونيسي.
ابدي ژوند همدغه دی چې سړ ی له سبانه غافل نه وي او د سبا انديښنه ورسره وي.
نن او سبا هغه دوه مېلمانه دي چې يوځې او بل راځي. موږ له يوه سره وداع کوو او دبل په خدمت مشغوليږو.
زموږ خدمت باېد دسبا ورځې دپاره وي او خپله آينده په نظرکې ونيسو دعقل او دور انديشۍ تقاضا همدغه ده.

„بله ډيوه“

دپسرلي ګله!

ستا ښايسته اوګلالۍ څيره په جهان کې څومره قدر لري. آسمان له دومره لويوالي سره هر سحر دشبنم په پاکو او رڼو ځاځکو ستاښکلی مخ وينځي او ځمکه دخپل زړه له نمه اوبه درکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځمکې مخ په ثابنایسته دی. هوا ستا په وږمو معطره شوه، دبلبل خوږه نغمه ستا د جلوې برکت دی، شاعران ستا په ستاینه په جامعه کې مقبول شو، ښکلو پېغلوتاته په خپل اوربل باندې ځای در کړ، بوراستا په مینه په غزلو کې وستایل شو.

په شعر او ادب کې ستا برخه ډېره زیاته ده، دمینې او محبت ډېر ښه سوغات ته یې.

مګر ګوره چې پخپل جمال اوکما ل مغرورنه شې او له باغه ونه وزې.

تا غوندې ډېرښکلي اوښایسته ګلونه دهېواد په غرورغوکې پيداشوه چې نه چاولیدل او نه چا وستایل.

که ته هم له دغه چمن نه ووتلې او په غرونوکې دې ځای ونيو نه به بلبل پيداکړې او نه ماليار.

ته دخلکو له نظره مه لرې کيږه او ځانته ما ليار پيداکړه!

دانسان داعادت دی چې مطلق ښه نه ستايي او هرښه څيزښه نه ګڼي، هو! دی هماغه شی ښه بولي چې ده ته نږدې وي او د ده خپل وبلل شي.

دلته هر څوک خپل ښاغلی ګڼي او هريو دخپل باغ ګلونه ستايي.

ته هېڅکله دخلکو له نظره لرې کيږه مه!

ستا ښايست دخلکو د توجه او التفات نتيجه ده.

که ته غواړې چې هرڅوک دې قدروکړي او په خپل سر دپاسه ځای درکړي لکه نرګس هر چاته په ښه سترګه ګوره او لکه دباغ غوټۍ هرسحر خلکوته خانده!

په دغسې التفات او يوه خوله خندا سرې دخلکو زړونه خپلولی شې.

په يوازې ګلتوب او ګلا ليتوب هېڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه په تش ښايست دلبري او دلر بايي کيږي.

راشــــه زمـــا د بـــاغچې ګـــل شــــه   چـې هـر سـحر دې پـه ديـدن اوبـه کومـه

„بله ډيوه“

درمې خاونده

دتورې کيږدۍ او دلوېې رمې خاونده!

په دې سړه او تکنده غرمه کې، په دې وچه بېديا او سپېره صحرا کې چې يخې اوبه، يخ سيوری، تـوده ډوډۍ، شـو دې اومستۍ، کوچ او پيروی،کورت او غوړي، پوڅې او پنيرونه هرڅه له تاسره دې په خوارانو اوبېو زلورحم وکړه!

له لارويونه خپل خوړونکې سپې ايسار کړه!

هرڅوک چې ستا کيږدۍ ته په هيله او اسره راځي، هغه له خپلو سپيونه ساته او قدرېې کوه!

په دې وچ ډاګ کې بل سيوری نه شته يوازې ستا سيوري ته هيله اواسره کيږي.

که ته خپل سپي ونه نيسې له دينه لويه بې رحمي بله نه شته.

ای دخروړو سپيو خاونده!

ستا دسپيو تاوان له تارسيږي او د دوی په ضرر ته نيولی يې.

سپي اونفس دواړه يو شانته دي.

ته خپل سپي ونيسه! او په مونږ رحم وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خپلو سپو داګمان مه کوه چې دوی به هروخت ستا غلیمانو ته وغاپي.
دوی ډېر ځله داسمان ستورو او سپوږمۍ ته هم غاپي:
ستا په ملګرو او دوستانو هم بلوڅې او غوټې وهي.
آه- هېڅوک زما نارې نه اوري.
دخپلو سپیو حملې هم نه ویني.
زما غږ ترکیږدۍ نه رسیږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ویني؟
ولې په چارحم نه کوي؟ پردې خوبه نه وي؟
کیږدۍ خو دپښتنو معلومیږي.

"څه لیکل یا لیك پوهه"

بې ګناه بندي***

پرېږدئ ! دابې ګناه بندي پرېږدئ!
مه ویریږئ، دده په آزادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده نه نه پیداکیږي.
دده بندي کول لویه ګناه ده.
داهغه یوسف دی چې دبې ګناهۍ په سبب زندان کې لویدلی دی.
که دی له زندانه راووزي ستاسې آینده سنجولی شي او ستاسې دبلې ورځې غم خورلی شي.
پرېږدئ! دابې ګناه بندي پرېږدي!
که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېر ښه شان وکړي.
ستاسې ورې به ماړه کړي، ستاسې بربنډ به پټ کاندي.
تاسې دغه ښکلی موجود په تورو څاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانونو کې یې مه اچوئ.
په لبوانو او پړانګانویې مه خورئ.
دی به ستاسې د ګډوډو او پرېشانو خوبونو صحیح تعبیرونه وکړي.
ډېرې سختې، مبهمې او مجملې غوټې به پرانېزي.
دی دراتلونکې حا ل پیشبیني کولی شي.
دطبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږي.
دجوي اوفلکي اوضاعو اقتضاآت ورمعلوم دي.
پرېږدئ! دابې ګناه بندي پرېږدي!
دده په آزادۍ باندې علم اوپوهه زیاتیږي.
وطن رڼا کیږي، ړانده بینا کیږي.
دی له خپلو جفا کارو وروڼوسره هم ښه سلوک کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډېر پېچومي او ارولی شي.
ډېر کړې لارې سمولی شي، او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ماخوب لیدلی چې دابندي خلاصیږي او دسلطنت په کرسۍ کښیني.
ښه فکر وکړئ!
دابندی څوک دی؟
پس له ډېره فکره وایم!
فکرد ی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنۍ کې یوسپین ږیری خدمتګار او سړه چې هرچابه ورته نظر لالا ویل.
داسړی دماشومتوب له وخته دبوډاتوب ترزمانې په دغه کاله کې و اوخپل ژوند یې په همدغه کاله کې خاورې کړ.
دی ددې کاله نسبي سړی نه و او دخدمتګار په حېث یې کارکاوه، مګر مزدور ورته نه شو ویلی، ځکه چې دمزدور په شان کاریې نه کاوه.
هېڅوک به خپل ځان دځان لپاره په کارکې دغومره ستړی نکړي لکه چې نظر لالا ددغې کورنۍ په خدمت کې ستړی اوستومانه و.
کوم کارچې څوک دیوې ټینګې اولوړې عقیدې لپاره کوي هېڅ حریص او په ګټه مین سړی یې د پیسو لپاره نه شي کولی.
ده دغه خدمت دخدای لپاره کاوه او په داسې جذبه یې کاوه چې دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه.
په دغه سړي کې ډېر زیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود وچې په دې وخت کې یې مثل او نظیر نه شي پیدا کېدی یا ډېر لږ پیداکیږي.
داسړی بې نامه اوبې نشانه سړی و، جامې به یې تل زړې او خړې وې، مګر دزړه صفا ئې یې دومره زیاته وه چې زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.
په کوم کلي کې چې نظر لالا اوسیده د جاه او جلال خاوندان او دعلم وفضل صاحبان هم اوسېدل چې ځینو مرېدان هم نیول مګر زه له هغو ټولو نظر لالا انتخابوم او له نورونه په ادب تېرېږم.
زما داعادت دی چې له مخدوم نه خادم ته په محبت ګورم او له پیرنه مې مرید خوښ دی.
له ماسره اوس دافکر ډېر پوخ شوی دی چې دخیر او برکت خاوندان په ساده مسلمانانو کې ډېر موندلی شو او پوهان او هوښیاران دبل لپاره له خپلې ګټې نه نشي تیریدلی.
څوک چې دخدای لپاره د نورو خدمت کوي او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوي هغه لکه نظر لالا داسې وي چې خپله مادي ګټه هېڅ نه پېژني او په پردي کاله دومره زهیروي چې له هېچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وي.
داسړی په تور او سپین نه پوهېده، الف اوبې یې نه و لوستی، د لفظ او معنی فرق یې نه شوکولی، مګر دنیکۍ او خیر رسولو په لوړه مبدایې ټینګه عقیده لرله او داجذبه یکې دعشق حدته رسیدلې وه، نظرلالا دهرچا په نظرکې ډیرسخت اوبخیل سړی معلومېده، هرچا به ویل چې ده غوندې سخت سړی بل نه پیداکیږي، په رښتیا چې دده پیرزوینه په ځان باندې ډېره لږه وه، مګر بخیل ورته نشم ویلی اوډېر حاتمان زه ورځینې ځاروم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به چې دکاله خاوند، نظر لالا له کا بله ننګرهارته استاوه چې خار وي او پسونه بوزي نويو خوږوډی به يې پخې کړی او ډيرې لږې پيسې به يې هم ورکړې چې په لاره کې ځان ته کوم وخت څه نکولی واخلي يا چيرته د خاروو لپاره څه وابنه پرې رانيسي. داسړی به له کا بله لغمان ته ولاړ او خاروي به يې هم ورسول، مګريوه مياشت يادوه مياشتې پس به چې څوک مېلمانه راغلل او چرګه به په کار شو نظر لالا به هغه پيسې په چرګورو ورکړې چې ميلمانه په ښه شان عذر شي او دکاله دخاوند ښه نوم وساتل شي.

دی هغه راز خدمتکار نه و چې له خپل مخدوم نه څه واخلي او دځان لپاره يې ذخيره کړي بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت يې بيخي وړياو.

دده خور او خوريې ډېر غريبان وو، مګر هېڅ بد ګمانه سړی هم داګمان نه شو کولی چې دی دې هغوی ته څه ورکړي.

که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کېده او ددغه کاله زيان ورته لکه دايمان زيان معلومېده.

دنظر لالا دا عادت و چې چرګ غږ به له خوبه پاڅېده او دسپېدو په رڼاکې به غره ته روان و، ترڅو به چې لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسوګېډی راوړ، چې سبا ناری به يې وکړ، نو بيا به په نورو کارو پسې روان شو او ټوله ورځ به يې کار او خدمت کاوه.

ده به پس له ماښامه هم د شپې تر لسو بجو د ميلمنو خدمت کاوه او ډير ناوخته به ويده کېده.

دده په کارکې درخصتۍ او تعطيل ورځې نه وې او دناروغۍ دپاره يې هم فرصت نه درلود.

دی د عادت او ډير کارکولو په وجه له پولادونه هم کلک و.

هغه ګېډۍ چې ده د شپيتو کالو په عمر په شابانديې راوړ ددې زمانې ښه ښه ځوانان يې نه شي ورلی.

ده به هرکله دخمتا پيوندي کالي اغوستل او خوراک يې هم ډېر خوارو. ترڅو به چې ډېر مجبور نه شونو داختر په ورځ به يې هم نوي کالي نه اغوستل، په دغه کاله کې به چې هرڅومره ښه څه پاخه شوو، دده برخه به پکې ډېره خواره وه، ځکه چې ښه ډوډی دده له ستونې څخه نه تېرېده او په همدغه وجه به دچرګ ورميږ دده برخه وه، نظرلالا له تودې ډوډۍ سر ه هم دښمني درلوده اوچې په کور کې به سړه پرته وه تودې ته به يې لاس نه وروړ.

په همدغه سبب دی په بخل مشهور و اوهرچابه ورته سخت اوبخيل وېلې.

دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډېر لرې و اوپه ډيرې ظاهر بينۍ بناو، هغه څوک چې خپل ژوند دبل لپاره وقف کړي او هېڅ دنيايي ګټه پکې له نظرلاندې نه وي هغه ته به څنګه بخيل وواېو.

هو ! نظر لالا په ځان باندې بخيل وځکه چې له ځانه تېرو اوخپل ځان يې بل ته بخښلی و.

ده ته به که چا دخدای دپاره څه ورکړه هغه يې دبل دپاره اخيستل اوبل ته يې ورکول.

داايثار اوفداکاري چې پدې وخت کې لکه د اينځرګل يا دمرغۍ پۍ ډېر نادر څيز معلوميږي، له انساني غرايزو سره ډېر موافقت نه لري او مثالونه يې ورک دي.

دا راز سړی دخلکو په نظرکې ډير ساده او ډېر احمق معلوميږي.

په عقل او پوهه داګمان نه شي کېدی چې چاته ددغسې ايثار او فدا کارۍ اجازه ورکړي.

خپل ځان خوارول اوبل پالل، له ځانه تېرېدل او دبل په ښه ورتلل دعقل او فکر کار ندی د دغسې کارونو د پاره يو لوړ معنوي عشق په کار دی او د نظر لالا ا خلاص غواړي.

ددغه کاله هرڅه دنظرلالا په لاس کې وو او دده په امانت دارۍ هرچا داسې يقين درلود چې هېڅ شک پکې چانه شو کولی.

زه دهغه چاستا ينه نه کوم چې نظرلالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نظر کې دستایلو وړنظر لالا دی او دده په ښه سړیتوب ټینګه عقیده لرم.
دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زیارت ته په ډېر اخلاص ورځم. په هغه ادیره کې چې دی ښخ دی نور قبرونه هم ډېر دي او په ځینو باندې لا جنډې هم ولاړې دي، مګر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم اودده حسنات راته ډېر درانه معلومېږي.
په رښتیا چې زما خادمان خوښ دي او ښه خلک په خدمتکارانو کې وینم.

جبر او اختیار***

هغه کارچې دانسان په اراده او اختیار نه وي شوی دفخر وړنه دی او دملامتی موجب هم نه ګرځي، یعنې که دچا ونه ټیټه وه، ګرم نه دی که چا متوسطه قداو قامت درلود ورته نه شو ویلی چې ډیر ښه کار دی کړی او اندازه دې ساتلی ده.
که یوسړی خپل سپین مخ تورکړي ملامت دی، مګر دحبش مخ که هرڅومره تور وي څوک یې نه شي ملامتولی، ځکه چې دده اختیار او اراده پکې دخل نه لري.
که یوسړی خپل غلیم په جنګ کې مړکړي او خپل شجاعت ښکاره کړي حق لري چې په خپله توره او توریالیتوب فخر وکړي، مګر که مرغی ولې او سړی ولګېده که څه دده ډیر زوروړ او زروردښمن وي خپل بریت نه شي تاوولی او توریالی ورته نشو ویلی.
هېڅوک یو ګونګ په حق نه ویلو نه ګرموي ځکه چې هغه مجبور او معذوردی، مګر هغه چې ژبه لري او له ډاره حق نه وایي له ملامتی نه نه خلاصیږي که څه هم یوڅه مجبوریت دلته هم شته او اختیار نیمګړی دی.
دجبر او اختیار مسله ډیر اړخونه لري او دغه فیصله څه اسانه خبره نه ده.
زه په دی ځای کې دا اراده نه لرم چې له علمي څېړنې نه کار واخلم زما مقصد بل دی اود ملایانو په کار کې کارنه لرم.
زه حتی الا مکان له فلسفي بحثونونه ډډه کوم مګر کله کله مې د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروي چې په معقو لاتوکې مداخله وکړم. زه نه وایم چې انسان مختار دی ځکه چې مونږ ډېر مجبوریتونه لرو او د جبر مظاهر دلته بیخي ډیر دي.
مونږ مجبور یو چې په وچه مزل وکړو، ځکه چې دلته بحر نشته او زمونږ په هېواد کې بیړی نه ګرزي.
همدغه شان مونږ له کابله ننګرهار ته په هوانه شوتلی، ځکه چې هوایي سرویس نه دی جاري، مګردغه راز مجبوریتونه په ځینو نورو ځایو کې نه شته هلته یوسړی اختیار لري چې په هواځي که په بحر کې او که په وچه.
اوس پوه شوئ! چې جبر او اختیار په هرځای کې یو شانته نه دی او ټول انسانان یو راز مجبور نه دي.
ډېر مجبوریتونه پخوا وو چې اوس نه شته او خپل ځای یې اختیارته پرې ایښی دی. یو ماشوم چې اول پیداشي هېڅ اختیار ورسره نه وي او دبل په غېږ کې ژوند کوي، په خپله نه چېرته تلی شي او نه راتلی شي. څملول او پاڅول یې دبل په لاس کې وي او کالي بل څوک وراغوندي، مګر څومره چې لوئیږي او غټیږي هغومره دمورله غېږې لرې کیږي او له مجبوریت نه اختیار خواته درومي، کله چې په خپلو پښو روان شي نو بیا خپل مخ په خپله وینځي او پخپله خوښه له کاله اوزي یا کاله ته راځي.
کله چې ځوان اوځلمی شي، دکاله واک او اختیار هم د ده شي او دپلار په جایداد تصرف وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه چې دژوندانه درجه اومرتبه لوړيږي مجبوريت کميږي او اختيار زياتيږي. يو کاڼی که څوک هرې خواته غورځوي ، او هر راز لوبې پرې کوي کولی يې شي، مګر وني او بوټي دغسې نه دي، يعنې دنبات مجبوريت له جماد نه لږدی ځکه چې دحيات اثرپه ده کې زيات دی.
له ونو او بوټو نه بيا د دڅارويو اختيار ډيردی اوجبر نورهم تخفيف موندلی، انسان چې له حيوان نه پورته مقام لري، اود تکامل په لاره کې وړاندې دی دده اختيار نورهم زيات شوی او له خپلې ارادې نه ډېر کار اخلي.
په انسانانو کې هم دوحشي او مدني انسان، عالم او جاهل انسان، دقوي او ضعيف انسان په اختيار کې ډير فرق موجود دی مګر بياهم په هرحا ل کې يو څه مجبوريتونه شته او په جبر او اختيار کې ډير فلسفي بحثونه کيدی شي.
ددنيا ډير پوهان پدې عقيده دي چې دانسان ډير لږ کارونه په ظاهر ه ارادي او اختيار ي معلوميږي، مګر په حقيقت کې د مجبوريت اثروي اوخبره له اختياره وتلې وي.
دوی وايي هغه سړی چې ډير په غيظ او غضب کې وي او په همدغه وجه د چا د وژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختيار خاوند نه شو ويلی، ځکه چې دی په دغه حا ل کې دداسې اغيزو اونفسي تاثراتو محکوم دی چې له دغه کاره ځان نه شي ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکميت نه لري که مونږ پوه شو چې دی په دغه وخت کې له يوه ليوني نه څه فرق نه لري او په طبيعي حا ل کې نه دی، دی به اورمرو مجبوره ګڼو او دغه کارته به غير اختياري ووايو.
همدارنګه هغه څه چې يوعاشق دعشق په جذبه کې دعشق دپاره کوي له مجبوريت نه نه وي خلاص او اختياري ورته نه شوويلی.
ددغو خبرو خلاصه او نتيجه داده چې شديد محبت او شديد بغض دانسان اختيار سلبوي، او هغه څه وربانديې کوي چې په عادي او طبيعي حا ل کې يې يو عاقل انسان نه کوي د همدې لامله ډير خلک په خپلو ځينو کارونوبل وخت پښېمانه کيږي او پوهيږي چې ښه يې نه دي کړي.
ځينې نورپه دې عقيده دې چې انسان داختيار خاوند دی، که ښه کوي بايدښه ورته ووايو اوکه بد وکړي بايد بد يې وګڼو، دوی وايي که انسان دعشق لپاره کوم کار کوي او که ددښمني دپاره په دواړو حالوکې دغه کار دده ګڼل کيږي او په ده پورې تعلق نيسي ځکه چې دغه مختلف احوا ل چې د زوروړې مينې يا دشديد عنادپه اثرپيداکيږي او نفسي يااروحي اغيزې ورته ويل کيږي په خپله له نفس څخه عبارت دی اونفس دهمدغو احوالو او کيفياتو نوم دی هسې نه چې کوم بل شی په نفس اغيزه کوي او اختيار ئې سلبوي.
ارسطو دجبر او اختيار حدود ډيرښه ټاکلی دی او پدې باب کې يې ډير ه ښه فيصله کړېده. دی وايي هغه کار چې يوسړی په خپله اراده نه کوي او دده اختيار پکې هېڅ دخل نه لري ښه او بد يې ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نه شوويلی يعنې که يو زورورباد يوسړی کومې خواته يوسي يايې څوک لاس اوپښې وتړي اوله يو ځايه يې بل ځای ته وړی نو دلته اختيار سلب دی اوپه مجبوريت کې هېڅ شک او شبه نه شته مګرکه يوسړی دخپل شرافت د ساتلو لپاره کوم کارکوي اوخپل عزت او وقار يې يوه کار ته مجبوروي نو دغه راز مجبوريتونه دجبرله قانون لاندې نه راځي.
دی دمثا ل په ډول وايي : که ديوه سړي مور اوپلار يا او لادونه ديوه ظالم اومستبدله تهديد لاندې وي چې دده په تسليميدو او اطاعت هغوی له زيان او ضرره محفوظ پاته کيږي او که اطاعت ونکړي هغوی ضايع کيږي نو په دغه صورت کې دا سوال پيداکيږي چې که دغه سړی د هغه ظالم له خواپه يوه ناوړه کارماموروشي، دی په دغه باب کې مجبوردی او که مختار؟
ارسطووايي چې دلته جبراو اختيار مخلوط شانته دي مګرد اختيار جنبه غالبه ده ځکه چې ددغه کارپه کولو او نه کولوکې دترجيح او انتخاب مسئله مېنځ ته راځي نوهره خواچې دی انتخابوي او ترجيح ورکوي هغه دده خوښې او ارادې ته راجع ده او دده کار ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی وايي په دغسې مواردوکې که سړی ناوړه او بدکار وکړي دغه راز مجبوريتونه معقول عذرنه شي کيدای په دغسې مجبوريت بايد سړی پښې کيږدي او هغه څه وکړي چې انساني شرافت او وجدان تقاضالري .
شجاعت او شهامت چې يو اخلاقي فضيلت دی په همدغسې مواردوکې ځان ښيي او د افتخارحق پيداکوي.
هغه د سر خطر چې په جنګ او جګړه کې يو بې زړه سړی تيښتې ته مجبور وي، دخلکو په نظرکې څه اعتبار نه لري په همدغه وجه له تورو او ټوپکو نه تښتېدونکي هرچاته سپک ښکاري او هغه چې له مرګ نه ويريږي او په ايستلو تورو ورځي دخلکو په نظرکې درانه معلوميږي.
که په دغسې مجبوريت خلک قائل وای هرڅوک به له جګړې څخه تښتېده او هېڅا به هغه ته په سپکه نه کتل.
هغه افتخار چې د شجاعت او شهامت خاوندان يې ګټي ددغسې مجبوريتونو په نافرمانۍ کې پټ دی لکه چې عار او ذلت ددغه راز مجبوريت اطاعت او انقياد ته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخان واده***

له خوبه راپاڅېدم، دډول او سرني اواز مې ترغوږه شو او ډېره لویه وراراښکاره شوه چې ډېرخلک ورسره خوشحاله روان وو او دخان په واده کې یې لاسونه غورځول.

زه هم له دوی سره ملګرې شوم او په دې خوشحالۍ کې مې ځان شریک کړ. ددې ښادۍ دډول او سرني غږ ترډېر لرې ځایه رسېده او ډېروخلکو پکې اتڼونه کول.

چا به ډزې کولې، چابه اسونه ځغلول، ځینو به ټوکې او مسخرې کولې په دغسې خوشحالیوکې ماښام تیاره کلي ته ورسېدو او ډولۍ دکاله په مخکې ښکته شوه.

دکلي ښځې په ډېرې خوشحالۍ راغلې او د ډولۍ پردې یې جګې کړې همدغه وخت خندا او خوشحالۍ خپل ځای غم او ژړاته پرېښود او د امعلومه شوه چې دغې ښکلې ناوې دخپلې ازادۍ لپاره ډېره لویه قرباني ورکړه او داجباري واده ملایې ماته کړه.

ددغه حا ل په لیدلو د هر چا په احساس کې بدلون راغی او مونږ وپوهیدو چې کله خلق جنازه هم په ډول او سرني وړي او په غم دښادۍ ګومان کوي.

په دنیا کې ډېرداسې غمونه شته چې دخوشحالۍ په ډولۍ کې پټ دي او دخلکو په شعور او تمیزمسخرې کوي.

زما پوه ملګرې په دغه ورځ وویل: په رښتیا چې خوشحالي څوک په زوراو جبر یاپه ډېرو پیسو کورته نه شي وړلی.

مګرخان لا تراوسه په دغه حقیقت نه دی پوه او خپله خوشحالۍ په دغه ډول غواړي.

„ څه لیکل یا لیك پوهه„

غم او خوشحالی***

زما اشناله ډېرو غمونو سره ناآشنادی، دهغه په کاله کې چا دماشوم ژړانه ده اوریدلی او د خپلو ماشومانو په مرګ او درد یې هېڅکله نه دی ژړلی.

هغه د ځوی او لور پلار ندی چې د اولاد په تبه شرې یا کوی غمجن شي.

هغه حا ل چې یو پلار یې دخپل کوچني زوی یا ځلمي زوی دځانکدن په وخت کې ویني دی ترینه ناخبره دی.

ده غوندې بې غمه سړی ډېرلږ پیداکیږي اوپه همدغه سبب یې دخوشحالۍ برخه هم ډېره لږه ده.

دی چې په خپل کاله کې خپل خلف الصدیق نه ویني په زړه کې ډېر ځوریږي او ځان بد بخته ګڼي، مګر دده دغه غم زمونږ په نظرکې دهغه چاله غمه ډېرسپک دی چې دوه زامن یې ژوندي دي اویوه دده په غیږکې خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحې دپاره ورځو اوده ته نه ورځو.

زمونږ داعادت دی چې که دچاپه کاله کې نهه میاشتنی اولاد مړ پیداشي ویر ورسره نه کوو اوهغه هم دغم کمبله نه غوړوي، مګرپه کوم کاله کې چې د دوه ورځو ماشوم مړشي هلته د غم او مصیبت مجلس جوړیږي اوخلک ورسره همدردي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موریس مترلینګ وایي: "تاسې په ملیار دونو نطفې ضایع کوئ مګر خوابدی کېږئ نه او دغه راز ضیاع د چاد غم او خپګان موجب نه ګرځي".

ددې خبرې معنی داده چې زموږ غمونه معقول نه دي، محسوس دي، هره ضا یعه چې یوازې عقل پرې پوهیدی شي او احساسات ورسره تعلق نه لري همدغسې بې اثره وي.

زمونږ خوشحالي هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکانه لري بلکه دشعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالي یوه په بل پورې تړلي دي او یوله بله نه بېلیږي ځینې ګمان کوي چې خوشحالي له بې غمه خلکوسره زیاته ده او هغه څوک ډیر نېکبخت دی چې هېڅ غم نه لري مګر حقیقت دغسې نه دی او ښادي هرچیرې دغم په اندازه ده.

حقیقي بد بختي په بې غمۍ کي ځای لري او بې غمه سړي ته که سړی وویلی شو نیکبخت خو ورته هېڅکله نه شو ویلی.

غم او خوشحالۍ لکه د یوې ټوټې دوه مختلف مخونه دي، چې اصل یې یو دی. څنګه چې شپه او ورځ یو په بل پورې نښتي دي او هر کاله ته دواړه وړاندې وروسته راځي، دغم او خوشحالۍ ارتباط هم دغه راز ټینګ دی که څوک وغواړي چې هغه یو خپل کاله ته پریږدي او دابل ایسار کړي له دینه لویه اشتباه بله نه شته.

داسې کیدی شي چې ورځ اوږده شي او شپه لنډه، یا شپه لویه وي او ورځ وړه وي مګر داسی ورځ چې شپه ونلري یا داسې شپه چې ورځ ورپسې نه وي په دنیا کې نشته.

که لمرتراخرته پاس په تندی ځای په ځای ولاړوای او دزمانې په رنګ کې هېڅ تغیراو تحول نه وای موجود، هېڅوک به نه پوهېده چې شپه څنګه وي او دهمدې لامله چې شپه به چانه پیژندله په دې به هم نه پوهېده چې ورځ څنګه وي اوڅه کیف لري. غم او خوشحالۍ هم لکه شپه او ورځ یوپه بل پیژنو که غم له دنیا نه بیخي لاړشي. خوشحالي هم ورسره ځي که ژړانه وي خندا هم نه شته.

هماغسې چې هګۍ له چرګې پیداکیږي او چرګه له هګۍ نه غم او خوشحالی هم یو دبل اولاد دی.

انسان باید په دې پوه شي چې غم او خوشحالي یو ظاهري او اعتباري فرق لري یعنې دا فرق هم لکه دشپې او د ورځې فرق دسترګو او نظر فریب پیداکړیدی چې دعقل او بصیرت خاوندان پرې نه غولیږي، بلکه ړانده هم دواړه یوګڼي. څوک چې دعقل سترګې لري او دفلسفي شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان ګوري اود شپو ورځو له سپینو او تورو پردونه هغه خوا بې رنګه زمانه په بل ډول ویني هغه پوهیږي چې دزمانې دواړه مخونه یوه شي ته مسنوب دي او یو حقیقت دوه رنګه ښیي.

ډېره ښه ده چې عقل او پوهه په مونږ ډیر تسلط نه لري او مونږ یې له وهم او خیا ل نه لرې کړی نه یو، ګڼې اوس به شپه او ورځ راباندې یوه وه او خوشحالۍ به هم راباندې غمېدلې وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالی زمونږ په ژوندکې هغه سوزاو سازپیداکوي چې بې له هغه د ژوند کیف او خوندونه پاته کیږي.

غم د خوشحالۍ څکلو ذایقه اواحساس روزي او خوشحالۍ لکه د خوږو میوو خوراک، ترخو مرچو ته ضرورت لري.

که په دنیاکې ترخه شیان نه وي خواږه ډیر ژرزړه و هي او بې خونده کیږي.

دژوندانه خوند غم او خوشحالۍ ته ډیر ضرورت لري او په دغه خوندکې دعواطفواو احساساتو خاوندان ډیره برخه لري. هغه ړانده هوښیاران چې په ظواهرو نه غولیږي او دغم او خوشحالۍ په فرق نه دي قایل، له دغه نعمته محروم دي، که مونږ ډیر عمیق فکروکړو هماغه شی مونږ ډیر خوشحالوي چې مونږ یې ډیر خپه کړي یو او ډیر ځله هغه شي ته خوشحالیږو چې زمونږ غم پکښې پټ دی. ډیر ښه ده چې په جهان کې دغه راز ژور فکرونه ډیر لږدي او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوي چې دغمونو او خوشحالیو حقیقت ته ډیر ځیرشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلک دي چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کيږي مګر بله ورځ نوی واده کوي او نـوی خوشحالی هغه زوړ غم بيخي هېروي نو دغه د خوشحالی ډولی اوهغه دغم جنازه يوله بله ډير ربط لري که هغه غم دغه کاله ته رانشي دغه ښادي هم نه شي راتلی.
داوصا ل په حقيقت کې دهغه فراق نتېجه ده او په هغه ويرکې دغه سرور او سرودپټ دی هرڅـومره چې دخوشحالی دپسرلي بارانونه زورور وي هغو مره يې سيلابونه هم زورور دي، له دغې زورور بارانونو سره تندر اورلی هم شته، لکه چې له ډيرو لو يو افتخاراتو سره ډيرلوی خطرات ملګري دي.
همدغه وجه ده چې زه له سپکو او کوچنيو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډيرښه ګڼم.

اخلاقي اساس

شوپنهاور وايي: داخلاقو دپاره له ترحم نه ښه اساس نه شته، انساني اخلاق بايد په همدغه اساس قايم وي.
دده په نظرکې اخلاقي عمل هغه دی چې دشخصي ګټې هېڅ اثرپکې نه وي. او محض دبل دخير دپاره وي.
کانت وايي: د انسان هغه عمل اخلاقي ارزښت لري چې خاص د انساني تکليف د پاره وي.
دده په نزدانسانيت يوقانون لري، چې مخالفت ترېنه ښه نه دی اوانسان مکلف دی چې لـه دغه قانون سره سم وچليږي، دده په نظرهغه کارچې دقانون د پاره کيږي اوهغه کار چې دقانون دپاره نه وي شـوی مګر لـه قانون سره موافق وي يو له بله فرق لري.
دی هر نيک او ښه کار اخلاقي عمل نه ګڼي د ده په فکر اخلاقي عمل هغه دی چې خاص د قانون د پيروی او دانساني تکليف دپرځای کولولپاره اجرا شوی وي، نه دشخصي ګټې دپاره.
په همدغه سبب د يوه سوداګر صداقت او راستي چې دتجارتي ګټې دپاره وي نېک کار ګڼي مګر اخلاقي عمل ورته نه وايي. همدارنګه هغه څوک چې ډير زړه سواندې وي او په همدغه سبب له خلکوسره نيکي او احسان کـوي. دغه رازنيکي او احسان دکانت په عقيده اخلاقي عمل نه دی.
دی وايي که دغه سړی له خلکونه ډيرې جفا ګانې ووينې زړه به يې سخت شي، بيا به له چا سره احسان او نيکي نه کوي، مګر هغه څوک چې دخلکو جفا ګانې ويني او محض د تکليف دپاره له خلکوسره ښه کوي داکار اخلاقي قيمت لري او اخلاقي عمل ورته ويل کيږي.
مترلينګ وايي: هغه مينه چې انسان يې له انسان سره لري بايد له ډيرلوړ اوهسک ځای نه ا خيستل شوی وي ، که يو انسان وکړی شي چې له انسانانو سره عشق ولري او بشر دوستي دعشق له کوره واخلي نه ښايي چې له ترحم نه کار واخلي او مينه يې د مرحمت او مهربانی رنګ پيداکړي.
که څوک چاته د عدالت له مخې څه ورکولي شي داحسان له لارې دې څه نه ورکوي، که د چاله لاسه پوره وي چې دانسان احترام وکړي دلجويي اوتسلي ورکولو ته حاجت نه شته .
دی دانسان دپاره له چانه رحم او شفقت نه غواړي، دا حسان له ورکړې نه د عدالت ورکړه ښه ګڼي او له نوازش نه يې احترام دانسان لپاره غوره ګڼلی دی.
داسړی دعشق طرفداردی، دده په مذهب بايد شاه او ګدايوله بله عشق ولري ده ته له شفيق نه رفيق ښه ښکاري او له هغې مينې نه کرکه کوي چې يو مهربان بادار يې له خپل صادق خدمتګار سره لري دغه راز مينه چې د ترحم او شفقت

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګ لري يوانسان لوی اوبل کوچنی ښيي، په دې مینه کې چې هرڅومره مهربانۍ پرته ده هغومره پکې د محبوب حقارت هم شته مګر په عشق کې کبراولوبې نه ځائيږي او اغاتوب نه مني.

دی انسان ته په ډيرلوی حق او ډير زيات احترام قايل دی مګر دغه حق ورته په سوا ل او ګدائي د استرحام له لارې نه غواړي، دعدالت په اساس يې غواړي.

که بشر ښه انصاف وکړي خواران اومزدوران په بډايانو باندې ډيرلوی حق لري. خو دغه حق پټ پاته دی اوخلکو هیر کړی دی.

روسووايې: „هروخت چې تاسې يوآسمان خراش قصر وينئ يقين وکړئ چې د يوه ولايت کورونه ددغه قصر دبنا دپاره وران شوی دی". که چېرې سم او صحيح حساب مينځ ته راشي ډېرلوی بډايان د ډيرو زياتو خلکو پوروړي دي او د دوی خيرات په حقيقت کې ددغه پور نيمګړی ادا ده که يوسړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډير لوړ او عالي دی او له هغه بل نه چې داکار خپل رحم او کرم ګڼي عالي همت او لوړ شعور لري.

دچا پوهه چې دعشق په آب وهواکې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي هغه دمترلينک په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل راز وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه او بد

خدای خبردی چې غل وکه خوني، یایې کوم ډېرد شرم کارکړی و، هرڅه چې و خو خلکو یې متې تړلې وې او حاکم ته یې راووست . هر یوه ویل دی ډېر بدسړی دی مونږ دده له لاسه ډېر په عذاب یو، دی باید بندي شي او ډېره سخته سزاو ویني.

حاکم هغه بد وګاڼه او زندان ته یې ولیږه دهغه خپلوان اخند زاده صاحب ته ورغلل او هغه یې حاکم ته ورووست، کله چې حاکم د آخندزاده صاحب له راتګه خبرشو یوه ټوټه مخې ته ورغی، دهغه لاسونه یې ښکل کړه او په ډېر عزت یې خپل ځای ته راووست.

دآ خند زاده صاحب له خبرې هیڅوک نه شو وتلی، حاکم هم دده امرته غاړه کېښوده او بندي یې خوشی کړ.

ما چې دغه حا ل ولید په دې پوه شوم چې دلته دښو اوبدو فرق شته، ځکه د ښه سړي لاسونه ښکلوي او دبدوسړو لاسونه تړي، مګر ټول دښو او بدو په فرق یوشان نه دي پوه شوي دهمدې له امله هغه سړی چې دخلکو په نظرکې بدو آخند زاده صاحب ښه وګاڼه اوله بنده یې خلاص کړ.

زما ملګری وویل: دوی دښو او بدو په تمیز کې ډېر غولېدلي دي. دوی وایي زمونږ ملک ډېر بد سړی دی ځکه چې دغلو ملګری دی او غله په حاکم باندې خوشې کوي، مګر همدغه کار چې آخند زاده صاحب وکړ هغه ته بدنه وایي.

هرکله چې خونیان او داړه ماران بندیان شي دده په برکت خوشې کیږي او دګنهکارو شفاعت دده کاردی.

دی یوازې له حاکمانو نه غله نه خلاصوي، که شکر انه غټه وه په اخرت کې یې هم دخلاصولو ذمه کوي او پس له مرګه یې هم ملګری دی.

که یو حاکم یو غل دملک په خوله خوشې کړي داکار دوی ته بد ښکاري مګر که د آخند زاده صاحب په سفارش یې پریږدي نوبیا په ښه سړیتوب او دینداری کې حسابیږي.

د هرچا بدي که په ډېرو پردو او رنګونو کې پټه وه هغه د دوی په نظرکې ښه سړی دی اوکه چا خپله بدي نه پټوله یایې نه شوه پټولی دوی ورته بد وایي او په بدنامه یې یادوي.

دوی هغه غل ګڼي چې دسوداګروقافلې وهي او دبدایانو په کورنو داړې غورځوي، مګر دهغه چا لاسونه اوپښې ښکلوي چې په چل او فریب دخیراتو نو قافلې خپل کاله ته راګرځوي او دمسکینانو حق غصبوي.

پخوانی ډیوې

په کاله کې برق لګېده مګر پاس په رف باندې د تورو تیلو مسینه ډیوه ایښې وه، په څنګ کې یې یوه بله ډیوه هم وه چې یووخت پکې شمع بلېده.

هغه خوا دخاورینو تیلو لاټین ښکاریده او داسې معلومېده چې هرې ډیوې په خپل وخت کې داکور رڼا کړی او دکاله خلکو یې په رڼا کې ډیرې شپې سبا کړي دي، مګراوس ترېنه څه کارنه اخیستل کیږي او دشپې په کورکې برقونه بلیږي.

دزمانې داعادت دې چې زاړه شیان له کاره باسي او نوي شیان په کار اچوي مګر خلک خپل زوړ حا ل نه هیر وي او زړو شیانوته په جګو رفونو باندې ځای ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعادت بدنه دی چې څوک زاړه خدمتونه هیر نه کړي او زړو خدمتګارانوته په قدر وګوري مګر کاربايد لـه نـوو شیانو واخیستل شي او په کورونو کې وخت په وخت نوی رڼاګانې پیداشي.
انسان په هروخت کې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا هرکله خپله څېره اوخپله وضع بدلوي دعالم تغیر چې ددنیا یوقانون دی همدغه تقاضا لري چې هرڅه باید یو راز اوبل رازشي او یوازې لوی خدای تل ترتله په یوه حا ل باقي وي دهمدغه بدلون او تغیر په وجه د علم اوپو هې رڼا هم هر وخت خپل فانوس بدلوي او دلوښو په بدلون په لوښوکې پراته شیان هم بل راز کیږی.
هغه رڼا چې دخاورو له تیلو پیداکیږي هغه نورچې دلمر او سپوږمۍ له کوره راځي، هغه برېښنا چې داوبو له ابشار څخه حاصلیږي دظرف او محل په اعتبار یوله بله بېلیږي که څوک په دغو ظاهري صورتونو ونه غولیږي، او حقیقت ته ځېر شي نو دشړ شمو او پنبې په بوټو، د غوزانوو او زیتونو په ونو کې یوه رڼا موجوده ده چې په هر راز ډیوه کې بیل کیف پیدا کوي. که څوک هغه تیل چې په ډیوه کې ویني په پنبه کې ووینې یا دغه سیزونکی برق چې په برقي نغریوکې ګوري په اوبوکې ولیدی شي هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره زره کې یوه رڼا ویني چې دصحراپه کاڼوکې هم شته هغه نور چې کلیم په کوه طورکې لیده دښونه په هره ونه کې شته مګر محرمانه سترګې غواړي.
که دانسان تعقل قوي شي اود حواسوله قیده واوزي (که څه هم دبشر اوسنۍ پوهه هماغه رڼا ده چې د حواسو له کړکیو راننوتلې ده) په هرشي کې به یونور ګوري او دوجودپه نړۍ کې به داتور اوسپين نه وي اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندې یو چې په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.
که لوښي او ظروف زمونږ دنظر مانع نه شي نو په هرکورکې دیوې ویالې یا دیوې چینې اوبه دې او دېتولو مشرب یو دی.
که مونږ د سیند او ویالې، دکوهي اوکاریز، دواورې اوباران په نومونو ا وصورتونو ونه غولېږو نوواوره ږلۍ اوباران دیوې کورنۍ خلک دي او اور او اوبه هم دومره پردي نه دي. په حقیقت کې همدغه خوړوا لۍ دی چه په خټکي، هندوانه، توت، انګور ناک او مڼه کې یې حلول کړی او په هر محل کې یې بېل صورت ببل خونداو ببل نوم پیداکړی دی.
هغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو مېوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول یو کیف لري او دکجورو او اربشو مېنځ کې څه فرق نه شته په دغسې کتنه چې سړی له اشکالو اوصورتونونه هغه خوا وګوري سړي ته دامعومیږي چې کورت او شړومبې له یوې غړ کې راوتلي دي او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړی دی.
هغه وخت چې زمونږ تماس او تعلق له مادیاتو نه قطع شي او مجردشو بنایې چې دنن ورځې علم او معرفت بل رازشي او دغه رڼا بل شانته ووینو، هغه وخت به دنن ورځې د تنویر وسایل لکه ددې کوټې بېکاره ډیوې په کارنه وي،. او علم وپوهه به په نورو قالبونو کې ځان ځرګند کړي چې اوس یې مونږ نه شو لیدلی.

„اجتماعي نظریات„

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب

زما ملګری له اجتماعي مسايلو سره ډېره زياته علاقه لري. کله چې ولس د شورى لپاره وکيلا ن انتخابوي يا دحکومت مشرخپل وزيران ټاکي دى په انتخاباتو باندې په زړه کې سل اعتراضه لري.

دده په نزد سم او صحيح انتخاب ډېرمشکل کاردى اوکه دغه کاربل څوک کوي دى پکې ډېر عيبونه پيداکولى شي.

دى وايي دګوستاولوبون داخبررښتيا ده چې په خلکو باندې حکومت کول دومره ګران کارنه دى لکه چې په خلکوکې لايق کسان پېژندل او انتخابول مشکل کار دى.

زما ملګرى دايوه لويه اشتباه ګڼي چې اجتماعى کارونه داسې کسانو ته وسپارل شي چې هغوى په خبروکې ډېر مهارت لري او په خبرو ډېر ښه پوهيږي. ده دکوم عالم دا خبره ډېره خوښه کړې ده چې په خبرلو څو او نطاقانو کې دفکر خاوندان ډېرلږ پيداکيږي.

دده په نزد هغه څوک چې ډېرې ښې خبرې کولى شي ښه ښه کارونه نه شي کولى او ډېر فکر کوونکي هم دکارخلک نه دي.

زه دده داخبره ځکه ښه ګڼم چې دى په خپله دفکر خاوند دى او په خبروکې هم ډېر ښه دى، هغه څوک چې دځان په باب کې هم له حقه نه تيريږي او دقضاوت په وخت کې په ځان هم حکم کولى شي بايد ښه يې وګڼو او په قدر ورته وګورو. اوس خوبه پوه شوي ياست چې زما ملګرى په اجتماعي مسايلو کې څومره عميق فکر لري مګر زما علاقه له ده سره په فکري او علمي دقت نه ده بنا، بلکه د ده شعري اوادبي جنبه مې ډېره خوښه ده.

دى علاوه پدې چې شاعر او ليکونکى دى په شعر او ادب کې ډېره ښه نقادي هم کولى شي يعنې که هرڅومره ښه شعر بدپه نظرورغى يادشعر خاوند ښه سړى نه و، دى پکې داسې باريک عيبونه پيداکولى شي چې نورېې په ذره بين هم نه شي ليدلى، مګر کوم شعر چې دى په خپله انتخاب کړي هغه هم ډېر ښه نه وي يايې نورپه ښه والي نه شي پوهيداى.

ګورئ ! زما مقصد دانه دى چې دى ښه شعر او بدشعر نه پيژني بلکې يقين لرم چې ادبي محاسن او معايب ورته ډېرښه معلوم دي، زما په نظرکې دى ډېرښه شاعردى، مګر دده له باريک نظرڅخه په وېره کې يم چې داخبره يې په مزاج بده ونه لګيږي، ځکه چې اناتول فرانس په خپل يوه کتاب کې ليکلي دي چې ډېر ښه شاعر هماغه دى چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه بل څوک په نظرکې نه لري.

زما دغه ملګرى يوه ورځ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چې ځينې يې ښه ګڼل اوځينې بد، ماچې دده دغه انتخاب وليد په دې پوه شوم چې دشعرله پيژندلو نه دسړو پيژندل ګران کاردى او دااشخاصو په عمل کې دومره اختلاف نه شته لکه چې په نظرکې شته.

داکيدى شي چې ډېرخلک په يوه چلم خوله کيږدي، مګرفکرونه او نظرونه يورازنه دي.

دحسن انتخاب، دشعر انتخاب، دشخص انتخاب په هرځاى کې يوه اختلافي مسله ده چې دهر چا د ذوق اونظر په لحاظ فرق کوي که هر چېرته لاړشئ، او هرچاته لاړشئ يو به دبل په انتخاب اعتراض کوي او دغه شکايت به هرځاى موجود وي.

حجازي دايران ډېرښه او مشهور ليکوال ليکي: زما يوه دوست چې له ډېرو ښو ليکوالو څخه دى دايران په فرهنګستان انتقاد کاوه چې په دغه علمي اوادبي انجمن کې ولې ځينې بېسواده اشخاص په عضويت انتخاب شوي دي او لياقت ته نه دى کتل شوى؟ مګر څومره چې ده دايران دفرهنګستان اعضا ووته بدويل هغومره يې د فرانسې داکاډمۍ اعضا ستايل اود هغوى انتخاب يې ډېر صحيح ګاڼه، څو ورځې وروسته چې زه (حجازي) دفرانسې داکاډمۍ له يوه غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مسیوماسین یون) سره په پاریس کې مخامخ شوم نو داکاډمۍ بحث مینځ ته راغی او هغه په ډیر قهر وویل: ((د فرانسې له اکاډمۍ نه خرابه دستګاه بله نشته، څو ورځې پخوا یوتن دکتابونو ناشر یعنې کتاب فروش چې داکاډمۍ دځینو اعضاوو کتابونه دتملق دپاره چاپوي اوخر څوي یې داکاډمۍ غړی شو چې د ادبیاتو په پوله هم نه دی تېرشوی)).

داقصه همدغلته پرېږدی! راشئ چې دفرانسې داکاډمۍ انتخابات داناتول فرانس په وخت کې وګورو.

دغه لوی او مشهورلېکوا ل په خپل یوه کتاب کې ددووتنو (شاګرد او استاد) مذاکره داکاډمۍ دیوه غړي په باب داسې لیکي:

شاګرد: مسیو ..... داکاډمۍ په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډیر بد ګڼم. دا سړی دمعاشرت په ادابو ډیرښه پوهیږي اوله هر حزب سره تګ راتګ لري، سر بېره په دې یوې لوړې کورنۍ ته هم منسوب دی او وراره یې دکلیسا واکدار دی، دی په خپله هم ډیر څه لري او په کاله کې یې ډیرښه شراب پیداکیږي مګر ذوق او هنر نلري او دلوړې قریحې خاوندنه دی ځکه راته دغه انتخاب ډیر ناوړه معلومیږي او په بد نظر ورته ګورم.

استاد: ناوړه انتخاب ته هېڅکله بد مه وایه اوپه دې پوه شه چې په کارونوکې د تصاوف او اتفاق برخه ډیره زیاته ده هغه کارچې تاسو ته مسخره معلومیږي په حقیقت کې یوانتقام دی چې تقدیر یې دتفریح لپاره دعقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلي.

تاته دې دامعلومه وي چې په دغسې انجمنونوکې دهوس اوتفنن دپاره هم ځای پریښودل په کار دی. دقریحې اونبوغ خاوندان غالباً دمعاشرت اوګذران خلک نه وي.

که یوه جامعه سل په سلوکې عقلي او منطقي وي سل په سلوکې به دتحمل وړنه وي او د عدالت له ساړه فشار لاندې به هر څه ساړه وي. کوم انجمن چې یوازې له لویو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وي ډیر لږ خلق به ورسره علاقه ولري.

ډیره ښه ده چې ټیټ او حقیر اشخاص له دوی سره ګډشي او دتفریح باعث وګرځي، په دغه صورت کې به ټیټ کسان له لوړو کسانو نه علمي او معنوي استفاده کوي او لویان به هم چې خپله مقایسه له دوی سره په نظرکې نیسي خوند اخلي. داکار د دواړو په ګټه دی او اکاډمۍ په دغه ډول دخپلو مهموغړو اهمیت نوروته ورکولی شي څنګه چې دلمر او ستورو څخه ځیني ذاتي او ځیني اکتسابي ځلښت لري داکاډمۍ اعضا هم باید دغه راز وي چې دځینو رڼا ځینو نوروته انتقا ل او سرایت وکړي.

دغه راز ناوړه انتخابات ددغه انجمن دحیات اوبقا لپاره ډیرضرور معلومیږي او ډیره ښه ده چې اکاډمۍ دخپلو غړو په انتخاب کې اشتباه وکړي یا دتصادف له تاثیرلاندې راشي اودغه راز خلک هم انتخاب کړي.

که ناوړه اشخاص هېڅکله داکاډمۍ په غړیتوب نه انتخابېدلی نو هغو کسانو ته به ډیر لوی توهین او تحقیر متوجه و چې اکاډمۍ نه قبلولی مونږ باید دغه راز ظاهري اشتبا هات حقیقي هوښیاري وګڼو او په نفرت ورته و نه ګورو.

دعقل برخه په ژوندانه کې

پاک خدای چې ژوندپیداکړ غرایز یې هم ورسره پیداکړه چې ژوند وساتي او دحیات شمع مړه کېدوته پرې نږدي.

همدغه غرایزدي چې دهوا مرغان او دځمکې ځنا وریې دزیږو لو اونسل ساتلو کارته داسې متوجه کړي چې هېڅ غفلت پکې نه ځایېږي، دهمدې لامله د هوا مرغان هرکا ل نوي کورونه جوړوي او نوي هګۍ پکې ږدي له هګیونه بچې را ایستل او بچوته دانه په خوله کې راوړل دغریزې کاردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوکوچنی ماشوم چې په لومړۍ ورځ دموريه تې باندې خوله ږدي اوروي يې، بې له غريزې بل لاربښوونکی نه لري.
هغه پاملرنه چې يوه چرګه يې دخپلو بچيوپه نسبت لري کوم تعليمي کارنه دی بلکه دغريزې او فطرت په تقاضا اجرا کيږي کومه شهواني قوه چې نراوښځه يې يو دبل په نسبت لري د غريزې غوښتنه ده چې د ژوند ساتلو او دنسل د بقا دپاره په انسان او حيوان کې وجود لري، يعنې دژوندانه ساتنه او دنوع پايښت دغرايزو وظيفه ده. هرکله چې غرايزيه حيوان کې ډيرقوي دی او په انسان کې ضعيف غوندې دی نو انسان ته عقل هم ورکړشو چې دژوند په کارکې له غرايزوسره مرسته وکړي او دغريزې په خوښه استعما ل شي يعنې عقل يوه آله ده چې غريزه يې استعمالوي، نوعقل بايد د ژوندانه د وسايلو برابرولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي نه دا چه د حقايقو اوپټو اسرارو دکشفولوکار تربنه واخلو اوبځايه يې استعما ل کړو.
دعقل اصلي کارهمدغه دی چې له مادې سره تعلق پيداکړي او په موادوکې تصرف وکړي طبيعي او رياضي علوم دامدعا ډيره ښه ثابتوي چې دعقل کارله جسم اومادې سره دی چې بايد ابعاد وپيژني اوکميت ته متوجه شي ځکه چې دکيفيت پېژندنه دعقل کارنه دی اوعقل ددغه مقصد دپاره نه دی پيداشوی همدغه سبب دی چې انسان ياله کيفيت نه بيخي غافل دی يا کيفيت ته هم دکميت په نظرګوري. مثلاً زمانه په اصل کې کيفيت دی او د کيف له مقولې لاندې راځي مګرانسان دخپلې ساعت تيرۍ لپاره چې دژوندانه يکنواختي ورکه کړي دغه کيفيت د کميت له مقولې لاندې راووست او دځمکې حرکت، د ستورو حرکت او نور حرکتونه يې زمانه وبلله.
هئيت، نجوم، رياضيات په همدغه مفيده اشتباه بنا شوه او ددغې لويې غلطې په وسيله لوی لوی مقصدونه حاصل شول.
که انسان ښه غور وکړي پوهيږي چې عقل انسان ته ددې لپاره ورکړ شوی دی چې د آلاتواو مصنوعاتو په جوړولوکې تربنه کار واخيستل شي او يوڅه جوړ کړي نه داچې په څه پوه شي او دکميت ادارک وکړي.
دغرب پوهان په دغه رازښه پوهېدلي دي، ځکه يې دژوند ښه کولو په کارکې له عقل اوپوهې نه ډير کاراخيستی دي او زمونږ پوهان په نورو تصوراتو کې غرق دي.
مونږ بايد د جوړولو او پوهېدلوپه فرق قايل شو.
جوړول اسانه کاردی مګر پوهېدل ګران کاردی.
دشاتومچۍ عسل جوړوي مګر په حقيقت يې نه پوهيږي.
مونږ ژوند کوو او د ژوندوسايل برابروو، مګر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوي.
ډاکټران او طبيبان د ژوند په خدمت ترډيره حده موفق شوي دي او دزړه حا ل دسږو حا ل ورته معلوم دی، مګر ژوند نه پېژني او له روح نه نا خبره دي.
دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه او روزنه ده.
عقل اوفکر، علم او فن دهمدغه مقصد دپاره دي چې دژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي،اوپه همدغه لاره کې تربنه کارواخيستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسابي خبرې

استاذ ويل: تاسې بايد هروخت له ځان سره حساب وکړئ اوحسابي خلک اوسئ!
دده يوحسابي درس دا ؤ: که يو عدد له بل سره داسې يوځای کړوچې يوپاس اوبل لاندې وي نو څلور (۴) ترېنه جوړېږي او د دواړو وجود هم په خپل حا ل نه پاتې کيږي. که دواړه څنګ په څنګ يوځای کړولکه: ۲۲ نو دوه ويشت ورنه جوړيږي او دوه شل کيږي.
ددواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم په خپل حا ل پاتې کيږي ځکه چې دلته دملګرتيا او ورورولۍ رازپت دی او په هغه بل صورت کې تفوق، تسلط اومحوه کول معلوميږي.
ده ويل: که دوه مساوي عددونه لکه:(۱-۱) (۲-۲) (۳-۳) هر يو له بل نه وړاندې يا وروسته کړو نتيجه يې يوه ده مګرپه دوه متفاوتو عددونو کې تقديم او تاخير ډير زيات فرق راولي اوپه مقدارکې ډير تفاوت راځي.
که مونږ يو او نه يو ځای کړو او داسې يې ليکو (۱۹) نونس کيږي، مګر شل کيږي نه. که همدغه دوه عددونه داسې وليکو (۹۱) خبره سلوته نږدې کيږي او ډير زياتوالی پکې راځي.

„ څه ليکل يا ليك پوهه"

شعر او فلسفه

وريځې پورته په هواکې دي ځاګانې ښکته په ځمکه کې.
هغه څه چې په هسکو وريځو کې شته په ژورو ځاګانو کې هم شته.
په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتيږي.
دلوړ خيا ل او دژورفکر نتيجه يوه ده.
ته ! ياځېل نظر ډېرلوړ کړه ياپه خپل ګريوان کې ډېر سرښکته کړه!
دشاعر او فيلسوف فرق همدغه دی.
زه شعر اوفلسفه دغه شان ګڼم .

„ لوړ خيالونه او ژور فکرونه"

ولاړې اوبه

له ښاره ووتم سمه او ودانۍ مې پرېښوده، دلوړو غرونو سره ته وختم.
له هغه ځايه ستاسې لوړې ماڼۍ ډيرې ټيټې ښکاريدې اوپه دې پوه شوم چې مونږ په ډير ټيټ محيط او ټيټه هواکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره له سره ډيرلږ ځايونه ليدل کيږي، او نظر ډيرلږ خار کوي ځکه ما هم دزمان او مکان په لرې ګوټ کې هغه څه ليده چې د کور او کلي خلکو نه شو ليدلی.

همدغه وخت زه وپوهېدم چې فرعون او قارون په کلو اوښارونو کې پيداکيږي مګر خدايي تجلی' په غرونوکې ځان ښئي او کليم له کوه طورنه الهام اخلي. دلمر لومړی رڼا دغرو په څوکوپريوزي او ورو ستی وداع هم دغروله څوکوسره کوي. شپانه غرونو کې دي او قصابان په ښارونوکې.

دبو دا او زردشت نبې نباني په غرونو کې دي او دفرهاد دعشق داستان دغره ازانګه ده.

دغرونو او به ډيرې پاکې او ډيرې رڼې دي دغرونو هوا ډيره صافه اوبې د ورو ده.

تاسي غرونوته يوازې دکميت په لحاظ مه ګورئ دکيفيت په لحاظ هم هلته ډيرڅه شته چې په سمه کې نه شته .

که په غرونو کې قيمتي لعلونه شته نو دغرونو ښکلي اوښايسته منظرې هم په ښارونوکې نه پيداکيږي.

زه غرونو ته دننداړو او تماشو لپاره تللی وم او دولاړو اوبو سيل مې کاوه، ماته چاويلي و، چې هلته يو ډيرلوی ډنډ دی چې پخوا به يکې ښاپيريو لمبل اوملوک به له بدرې سره همدغلته کتل.

زه لاړم او دغه ډنډمې وليد د ډنډ په غاړه ديرساعت کښيناستم او تر ډيره وخته له فکراو خيا ل سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ دصبر اوسکون په مقام کې څه شور او فرياد نه کاوه د حا ل په ژبه يې خپل عميق احساسات داسې ښکاره کول:

زه د لويو غرونو په ډيره لويه کنده کې ايساريم او دولاړو اوبو په نامه ياديږم، زما ليدوته خلک راځي او زما مهيبه منظره ويني، هيڅ لا مبوزن دا جرئت نه کوي چې زما په سر راودانګي او زما مخ په څپيرووهي. په ماباندی دچا بيړی نه ګرزي زما کبان څوک نشي نيولی، د هيچا جا ل په ماباندې نه دی لويدلی، زه دهيچا په واک او اختيار کې نه يم، مګر په عين حا ل کې بې واکه اوبې اختياره يم. زما په ښوکې لکه غرونه لوی لوی زنځيرونه پراته دي او زه يې ځای په ځای درولی يم.

هغه آزادي چه له مستو سيندونو او زورورو سيلابونو سره شته له ماسره نه شته.

زه عمق لرم، شور او مستي، موج او حرکت نه لرم.

زما قوت او طاقت ايساردي، ما ځان ته ديوې چينې او يوه لښتي قدرته مجراپيدا نه کړه او ددغو ماشومانو ازادي هم زما په برخه ونه رسيده زه ډير لوی قوت يم مګر ازاد نه يم، ايساريم ځکه هيڅ نه شم کولی او هيڅ رانه جوړنه شوه.

زما عمر عبث تيريږي نه رانه برق او برېښنا پيداشوه نه سمسورباغونه، نه مې جهان وليده او نه جهان وليدم. زه ښارونو او ودانۍ ته ښکته نه شوم ماخپل موج او حرکت ونه ليد او د شوراو مستي په کيف ونه پوهيدم، زه دځان غونډې نورو ډنډونوسره يوځای کېدای نشم، مګر د کابل سيند دکونړ له سيند سره يوځای کيږي او دواړه له اباسين سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستي يوځای کوي.

قيد او اسارت عزيزان له عزيز انونه لرې ساتي، ځکه ديوه کوهي اوبه له بل سره نه شي ګډېدلی او يو ډنډ بل ډنډ ته لاره نه لري مګر داسمان وريځې يوله بله ګډيږي او ديوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځي.

زما طبيعي ميل دانه دی چې ځای په ځای غلی ولاړيم او هيڅ حرکت نه کوم زه دسېلابي حرکت او طوفاني قوت غوښتونکی يم.

زه بايد دغه سکندري سد مات کړم او ځانته لاره پيداکړم.

که زه له دغه قيده خلاص شم، زما له طوفانه به خلک ووېريږي او زماله فيضه به ملکونه آباد شي.

زه به بحر او درياب ته لاره پيداکړم اوهلته به بې برخې نه يم.

زما په زړه کې ډيرڅه شته، مګر دشور او غوغا ژبه نه شته.

ته زما دحا ل په ژبه پوه شه او زما په حا ل کې عميق فکر وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حا ل په بل حا ل کې وم او دخيا ل پروازونه ډير او چت وو.

په دغه وخت کې زه له لوړو خيالونو او ژوروفکرونو سره اشنا شوم او ډير لرې به مې کتل.

همدغه وخت ماته دپسرلي زورور بارانو نه رایاد شوه چې له دې لوړوغرونو په ډير شوراو زور مخ ښکته روان وو او هېچا يې مخه نه شوه نيولی.

دهغه سېلاب تعلق داسمان له وربځو او اسماني بريښنا ګانوسره وه ځکه يې ډيرې ځمکې لاندې کړې او له هره قيده ازاد و.

دا ډنډ له ټيټ او ژور محيط سره علاقه لري، ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمري قيد تيروي.

ای هغو کسانوچې د پوهې او هوښیارۍ عمق ته پريوتي یاست او په اسفل السافلين کې ژوند کوئ په دې پوه شئ چې دغه رازلوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نه شي پيداکولی چې دشپې د ګل په نازکوپاڼو پريوزي او سحر دلمر دوړانګو او حرارت سره آسمان ته خيژي.

هغه اوبه چې دنورو ځاګانو په تل او تور تم کې دي پدې نه شي پوهيدی چې د پسرلي بارانونه اوسېلابونه څنګه دي او څه کوي؟

دغه راز لوړ مضمون دغسې ټيټوته نه شوويلي، او د ژورو ځاګانو په اوبو کې ددنيا زورور بادونه هم موج او حرکت نه شي پيداکولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه حاکم

هغه چې نه نفس لري نه نفسي خواهشات.

نه يې په زړه کې ډارشته، نه طمع.

نه له موقوفۍ ويرېږي نه دترفيع پروالري.

نه رشوت اخلي نه تنخواه.

نه له چاسره عناد لري، نه دچا مراعات کوي.

نه دچا مخ ګوري ، نه د چا خټ.

نه زورور پېژني نه غريب.

نه يې څوک خپل دی او نه پردی.

نه سفارش مني نه تملق اوري.

نه چاته خاندي نه چاته وچولی تريووي.

پوهېږئ! دا حاکم څوک دی؟

هو! قانون او عدالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولف پېژند ګلوی

ګل پا چا الفت د لغمان دعزیز خان په کڅ کښې په ۱۲۸۸ هه ش ۱۹۰۹ ع کښې زیږیدلی دی.
پلارئې میرسید پاچا اونیکه ئې سید فقیر پاچا دی چه د نسب سلسله ئې د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږي.
ده په غیررسمی مدرسو کښې د ننګرهار او کابل له مشهور استاذانو څخه دصرف، نحو، منطق، تفسیر، حدیث، معاني اوبیان کتابونه لوستی دی.
په ۱۳۱٤ ش کښې د انیس د ورځپاڼی په اداره کښې د کاتب په حیث مقرر شو.
په ۱۳۱٥ کښې د انجمن ادبي د تالیف او ترجمې په څانګه کښې په عضویت قبول شو.
په ۱۳۱٦ کښې ئې سربیره په عضویت د زیری جریده هم چلوله.
په ۱۳۱۸ کښې د پښتو ټولنی دصحافت د مدیریت معاون شو.
په ۱۳۱۹ کښې د پښتو ټولنې د لغاتو او قواعدو د څانګې مدیرشو.
په ۱۳۲۰ کښې د اصلاح د ورځپاڼی دپښتو مشاورشو.
په همدغه کال په ۱۳۲۰ کښې د پښتوټولنی عمومی مبصر او د کابل مجلې چلوونکی شو.
په۱۳۲٥ کښې د اتحاد مشرقي د جریدې مدیرشو.
په ۱۳۲۷ کښې د مشرقي د قبائلو عمومي مدیر شو.
په ۱۳۲۸ کښې د جلال آباد د خلقو له خوا د ملي شوریٰ په (۷) مه دوره په وکالت انتخاب شو او په شوری کښې دوهم معین وټاکل شو.
په۱۳۳۱ کښې د لغمان دقرغیو خلقو له خوا د شوری د اتمې دورې په وکالت ومنل شو.
په ۱۳۳٤ کښې د جلال آباد له خوا د لویې جرګې وکیل شو.
په۱۳۳٥ کښې په لومړۍ رتبه د پښتوټولنې رئیس مقررشو.
د۱۳۳۰ کال د جوزا له میاشتې د ۱۳۳۲ کال تر آخره د اولس د ملی جریدې د امتیاز خاوند و چه ده پخپله دفارسی او پښتو مضامینو په لیکلو او تهیه کولو کښې ډیر ه زیاته برخه درلوده.

د ده چاپ شوي کتابونه دادي:

۱- دپسرلی نغمه ۲- بله ډیوه ۳- لغوي څیړنه ٤- پښتو سندرې ٥- عالي افکار ٦- څه لیکل یا لیک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم جلدپښتو کلی په ۲جلدو کښې ۹- د ازادۍ پیغام ۱۰- غوره اشعار ۱۱- لوړخیالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه. او نا چاپ شوي کتابونه ئې دادی:
نوی څرک-ښه لمسون-نوی سبک-اجتماعی نظریات- څه ګورم او څه اورم- دټولنې علم (ترجمه)- د موفقیت لار (ترجمه)- سربیره پدې ئې د کابل په سالنامو (کالینو) کښې څو رسالې چاپ شوی او څو سالنامې هم د ده په اهتمام چاپ شویدي.
په مطبوعاتي جوایزوکښې ئې څو ځله لومړۍ جایزې اخیستی دی. په ۱۳۲۷ کښې ئې دصدارت عظمی له خوا دوهمه درجه تقدیر نامه واخستله، د ستوری دوهمه درجه نشان او د وکالت د دوو دورو نشانونه هم ورکړشویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفرونه:

په نورو هیوادو کښې ئې دا ځایونه اوښارونه لیدلی دی:

مسکو- لیننګراد- سوچی- باکو- ستالین آباد- تاشکند- طهران- پیښور- مونشن (میونخ).

لیکونکی: محصل

له اباسین څخه

الفت

د کابل د سیند په غاړه په کوزنی لغمان کښې د عزیز ځان په کڅ کښې یووړکوټی کلی دی، خوا و شا یې شنه کښتونه او د سیندشولګرې دی. لږ څه لرې د لویو غرونو په واورو پټې څوکې ښکاري.

دلته دوه مست رودونه بهیږی، یوې خوا ته د کونړ ښکلې دره ده چه دکونړ سیند ترې په نخانخارا اوځي.

د شرقي افغانستان په دې ښکلو دروکښې ځای په ځای دسیدانو درنې کورنی اوسي. پښتانه دوی ته په درنه سترګه ګوري او ((پاچهان)) ئې بولي لکه په پسرلی کښې چه په دې درو او رغوکښې ښکلی ګلان غوړیږی د دغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډیر د پوهې خاوندان اوشاعران اوپوهان او سیاست وال پیداکیږي. سیدجمال الدین افغانی هم د دغو کونړی پاچهانو څخه و.

ښائي چه څلویښت یا پنځوس کاله دمخه د عزیز ځان په کڅ کښې دیوه پاچا په واړه کهول کښې یوښکلی ګل زرغون شو او هغه ئې ګل پاچا وباله، دا ګل د فطرت په لمن کښې لوی شو، دطبیعت روزنه اوپالنه ئې ولیده او لکه د کابل د سیند د غاړې خاټول د لغمان اوبو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه یامکتب نه وو چه دا ګل پاچاسبق پکښې ولولي خو لکه د پښتنو نورو ماشومانو ده یواځې د فطرت نه درس واخیست اواسمان اوځمکې ته دومره ځیرشو چه د فطرت اسرار ئې پخپل ژورکاته لڅ کړه او هغه څه ئې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړی.

پخوانو یوه خبره کړی ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه راښکته کیږي (اینسودل کیږي).

دا د لغمان د اورشو ښکلی ګل دپښتو ادب په ګلستان کښې ډیر په ښکلا وغوړید او په الفت مشهورشو، چه اوس ئې مونږ ګل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر وړ دی ځکه چه زړه ئې له الفته ډک دی.

الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که دپښتوادب نن ورځ یو بهترین لیکوال اوشاعر لری نو هغه به الفت وي.

الفت ډیر کتابونه لیکلي دي، کله دکابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شوری کښې وو او اوس دکابل د پښتوټولنې مشر دی خو مونږ د الفت شخصیت په نورو صفاتو پیژنو، دی یو ډیر دقیق اوسترګه ورفنان اوصنعت کار دی دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کښې ښه ښکاري او ځانته یو خاص طرز لري. د الفت نثر هم شعر دی او نظم ئې هم شعر دی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واړه دقایق ویني او څرګندوي ئې. دانسان د اجتماعی ژوند ډیري ښېګړې په داسې ژبه بیانوي چه ویونکی د ده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثر اونظم کښې کوم فلسفي یا تاریخي استدلال نشته مګر د فطرت له هره ګوټه داسې دلایل او براهین راوباسي چه تر هر رنګه منطقي استدلال ښه اوټینګ وي.

د ده هنر هم دا دی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادي وقایع هره یوه د ده لپاره د شعر یوه بهترینه موضوع وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله کله د الفت نثر تر نظم خوږ وی، خلق وائي چه نظم پیودل دی‌ا و یو ناظم مرغلرې پیودي مګر زه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلاکوي او کله کله الفاظ هسې سره پیودی چه تر هر رنګه نظم ښه ښکاري اوغوره وي.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دا دی چه عادی شی ته ښکلی رنګ ورکولی شی همدغه ګټې اوختی دي چه یو معمار ترې تاج محل هم جوړوی او د پښتنو غوندې خړه حجره هم.

دغه رنګونه او غوړ دي چه یو نالایق نقاش پرې هره تخته او د هرې ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوي مګر کله چه د ماهراو با هنر نقاش په قلم کارشي نویوه ټوټه ئې په زرو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر اولیکوال مصالح دي که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکئی د پښتو ادب یو (شهکار) به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یوعام نثر یا نظم وی.

د الفت په فن باندې څه لیکل هم آسان کار نه دی. خو لنډه دا چه الفت یو ماهر اوستر ګه ور هنرمن (آرتست) دی چه د ده په هنرکښې دا درې غټې ښېګړې وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او بیا د هغو اودنه (ترتیب) او پیودنه. (نظم) ئې غټې نښانې دي.

دویم: برهان اواستدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او د ده په نظرکښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرګندې نښې دي.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښېګړه ده، دی د مظلومو خواخوږی دی.

د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وي که منثور اولسی تجاوزاتو ته ګوته نیسی او د ده قلم پدې خواکښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لڅوی او د مظلومو او لڅو لغړو په کوڅو ور ننوځي د دوی د فلاکت اوبدبختۍ حال ګوري اوهغه د اولس د عبرت د پاره په داسې ژبه بیانوي که د چا زړه ډیر کلک هم وي بیا به هم اغیزه پرې وکړي.د الفت هیڅ منظوم یامنثورلیک نشته چه له دغو ښېګړو څنی تش وي ځکه نن د پښتو لیکوالو په ډله کښې ((الفت)) د ټولو مخکښې اودریږي او د ده لیکونه د پښتو ادب شمله ګڼلی شي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلف گل پا چا (الفت)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library